

A LEVELEK SZÖVEGE

Irta

MIKLÓS FERENCZ.





IKES KELEMEN *Törökországi Levelei*-nek ezen hatodik teljes kiadása lényegesen különbözik az eddigiektől. Átnéztem és összehasonlítottam egymással és a kézirattal az összes kiadásokat, hogy a hibákat kiküszöbölve és a hézagokat pótolva, amennyire csak lehet, hiteles szöveget adjak, és pedig nemcsak a frazeologia, hanem Mikes nyelve, kiejtése, helyesírása tekintetében is, a maga kedves következetlenségeivel, hibáival együtt.

Elvem az volt, hogy az ünnepi alkalomra teljesen eredeti valóságban lássa maga előtt s élvezhesse a művelt magyar közönség Mikesnek, a nagy Rákóczi hű szolgájának, száműzetése magányában egy valódi vagy képzelt, meghitt baráti kebel előtt kitárt lelke gyümölcsét, a maga ódon nyelvén, a régiség nemes patinájával, úgy azonban, hogy mindenki könnyen s fejtörés nélkül megérthesse.

Mindenek előtt óvakodtam az önkényes szövegváltoztatásoktól és javításoktól. A hol Mikes helytelen dátumot ír, mint pl. a 103. levélnél: *február 15-öt*, holott az előbbi *febr. 18*, vagy a 175. levélnél *7-bris-t*, mikor az előtte való már *8-bris* — úgy hagytam, mert sem a helyes, sem akármiféle adatot önkényesen odaírni nem lehet. Már a 176. levélnél lehetett az évszámot 1759-ről 1749-re javítani, mivel a 49-es évi sorozatban az 59 nem egyéb, mint tollhiba. Szintúgy a 141. levélnél 1738 helyett 1739.

A 62. levélben ez a szó fordul elő: *végezék-et*; e helyett az összes eddigi kiadók, Toldy nyomán: *végezések-et* írnak. Pedig Toldy a levelek függeléke gyanánt adott életrajzban maga is így ír: «Mikest is általadta a *feledéknek*» — hát ha *feledék*, akkor mért ne lehetne *végezék* is? minek ezt a szót *végezés-re* módosítani? Ép így a 31. levélben: *előmeneltek*-nek *előmenetel-re* való módosítása is teljesen indokolatlan

és fölösleges. A 33. levélben ez a szó fordul elő: *nyiron*, a melyről nem tudjuk mit jelent. Toldy és követői egész önkényesen *bizony*-t írnak helyette. A 128. levélben: «a citromból a levit ki facsarlyák és vetik» nem pedig *elvetik*, a hogy a többi kiadásokban van; a 131. levélben: «és bétsi hintót» nem «egy bétsi hintót»; a 138. levélben: «mikor a tábor *vagyon*», nem: «mikor a tábor *megyen*»; a 156. levélben: «csiki *bárány*», nem: «csiki *barát*» stb. Megengedem, hogy a javított szó sokszor jobban megfelel az értelemnek, de mégis csak önkényes elváltoztatása a szövegnek.

Igen érdekes a 24. levélben előforduló *Talaba*; ezt már Kultsár és utána Toldy is «*talán a*»-ra ferdítette, noha így a mondat teljesen értelmetlenné vált. Az újabb kiadók sem értették meg, (sőt van a ki tollhibának mondja!) mert *talabá*-t írnak, kis kezdőbetűvel, pedig ez tulajdonnév: *fogarasi Talaba János*, egy erdélyi nemes embernek, Rákóczi politikai ügynökének a neve — ennek a mátkájáról mondja Mikes, hogy «béillik egy szép leánynak».* A *sellegenként*** Kultsárnál még helyes, der már Toldynál: *fellegenként*, s így átvette a többi kiadó is, az értelem nagy rovására; a *sárosi* pedig Abafitól kezdve változott át *Sárosi-vá****

Hogy a nem eléggé gondos másolás, a fölületesen végzett munka mire vezet, e tekintetben különösen az újabb kiadók példáján okultam, a kik *halászni* helyett *vadászni*-t, *Pera* helyett *Páris*-t, *ha* helyett *hogy*-ot, *ezek* helyett *ők*-et, *örököse* helyett *örökje*, *állapot* helyett *dolgot* írnak, szókat, sőt egész mondatokat kihagynak, vagy szókat betoldanak, úgy hogy teljesen megbízhatlan, hamis szöveget adnak. Hogy ebbe a hibába ne essem, egészen hiven követtem a szöveget s ügyeltem, hogy ne változtassak rajta, még ott se, a hol hibás. Persze az értelemzavaró és kétségtelen tollhibákat ki kellett küszöbölnöm, annyival is inkább, mivel a szók helyessége iránt itt kétség nem lehet. A 11. levélben pl. *levelet* helyett *levet* áll, egyebütt pedig: *tapasztaltam* helyett *tapasztam* (150. l.) *szeretetért* helyett *szeretért* (99. l.), *elfokad nevetve* helyett *elfogad* (58. l.), *meg ne fadgyon* helyett *meg fadgyon* (36. l.) *nem tudok mit írni* helyett *tudok mit írni* (196. l.) stb. ezeket természetesen ki kellett javítani, mivel a megértés forgott koczán.

Több helyt ugyanazon szót kétszer írja Mikes, pl. a 172. levélben: *akinek* a 155-ben: *hozzám*, a 142-ben: *kivált*, a 62-ben: *csak* stb. ez zavarja az értelmet, azért az illető szót csak egyszer vettem fel.

Nagyon szereti a rövidítéseket. A dátumokban és szövegben a hónapok neveit csak így írja: *7-bris*, *8-bris*, *9-bris*, *x-bris*, ezeket kiírtam: *septembris*, *octobris* stb. De a hol *aprilis* helyett *ápr.*, vagy *jan.*-t, *aug.*-t ír, meghagytam, mert megérti mindenki. Hanem sok helyt *Const. poly*-t ír *Constancinápoly* (a hol kiírja, mindig *c*-vel

* Hurmuzaki: Fragmente zur Geschichte der Rumänen IV.

** Lásd fönt a Szily-féle szótárban.

*** Lásd a Szily szótárában.

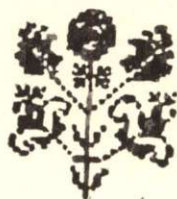
van), *fejd*=*fejedelem*, *kegyd*=*kegyelmed*, vagy *kegydk*=*kegyelmednek* helyett s különösen: *lakosokk*, *urakk*, *lakosoknak* s *uraknak* helyett, ezek már nehezebben érthetők s azért ki kellett írnom. Néha egy-egy szó a tollában maradt s a mondat csonka lett, pl. «Elfáradván az erdőben, egy kis dombotskára» (199. l.) — Toldy kiegészíti, hogy «jutott», de hát épen így lehetne «ért» vagy «ment» is, ki tudja Mikes mit írt volna? Inkább úgy hagytam, az olvasó nem fog zavarba jönni, odagondolhat állítmánynak a mit akar.

A mi Mikes helyesírását illeti, azt lehet mondani, hogy általában véve fonetikus. De annyira következtelen és pongyola, hogy ezáltal egészen sajátos jelleget nyer. Nagy betűt alig használ, még a tulajdonneveket és bekezdő szavakat is kis betűvel írja, kivétel csak *Isten* és *Angyal*; a hangok hosszúságát és rövidegét nem jelöli, az ékezeteket s írásjeleket általában elhanyagolja; az összetett szókat, összetett tulajdonneveket, sőt kötőszókat is külön írja és az igekötőt az igétől s a melléknevek felsőfokú előragját is elválasztja a hozzátartozó szótól; ellenben egytűvé nem tartozó szókat sokszor egybeír, különösen a névelőt szereti hozzákötöni az utána álló szóhoz: *avezér*, *avízben*, *amásik*, *avaló* stb. — ezekben persze nem mindig követhettem, mert a szöveg sok helyt értelmetlenné vált volna. Jellemző, többnyire a rövid hangok után a kettős *lly*, *tty*, *tts*, *ttz*, *nyy*, és a *j* helyett a *gy* alkalmazása: *mellyet*, *láltya*, *barátság*, *tettzik*, *annya*, *küldgye* stb., valamint a *zs* helyett az *s*, pl. *sidó*, *Ásia*, *Jerusálem*. S ezekben Mikes eléggé következetes, csak a mű vége felé válik itt is ingadozóvá. Az *asszony*-t többnyire kettős *sz-szel* írja: *aszszony*, néha azonban csak *aszony*; *ssz*-t igen ritkán használ, *vissza* kevés kivétellel mindig: *viszá*, *össze* pedig kizárólag: *esze*.* *Cz* és *cs* felváltva fordul elő *tz* és *ts*-vel: *császár*—*tsászár*, *Rákóczi* és *Rákótszi*. Ugy szintén: *semmi* és *semi*, *annyi*—*anyi*, *hosszu*—*hoszu*, *akkor*—*akor*, *dinnye*—*dinye*. *Egészség*, *másszor*, következetesen: *egésség*, *mászor*. A mult idejű *tt*-t, valamint a *tt* helyragot és a középfokú *bb*-t csak egyszerűen írja: *sietet*, *megijedet*, *mindenüt*, *alat*, *job*, *könnyeb*; a kettős mássalhangzókat általában kerüli, még akkor is, ha rag vagy képző hozzájárulása folytán válnak szükségessé: pl. *szál* (*száll*), *halgat* (*hallgat*), *szivel* (*szivvel*), *vadászunk* (*vadászsunk*), *királyal* (*királylyal*), *házaság* (*házasság*); de írja ezeket helyesen is: *aérral*, *kőzelebb*, *bennünket*, *tatárokká*, *intéssel*, *vettem*, *megöregedtek*, *asszonnyal* stb. Itt amennyiben szükséges volt, többnyire a mai helyesírást alkalmaztam. Az idegen szók írásában is elég következtelen, mégis inkább latinosan írja ezeket: *ceremonia*, *svécia*, *Bonnac*, *penitentia*, *Philipus*, *Joseph*, *astrologus*, *audencia*, *Silézia*, de előfordul *Slézia*, *Josef*, *Bonák*, *audenczia*, *Kleopatra* is.

Kiadásomban nem követhettem Mikest egészen hiven, betűről-betűre, mert hiszen nem az volt a célom, hogy kritikai szöveget nyújtsak; e mellett sok helyt a megértést is kockáztattam volna. Oda törekedtem, hogy az eredetinek sajátosságait,

* Lásd a Szily-féle szótárban.

ódonását lehetőleg visszatükröztessem s a mű megértését, élvezését is lehetővé tegyem. Eléggé ragaszkodtam a kézirathoz, feltüntettem következetlenségeit, ingadozását és csakis ott tértem el, hol elkerülhetlenül szükségesnek mutatkozott. Így amennyire csak lehetett, teljesen hiteles szöveget nyujtván, az összes eddigi kiadásoknál sokkal megbízhatóbb és eredetibb alakjukban veszi a magyar közönség Mikes Törökországi Levelleit. Reméljük, hogy annál szeretetteljesebb és lelkesebb fogadtásban részesülnek.



Constantinapolyban Groff P... E.....

irott leveli M... K.....

Constantinopolban Gróf P... E...
írta levelét

AZ ELSŐ LEVÉL HASONMÁSA.

Galipoliban 1847. 10. szept.

Édes néni hát! Úgy is a franciakon mint
ahogy ma francosok, franczia országok pe
dig is iton indultunk meg, a fejedelmünknek
nek hihető egyéje volna, hogy ha a köpönyök
vagy akarna többet venni, de az országok
jötték, az is, és néni is, és a földön
jött, légye hát meg, és a nagy úr
mikor aradna a fejedelmünkkel, ha a franczia
föld, hogy az földön, az országok, az országok
nagy habok, fordult egyik oldalra, az országok
mire az országok, nagy úr, az országok, az országok
tegye nemcsak az országok, nagy úr, az országok
ben arad, hogy az országok, az országok, az országok
amolyan az országok, az országok, az országok
földön arad, hogy az országok, az országok, az országok
földön arad, hogy az országok, az országok, az országok
goren is nagy úr, az országok, az országok, az országok
ha a hirtelen nagy úr, az országok, az országok, az országok
goren az országok, az országok, az országok, az országok

Constantinapolyban Graf P... E....
írta leveli M... K....

Gallipoliban A.Ö. 1917.

10. szept.

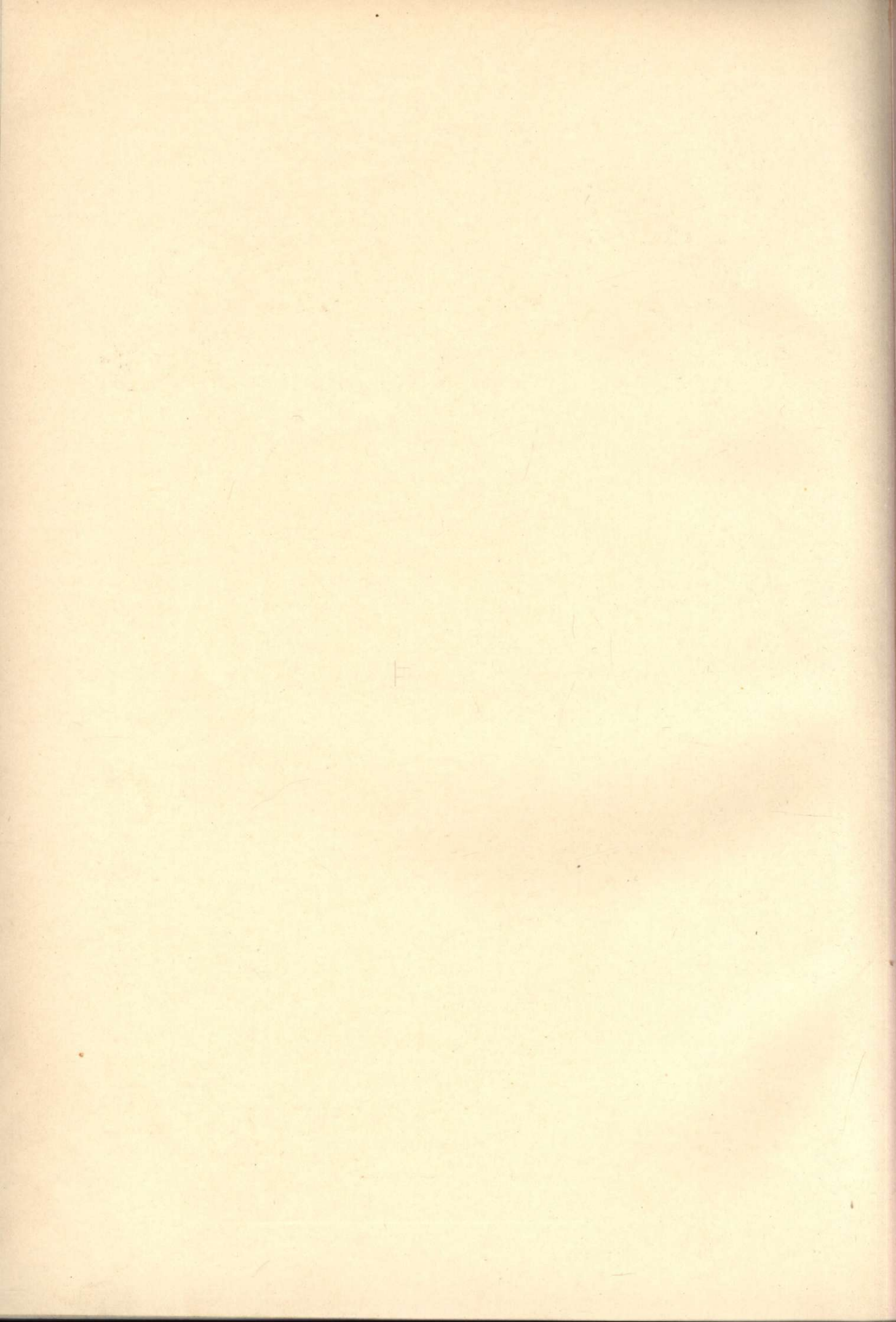
Édes néniem hála legyen a mennynek, mi ide
érkezünk ma ferencesi éven, francia országból pe-
dig 13 szept. indultunk meg, a fegyelmünknek fran-
nek hála jó egyéjeje volna, hogy ha a közönség be-
vont aharna tölté venni, de reméljük hogy itt a
főnök. áer el üri. édes néniem mi jó a földön a
járni, látva két még jó jéket is meg ijede volt
mikor arában a fegyverek alába, két mi büntö.
főnk. hogy ne félünk amikben a hajónk oljan
nagy habok ^{közé} fordult egyik oldalára, amikben
mine or endéj; nagy hegyek, némelykor arának a le-
tején menünk el, némelykor pedig oljan nagy völy-
ben estünk, hogy már csak mi vartuk hogy el reánk
amolyanek azok a víz hegyek, de még is oljan ember-
ségesek voltak, hogy fötök nem adak innunk, mi se-
ketek volna, elly ahog itt vagnak egyéjben, most a ten-
geren is meg vereztek a ember, nem csak a földön, és öt-
kez a hintó meg rára, el fűrad, és job egyéjeje van
gon az itélre, de a hajónba, az fűnselen való, rege-

és, hányados, a für d barátja, e gyomra, fel keveri, és
nyitál kormi, valamint csipez embernek. aki abba meg
nem eméskedik: a fején gyomronak is olyan nyam-
sziban kellese lenni vagy két órá nap. de orvosi egy
kellő eanen valaspin a farkonak. e fejedelmünk is aha
jobbat ^{meg} nem találta le. hogy egy tükör hám. aki itt eszik
umban vagon, ha holmi ajándékot küldte orvostának.
és atóbb: körön egy fűz leve nyergelre. itt a fejedelen
nek jó pillás szék. de m. eből vagonat felelt. semly
is jobban feresen itt lenni minsem aha jobban, ides né
nem akid kérem levele vagon mis két ependője
hogy vesem. igazat mondok. hogy ha az ependő egy hat.
napból állam. nem értem ides nésem hogy mis orvosi
minem hogy egy árral itünk: gyababban vesem ké-
ves levelet. de minem hogy egy nehém fűz mely földet
követ vagonat egymáshoz. egy széklet hogy mis in-
kib is két kérdet engema feresen; én pedig ha igen
feresen is kéde de többet nem irhatok. mert egy szék
trik minem ha aha korongos vedem. minem ha moris
aha jobban voltok.

VILÁGÍTÓTORONY GALLIPOLIBAN.









Tengerpart Gallipolinál.

Gallipoliból Anno 1717. 10. octobris.

1

Edes néném, hála legyen az Istennek, mi ide érkezünk ma szerencsésen, Franciaországból pedig 15. septembris indultunk meg. A fejedelmünknek, Istennek hála, jó egészsége volna, hogy ha a közvoény bucsut akarna tölle venni; de reméllyük, hogy itt a török áer el üzi. Édes néném, mi jó a földön járni. Láttya kéd, még sz. Péter is megijedett volt, mikor a vízben sípadoztak a lábai; hát mi bünösök hogy ne féljünk, amidőn a hajónk olyan nagy habok között fordult egyik oldaláról a másikára, mint az erdélyi nagy hegyek. Némelykor azoknak a tetején mentünk el, némelykor pedig olyan nagy völgyben estünk, hogy már csak azt vártuk, hogy reánk omollyanak azok a víz hegyek; de még is olyan embersegések voltak, hogy többet nem adtak innunk, mint sem kellett volna. Elég a, hogy itt vagyunk egészségben; mert a tengeren is meg betegszik az ember, nem csak a földön, — és ott, ha a hintó meg rázza, el fárad, és jobb egyepegyéje vagyon az ételre, de a hajóban az a szüntelen való tengetés, hánykodás a főt el bódítja, a gyomrot fel keveri, és ugy kell tenni, valamint a részeg embernek, aki a bőrt meg nem emésztheti. A szegény gyomromnak is olyan nyavalyában kellett lenni vagy két első nap, de azután ugy kellett ennem, valamint a farkasnak.

A fejedelmünk a hajóból még nem szállott vala le, hogy egy tatár hám, aki itt exiliumban vagyon, holmi ajándékot küld, és a többi között egy szép lovat nyergelve. Itt a fejdelemnek jó szállást adtak, de mi ebül vagyunk szállva; de mégis jobban szeretem itt lenni, mint sem a hajóban.

Édes néném, a kéd kedves levelit, vagyon már két eftendeje, hogy vettem. Igazat mondok, hogy ha az eftendő egy holnapból állana. Reménlem, édes néném, hogy már ezután, mint hogy egy áertel élünk, gyakrabban veszem kedves levelét. De mint hogy egy néhány száz mély földdel közelebb vagyunk egymáshoz, ugy tettik, hogy már inkább is kell kédnek engemet szeretni. Én pedig, ha igen szeretem is kédet, de többet nem izhatok, mert ugy tettik, mint ha a ház kezingene velem, mint ha most is a hajóban volnék.



Szélmalmok Gallipoliban.

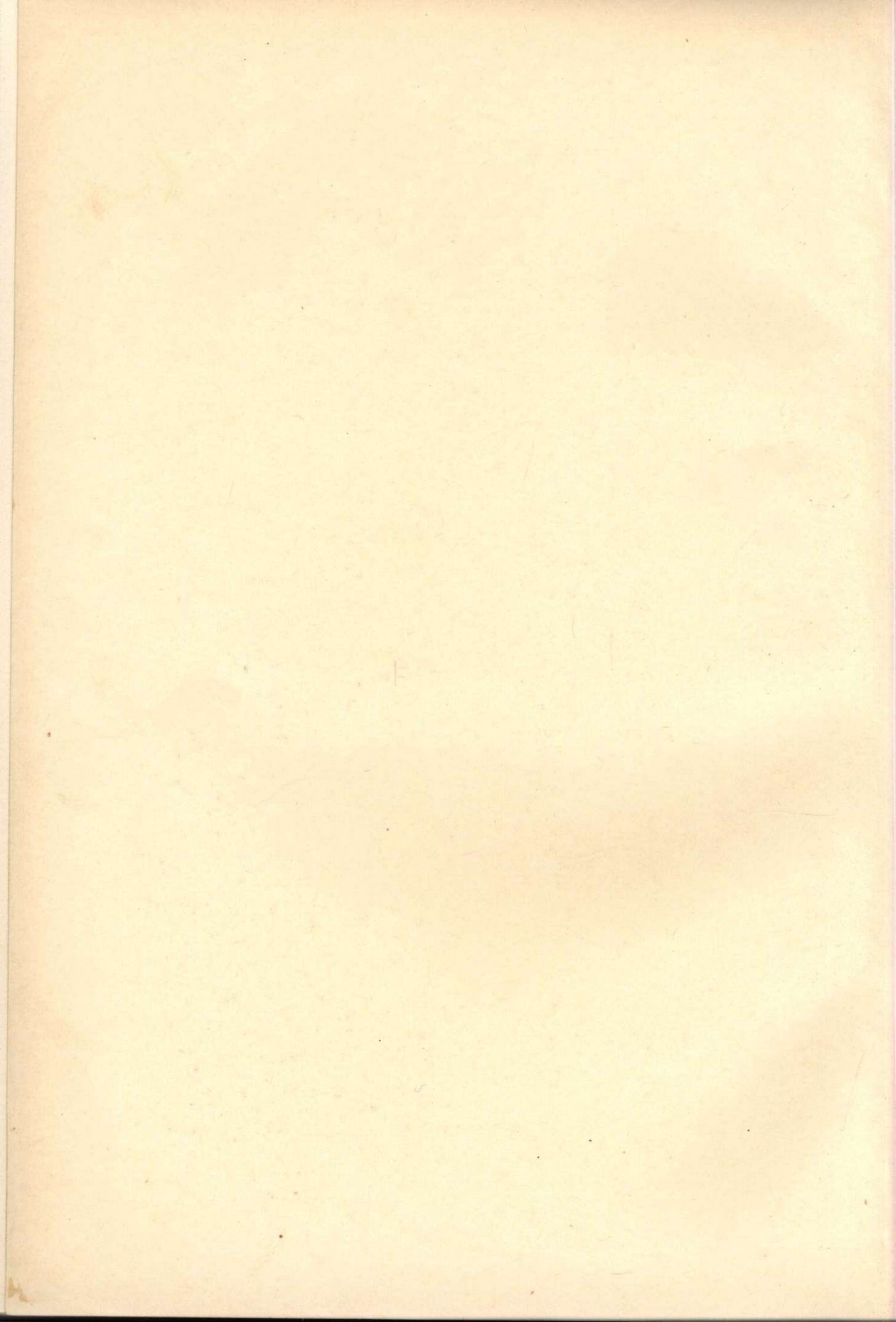
Gallipoli, 21. octobris 1717.

Edes néném, meg kérdnek semmi levelét nem vettem, amely nem igen jól esik nekem, de az igen jól esett: látoán a közvény, hogy nem becsüllik, a fejedelmet el hagyá, a ki is ma a tatár hám látogatására miene ugyan a tatár hám lován. Igen nagy barátsággal fogadta. Azt gondoltam elsőben, hogy majd el rabolnak bennünket, már csak azt néztem, hogy mellyik kötöz meg. De ezek igen embertséges emberek, jó szívvel befelgették volna velünk, de oly kevés idő alatt nem leheténk tatárokká. A fejdelem el bucsuzván a hámtól, mi is meg köszönnén csak fő intéssel ő tatárságoknak jóakarattyokot, a szállásra menénk, és az uzunknál egy szép patipát hagyának.

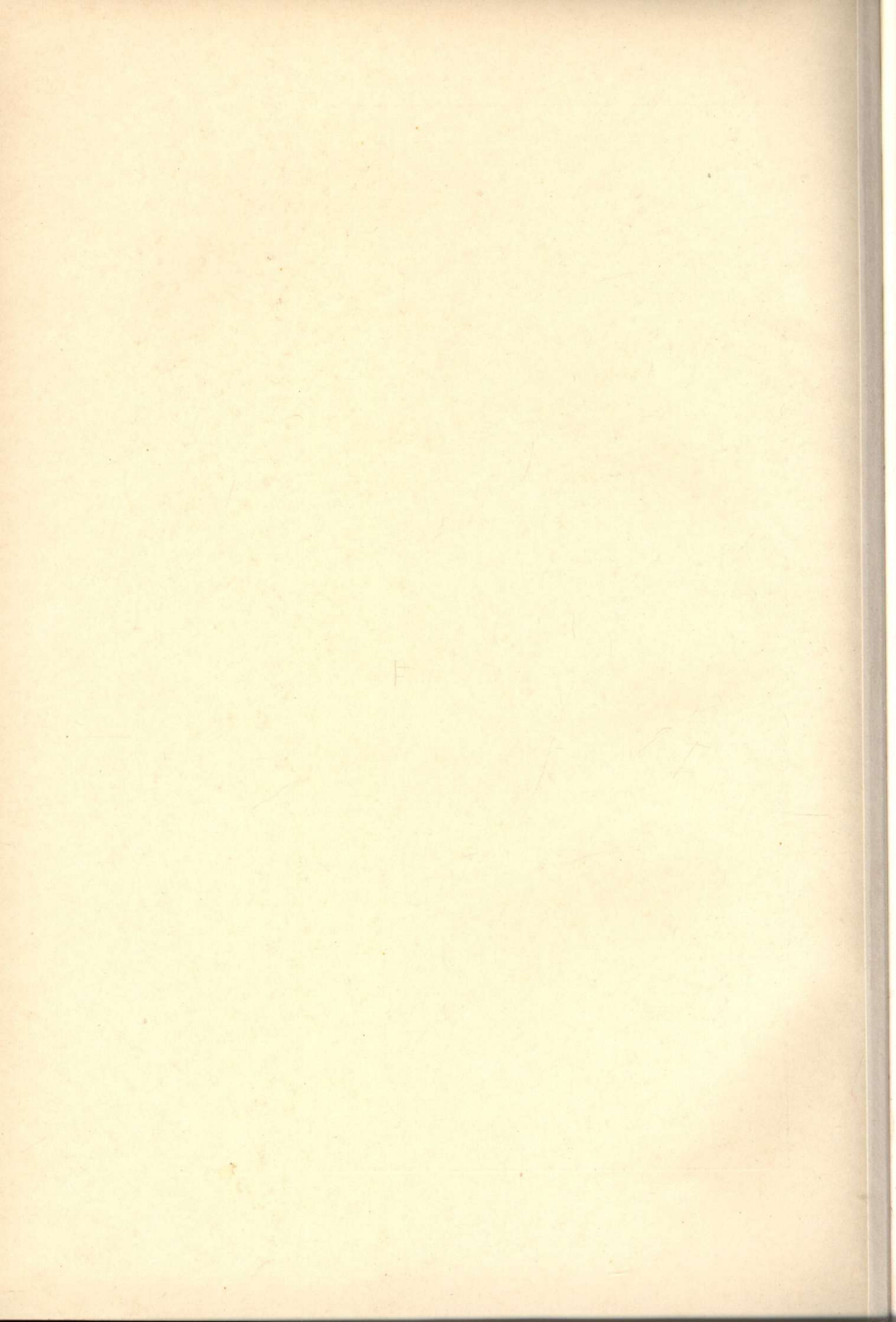
Gondolom, hogy holnap ide hadgyuk ezt a puzta, kies, szomorú lakó helylyet, mivel a császár veres hintója el érkezett, a mellyet uzunk után küldöttek. Veresnek azért hívom, mert kívül veres posztóval vagyon bé boritva. De a hintó nevet nem érdemli, mert csak kotsi. Aztot pedig négy fejér szokta huzni vagy vonni, azokat pedig az üggetéssel nem tehelik, mivel már azt el is felejtették, annyira meg öregedtek — nyolczvan éftendőt csak adhatni a négynek. Lehetetlen, hogy már ne szölylak a kocsisztól. Azt gondolná kéd, hogy valamely polgár mester igazgattya azt a négy lovat. Annak az ő tiszteletre méltó fejér szakállát nagy csendeszen mozgattya a nyertes ló, az egyik keziben a gyeplőt tarttja mégis régi szokásból; mondom, régi szokásból, mivel a lovai gyeplő nélkül is tudgyák letzkét, a másik keziben pedig a pipát, gyakorota füstölvén öreg lovait, hogy meg ne náthásodgyanak.

E mind jó, édes néném, de Belgrádnál meg vették a törököt. A nép itt már szalad Ásiában, ugy tettzik, mint ha már a német Drinápolynál volna, noha vagyon onnét más fél száz mély földnize. Eleget mondgyuk, hogy mi azért jötünk, hogy vélek hadakozzunk, de ők csak szaladnak, ki ide, ki amoda. Jaj! édes néném, hogy lehet ilyen néppel hadakozni? Elég a, hogy holnap meg indulunk Drinápoly felé, hogy ott meglássuk azt a hatalmas, és sok feleségü császárt, és a fényes, tündöklő portát. De édes néném, a resttséget el kell üzni, a töt le kell tenni, azokban a kis kezettskékben a pennát kell venni, és énnekem gyakran kell izni, leg alább minden héten hét levelet. De az egészege igen kell vigyázni, és engemet szeretni kell, mert ki szerethetné az édes nénémet jobban, mint én?











Cemető Gallipoliban.

Dzinápoly, 29. octobris 1717.

Léje már, édes néném, egy levelét venni kédnék, amellyet itt adták meg. Meg érdemli már kéd is, hogy meg írjam, miképpen érkezünk ebben a császári városban. Gallipoliból 22. indultunk vala meg. Az uton semmi olyan dolog nem történt, a mely méltó volna, hogy meg írjam, mivel jöttünk, a mint jöhettünk, ki jó, ki kacsiba lovakon. Hanem Üzönküpti nevü városban a urunk szállásának az udvarán olyan nagy szöllő tőt láttunk vala, mint egy nagy szilva fa; abban sem hazudok, ha azt mondom, hogy a szöllő szem is volt rajta olyan nagy, mint egy nagy szilva. De a csudálatos, hogy egy felől az ágain ért szöllők voltanak, más felől még csak tífza egres volt, más felől pedig még csak akkor kezdett virágozni. A hátom része az esztendőnek, hogy mint munkálódik a szöllő tön, itt egyszer mind meg lehetett volna látni.

28-dik pedig, más fél mély földnire érkezvén Dzinápolytól, a kajmakán tihája, azaz udvari kapitánnya, vagy két százig való tisztekkel jöve urunk eleiben, hogy köszöntse a császár és az ura nevével. De a mi leg jobb volt, fél mély földnire a várostól sátorok alatt meg vendégele bennünket az ura nevével. De ki gondolhatná, hogy a töröknek olyan jó étele volna? A való, hogy mindenikünk éhezett, de az is való, édes néném, hogy éhllen költem fel a sztaltól, noha ettem leg alább nyolczvan tál étkeből. Ezt kéd el nem hinné, ha a szokást nem tudná — eb szokás! kutya szokás! Jaj! édes néném, elig mártottunk egyszer a tálban, hogy azt el vitték elöllünk, a másodikát, harmadikát, egy szóval hetven vagy nyolczvan tál így repült el elöllünk. Némelyikben még nem is mártottunk, már vitték, — úgy tettzik, hogy csak az orzunkot akarták meg vendégelni, és így koplalva költünk fel a gazdag ebédtről; úgy voltunk, valamint Tantalus a tele vízzel való kádban, de még is nem ihatik belőlle. Fel fogadtam akkor haragos koplalásomban, hogy soha éhen török vendégségben nem megyek. De az italról szó sem volt. A való, hogy a mennyit ettünk, semmi szomjuságot nem okozott.

Ennek a száraz ebédnek vége lévén, azután igen könnyen lóca ülénk. Az urunk a császár patipáján nagy pompával mene a városon végig a szállására,

estve pedig jó vacsorát küldött nekünk a kajmakán, a mely jobb volt az ebédnél, mert nem törökök szolgáltak az asztalnál, hanem a mi cselédink, és akkor vették ki a tálot, a mikor mondtuk. Ez a kajmakán pedig igen kedves embere a császárnak; hogy ne volna, mikor a leányával hál. Mint hogy a vezér táborban vagyon, most ő vízi végben hivatallyát. Ibrahimnak hiják, az urunknak igen jó akarója, ez is jóallotta egyik a császárnak, hogy utánna küldgyön Franciaországban. Még nem láttam ő kalmakánságát, de ha soha nem látom is, szeretem kédet. Hát kéd engemet?





Bécsi híd Drinápoly mellett.

Drinápoly, 7. novembertis 1717.

4

Agy szeretem, édes néném, hogy el üzze kéd azt a veszett resttséget, és énnekem izjon. Éppen akkor vettem a kéd kedves levelét, a mikor lóra kellett ülnöm. Meg mondgyam kédnek, hogy hová mentünk? Ahoz a világi képpen való szerencsés és boldog kalmakányhoz, aki a császáz leányával hál, a mikor lehet; de annyiban nem izigylem szerencséjít, mert azt mondgyák, hogy nem szép. Azt elhiheti kéd, hogy nem láttam, azt is el hiheti kéd, hogy nem kívánom ugy látni, valamint azok a kappan formában herélt emberek látták. Édes néném, nagy becsület, de nem nagy gyönyörűség a császáz leányát elvenni. Micsoda keserűséggel kellett meg válni a gyönyörűséges szép feleségitől ennek a kalmakánynak, amidőn neki adták a császázi leányt? A szívbeli szeretet nagyobb a gazdagságnál; nem csak a gazdag házaknál lakik a jó házasság.

Édes néném, tudom, hogy meg csufol kéd, és azt mondgya kéd nekem, hogy ugy bezéllek a házasságról, valamint a vak a világosságról, aki tudgya, hogy vagyon világosság, de nem tudgya, hogy micsodás a világosság; de ha szinte a kéd kis szája meg nevet is érte, de énnekem minden tudom, vesém, májam azt tarttya, hogy nem kell a kedves szegény feleséget, a kedvetlen, de gazdag feleségért el hadni, hát nem jól mondom? Nem bezéllek hát a házasságról; ugy is itt attól két száz mély földnize vagyok.

Azt kell hát kédnek meg izni, hogy minket a kalmakán jó szívoel látott, nagy pompával fogadott, majd két óráig bezélgetett az urunkkal, egy szép paripával meg is ajándékozta; mikor pedig el akart tölle bucsuzni, a felesége egy néhány kezkenőt küldött. Ezeknek igen hasznos a barátságok, mert ha olyan közel volnék Zágonhoz, mint ez a vezérséghez, ugy a határjában volnék. Még semmit sem tudunk abban, amiért ide jöttünk. De félek attól, hogy a mi hadakozásunk füstben ne menyen; mert a török örömet meg békéllik, ha meg vezik.

Édes néném, annál tovább nem mehetünk, hanem az Isten akarattyára kell hadni magunkot. Ő hozott ide, had vezérellye ő is dolgunkot. De azt el hiszi-é

kéd, hogy nehezen szokhatom ehhez az országhoz? Való, a törökök bennünket szeretnek, semmi fogyatkozásunk nincsen, senkinek semmi bántódása nincsen, de az idegen nemzetnek nehéz itt, mert semmi ismerettséget, barátságot nem tehet. Ez a nemzet a keresztényt nem utálja, de meg veti. Azt nem kell várni, hogy valaki a házához hijjon bennünket. Bizony nincsen is az a nagyra vágyódásom, hogy valaki magához hijjon, mert ugyan is miért? ott ad egy pipa dohányt, egy fincsa kávét, azután egy-két szó után, a hofzú hallgatás; mikor pedig a füstölőt elő hozzák, már az azta való, hogy el kell vakarodni a háztól. Azt ugyan talám meg lehetne kérdezni a gazdától, hogy: mint vannak a kéd gyermekei? de azt kérdezni, hogy: mint vagyon a kéd felesége? azt nem jóvallom senkinek, mert botokkal kisérnék ki a háztól. Itt a gazdafzszonyról nem is kell emlékezni, mint ha afzszony sem volna a világon. Micsoda nyájaságézt kívánhattya hát valaki a török barátságot, hanem csak éppen valamely hafzonézt?

A való, hogy a nyelvenek nem tudása is okozhattya a hozzánk való idegen-séget; mert csak nem lehetünk olyan jó fzióvel ahoz, akivel nem tudunk beszélni, mint akivel kimondhattjuk magunk gondolattját. Még eddig, édes néném, igen keveset tudok törököül, nem tudom ezután mint lesz, de nekem ugy tettzik, hogy ezután is annál a két vagy három fzonál, akit tudok, talám tudósabb nem lesznek; mert nem lévén semmi társalkodásunk a törökökkel, a töröknékkal pedig meg annál kevesebb, és így nem látom semmi módgyát, hogy tudósabb legyek abban a nyeloben, amint vagyok. Itéllye el már kéd, hogy ha kell-é éfz három szót meg tanulni és meg tartani. Itt még igen új vendégek vagyunk, amikor pedig jobban meg ismerem a dolgokat és a várost, akkor többet itok. És azta kérem kédet, hogy szeresse kéd ezt az új vendéget. A resttséget félte kell tenni, és a papirtosat nem kell kimélleni.



Dzinápoly, 29. novembtis 1717.

5 Édes néném, micsoda szerencsés afzszony kéd, hogy közel nem vagyunk egy máshoz; mert mindgyárt meg ölelném kédet, és mentől szebben és jobban lehetne töllem, meg köfzönném kédnek azt, hogy kedvesen vette leveletem, és özömmel olvasta. Annyi levelet itok kédnek, és olyan hofzu leveleket, hogy még efze teftzi kéd a két kezit, és ugy fog kézni, hogy ne itjak annyit; mert énnekem nincsen nagyobb gyönyörűségem, mint mikor kédnek itok — jaj! hazuttam, édes néném, mert a kéd leveleit olvasni, még nagyobb gyönyörűség nekem. Nem is lehet olyan gyönyörű leveleket másnak ugy itni, csak kédnek. Ugy tettzik, hogy a meg vagyon tiltva másoknak.

Ugyan is, édes néném, ne kimélljük egymást, hanem fziüntelen itjunk egymásnak. Ha az idő annyira elhánt-vetett egymástól, amennyiben töllünk lehet, álljunk bofzut rajta, és ha más képpen nem lehet, az itással beszélgessünk egymással, talám végtize meg unnya, és egymás mellé teftzen minket. De mint hogy az soha olyan hamar meg nem lesz, mint én kívánnám, azért addig is csak itjunk és ismét itjunk.

Azt pedig méltó meg itni kédnek, hogy a hatalmas fő vezér ma ide érkezett

a táborzól, és nagy pompával jött bé a városban. A kalmakány és az itt lévő nagy utak eleiben mentenek, ki-ki maga udvarával. El mondhatni, édes néném, hogy a vezérek a földi istenek; mert más országokban a királyokat sem fogadják olyan nagy pompával és ceremóniával, mint ezt a vezéret fogadták. De jaj! nem olyan-é ezeknek az ő nagy dicsőségek és fényeségek, mint a komédiákban lévő királyságok? Két, három óráig tart a komédia, a királyság sem megyen tovább; ez a vezér is nagy pompával jött bé, talám holnap egy székérte teszik, hat ember ki viszi a városból. Ezt pedig igen könnyen meg érheti, talám maga is tudja ő azt; mert a kalmakány veje lévén a császárnak, a felesége kétség nélkül jobban szereti vezérné lenni, mint sem kalmakányné. Ezt ugy hiszem, mint ha a szájából hallottam volna.

A még pedig azt a szerencsétlen napot el éti, addig azt izhatom kérdnek a vezér felől, hogy ha távul láttam is, de szép ember, és azt nem kell csudálni, ha erős, izmos, mert az apja házánál az ökrökkel kellett neki küzködni, és egy mézfáros fiának erősnek kell lenni. Ebből elítélheti kérd, hogy m. száros familia, és hogy leg közelebb az apja is a volt, és maga is azon tudományt követte egy darabig. Hogy folya jól dolga ennek az impetiumnak, amidőn egy mézfárosnak adgyák azt keziben?

De nekem ugy tetszik, hogy jobban illik egy mézfároshoz, hogy jó hadi ember legyen, mivel ugy is minden nap vért ont, mintsem egy fa fágóhoz, akin mindenkor nevetek, mikor ezembe jut. A császár udvarában volt egy fa fágó, törökül baldacsi. A császárnak meg tettett az az ember, hogy jól vágta a fát, az udvarában valamely tisztnek tézti, azután elébb-elébb anyiza, hogy vezérnek tézti. De szerencsétlenségite a császár olyankor tette vezérnek, amidőn okosabbra kellett volna bizni a muzka czárral való hadakozást. Elég az, hogy a baldacsit vezérnek teszik, és a muzka czár ellen küldik, a kinek is ugy meg szoritották volt már a táborát Pruth mellett, hogy egész táborával fel kellett volna adni magát, ha a baldacsi okos lett volna. A czár látván, hogy rabságban kell esni, a feleséginek eziben jutt, hogy talám, ha ajándékot küldenének a vezérnek, azzal meg csinálhatnák a vezéret. Másnap nagy ajándékot küldenek neki, a békeséget is meg csinállyák véle, és így szabadul meg a rabságtól a muzka czár egész hadával.

Az alatt érkezik a sveciai király a vezérhez, és mondgya neki: «Ihon kezeden vagyon a czár, holnap rabbá teheted, ha akartod.» Azta feleli a vezér: «Udde, ha rabbá teszem a czárt, ki viseli gondgyát az országának?» Itéllye el kérd, micsoda mézeggel hallotta ezt a feleletet a sveciai király. De azt kérdem kérdtől, nem fa fágóhoz illendő felelet volt-é ez? De gondolom, hogy a mi mézfárosunk okosabb a baldacsinál. Meg válik, mint folytattya dolgunkot. Én pedig azt kívánom, hogy a kérd egészséginek dolga jól folyon. Édes néném, ha tudná kérd, mint szeretem kérdet, hozzabb leveleket izna nekem.



Dzinápoly, 10. decembzis 1717.

6 **E**des nénem, mi még itt vagyunk, itt is leszünk, de még nem tudgyuk, itt is mit csinálunk. Még itt el nem untuk magunkot, de igen közel vagyunk hozzája; mert mint hogy nem azért jöttünk ide, hogy itt sok időt töltsünk, és csak a dzinápolyi szép sík mezőn vadászfzunk, hanem azért, hogy bujdosásunknak végit szakaszfzunk. De a reménség igen-igen kezd fagyni bennünk. A való, hogy nagy hidegek is járnak, hideg házakban is lakunk. De ugyan csak a bennünk való meleg meg oltalmazná a fagyástól a reménséget, ha más nemzettel volna dolgunk; de mi lehet e világon hidegebb való dolog, mint a törökkel való dolog? A való, ad biztató főt, de végit nem lehet látni a vele való végezésnek. Abban a tettentő halogatás — holnap — holnap — az a holnap hat holnapra halad, és addig hat főt nem lehet belőlle ki tánczigálni, csak reménséggel kell pihegni.

Ő csáfzársága, meg tudván, hogy az urunk franczia köntöst visel, titkon egy öltöző köntöst csináltatott, és ma ide küldötte. A béliés többet ér a köntös-nél; de itt mondhatni el, hogy nem kell az ajándékot tekinteni, hanem azt, aki küldötte. A való, édes néném, hogy sokan vannak, akik ajándékot adnak, de kevesen vadnak, akik tudnák az ajándékozásnak módgyát, és akik az ajándékot helyesen tudnák adni; mert ugyan is helyes ajándék-é egy vezértől egy fejdelemnek virágot, csuprot, vagy éveg korsót küldeni? Az ilyen ajándék kö-zönséges ebben az országban, itt ilyen fókás vagyon, de jó-é? illendő-é?

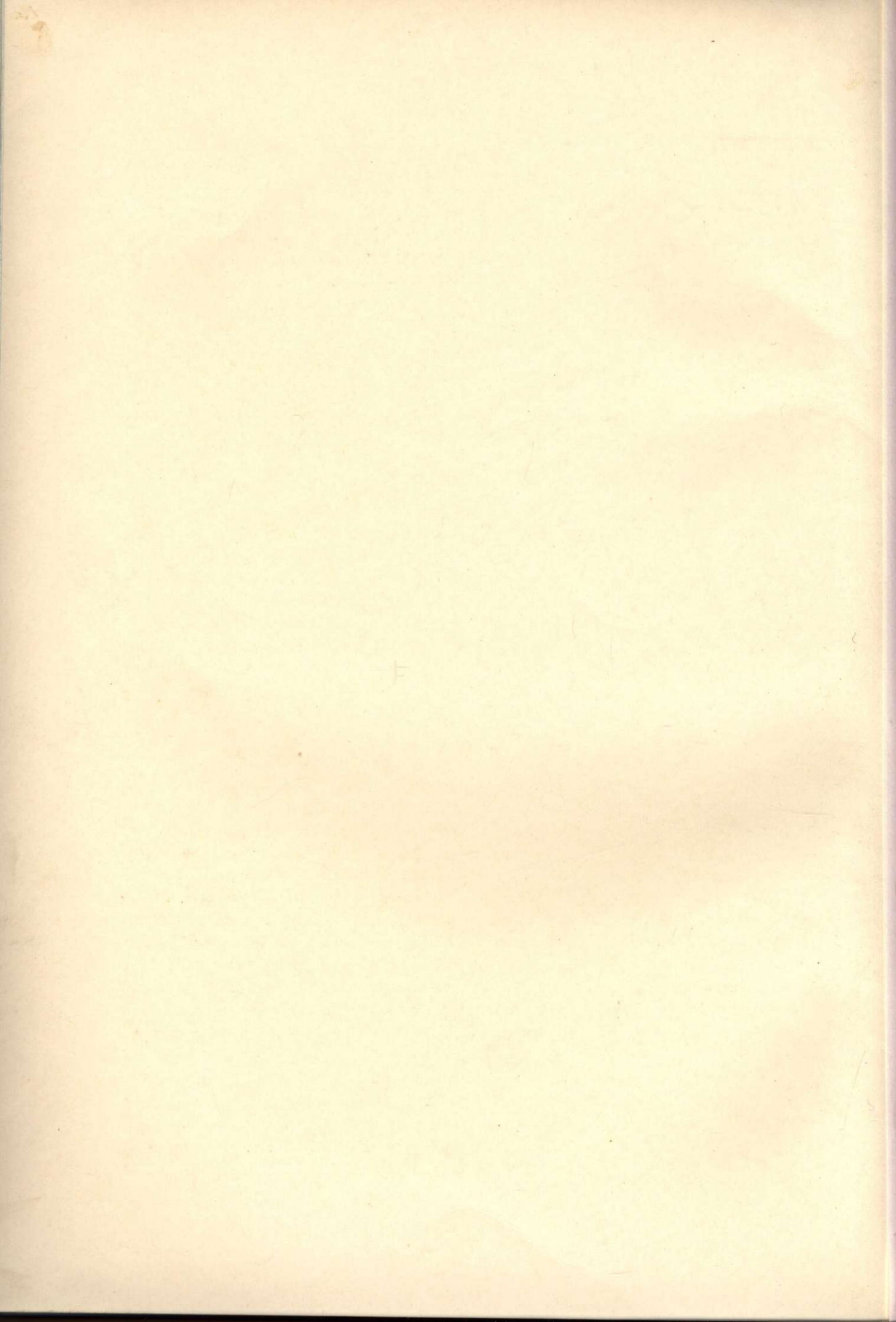
Ne fóllyunk már többet az ajándéktól. De édes néném, ha volna mit iznom kédnék, még el nem végezném leveletem; mert bizonyságul vezsem a kéd fzivecskéjít, hogy leg nagyobb gyönyörűségem az, amikor kéddel beszélgethetek. Ma pedig éppen nagy egyepetyém vagyon kéddel beszélgetni. De inkább, ha csak hejában valóságot is izok, hogy sem ilyen hamar el végezzem leveletem. De mitől izjak? a botozástól? e nem igen derék ajándék, de micsoda nagy becsület, mikor egy csáfzár megbotoz valakit. Elég a, hogy a csáfzár meg botozta vejét. Hihető, hogy nem kereste kedvét a feleséginek, mind azon által az okát nem tudgyuk az ilyen fájdalmas becsületnek; mert az ilyen dolog csak a háremben, azaz az afzfzonyok házában megyen végben, oda pedig egész férfi-nak nem szabad menni.

De a botozást egy atyánk fiától tudtuk meg, a mely atyánk fiának a felesége a kalmakányné fzolgalattyában vagyon, mosóné hivatalban. Ennek az ura magyar, és a kalmakánynak tabja, az udvarában pedig fa vágó tiszttséget visel. Csak jó a jó akaró mindenütt. E, haza fíuságtól viseltetőén, gyakran látogat minket, és olyan titkos helyeken történt hírekkel kedveskedik nekünk. Mondgya kéd, édes néném, hogy talám nincsen egyéb dolgom, hogy ilyen hejában való-ságot izok. A való, hogy a heverés leg nagyobb dolgunk, de ha volna is, azt el hadnám a kédnék való izásétt; mert, édes néném, ki fzereti kédet ugy, mint én? De meg fzapozitanám még két font fzeretettel a többit, ha tudnám, hogy jó gondgya vagyon ez egészégire. Hát engem fzeret kéd?

RÉSZLET DRINÁPOLYBÓL.









Vízimalom Drinápoly mellett.

Drinápoly, 17. decembéris 1717.

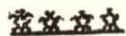
Ma, édes nénem, a vezér izene az urunknak, hogy jó szívvel látná, ha hozzája menne. De mint hogy mi mind hajduk vagyunk, csak az urunknak vagyon három lova, azért mindenikünk alá egy-egy lovat hoztanak, és nagy török ceremóniával menénk a vezérhez. De itéllye el kéd, mint meg ijedtem volt; mert midőn a vezér házában leptünk, a sok nép teli torokkal kezdé kiáltozni, mint mikor azt kiálttyák: tolvaj. Csak azt néztem már, hogy mellyik ragad meg. De az ijedtség nem sokáig tartta; mert a vezér jó szívvel fogadá az urunkot, és maga mellé ülteté. Kérdeztem az után, hogy mire való volt az a kiáltozás? Mondották, hogy szokás kiáltani, mikor a vezér valamely idegen urnak ad audenciát: «Éllyen Mahumet! Éllyen a győzhetellen császárt! Éllyen a hatalmas vezér!» Édes néném, láttya kéd, mikor az ember a szokást nem tudgya! Mázor én sem ijedek meg. Elég a, hogy az urunk két óráig volt a mézfátossal. Azt mondgyák felőle, hogy több ezze vagyon, mint sem egy mézfátosnak, és nemcsak a bárdot tudgya forgatni, hanem az ország dolgát is. Csak el hihettyük, mikor olyan nagy ezü ember mondgya azt felölle mint a mi urunk, aki is a vezér patipáján ment vízá, és azt ide ajándékozta, — már e szokás. Tudom, hogy mikor a császárhoz megyünk, akkor is lesz egy patipánk,

Mondottam már, hogy ezek a vezérek a földi istenek. Egy királyhoz illenek ezeknek nagy pompájok, gazdagságok, nagy udvarok. De mint hogy a pompájoknak egyik része abban áll, hogy mindenkor sok szolgál állyon előtte, mikor pedig országos dolgoktól beszélnék, a szolgálak ott nem lehetnek: azért néma szolgálakat tartanak, és azok az intést úgy értik, mint ha szólának, és ezek vannak ben a házban, a midőn a vezér titkos dolgoktól beszél. E nem jó szokás-é? talám még nálunk is jó volna az ilyen szokás, és nem volna annyi te monda a háznál.

Mi jutott ezemben? Ha nálunk az öreg afzfonyok némák volnának, a leány afzfonyok nem bánnák; de én azt bánom, hogy a mi dolgunk igen-igen némán foly, és semmi elébb való mozdulását nem látom. De attól tartok, hogy még hátrább ne mennyen, és itt ne telepedgyünk meg. Édes néném, a fazakas akaratyán kell járni a fazéknak, és azt nem mondhattya, a fazakasnak: «Miért

küldöttél engem Drinápolyban? jobban szerettem volna káposztás fazék lenni Erdélyben, mint sem kávét ivó fincsája a császárnak.» Azt nem okosan mondgya-é a török, hogy az Isten zakás kenyereteket hintett el imitt-amott az ember számára, és oda kinek-kinek el kell menni, és ott kell maradni valamég a kenyérben tart? Itt vagyon a mi zakás kenyérünk el hintve, azért együnk belőlle, a még abban tart, zugolódás nélkül, és azt ne mondgyuk, hogy jobb volna Erdélyben málet enni, mint itt buza kenyeret.

Édes néném, talám nem ok nélkül tartok én attól, hogy ha a jó Isten meg tart ebben a bujdosó testben, talám egy kazalni zakás kenyeret kell meg ennem ebben az országban; mert ha egyszer meg vezik a törököt, ha lehet tölle, azt békeséggel keni meg. A mi mézfárosunk, ha jó vezér is, de nem jó hadi ember; ha szinte jó hadi ember volna is, de őtet a császár úgy nem szereti, mint a kalmakánt, akinek igen nagy ezze vagyon, de a hadakozást úgy szereti, mint én a prókátoroságot, csak annyit is tud hozzá, de a vezérségen, tudni való dolog, hogy kap; a császár veje lévén, el is érheti. Ha azt pedig el éri, a bizonyos, hogy a békeséget meg csinálja; ha pedig a békeség meg lesz, csak üllyük a zakás kenyérünk mellé, mert innét ki nem megyünk addig, amég azt meg nem eszjük. Én pedig mind addig, valamég a zakás kenyéremben tart, szívesen szeretem kédet. Hát kéd engemet? Az egésségite jól vigyázzon kéd; semmi nincsen annál drágább.

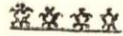


Drinápoly, 1718, 4. január.

8 Kivánom Istentől, hogy ezen új esztendő szerencsésen kezdgye és végezze kéd. Legalább két fontni egésséggel többet kívánok kédnek, és azon kérem kédet, hogy leg alább száz drámmal jobbítsa meg kéd a hozzám való szeretetét. Édes néném, noha az én szívemnek minden sebje, ráncza, fiókja tele a kédhez való szeretetemmel, de még is olyan vagyok, mint egy darab jég, hát azért ne izjak kédnek?

A való, meg érdemlem, hogy igen szépen meg köszönnyé kéd, hogy ilyen fagyoson is örömet izok, és tudtára adom kédnek, hogy ma a győzhetetlen császárnak fényes portáján voltunk, ahová nagy pompával vitték a fejedelmet. A diván házban fogadta a fejedelmet a vezér, azután a fejdelem eleiben tétetvén egy kis kerek asztalt, és arra egy nagy ezüst medenczét, az étket el hozták, de csak egyenként rakták azt bé. Se kés, se villa, se abroz, se asztal kezkenő nem alkalmatlankodott az asztalon. Mind pedig a vezérnek, a kalmakánynak külön-külön asztal volt előtte, és mindenik asztalra egy féle étket tettek egyfetsmind. Az ebédnek vége lévén egy óra mulva azután a fejedelmet a császárhoz vitték. Senki közüllünk a fejedelmet nem kísérte. És a midőn a császár előtt volt, egy nufztos kaftánt adtak reaja. Az idő alatt, hogy a császárnál volt a fejdelem, mi nekünk mindenikünknek egy kaftánt adtak a hátunkra. A fejdelem ki jöven a császártól, a császár paripájára ült, mi is mindnyájan lóra ültünk, és leg alább harmincz király kísérte vizá a szállására. Édes néném, ne nevesse kéd; mert ha minket látott volna kéd a kaftánban, olyan, mint ha annyi egyiptumi király

kisérté volna a fejedelmet, csak éppen hogy nem vagyunk olyan feketék. Édes néném, ne csudálja kéd, ha a felséges királyoknak nagy hidegek volt, mivel ma igen kemény idő volt; azt is tudgya meg kéd, hogy ő hatalmasságok éhen jöttek viszá a vendégségből. A mely partipán viszá tért a fejdelem, azt a császár ide ajándékozta egész szerzámmal, egy buzogány, es egy kard is volt a nyergen Engemet ugy szeret kéd, ha az egészségire vigyáz; én pedig ugy szeretem kédet ha egészséges.



Drinápoly, 15. febr. 1718.

Édes néném, kedvesen is vezem, nevettem is a kéd panaszolkodását, hogy 9
gyakrabban nem izhat, alkalmatossága nem lévén az elküldésze. Ollyan jól tudgya kéd menteni magát, ollyan kedvesen panaszolkodik kéd, hogy csak a megér tiz levelet. Talám azt tudgya kéd, hogy innét nincsen posta Constancinápolyig? Tudgya-é kéd az okát annak? Az oka annak a, hogy az előtt, mikor a császár itt lakott, az utak leg kissebb állapotért is postán küldöttek Constancinápolyban. A többi között egy pasa, ide érkezvén, egy kedves pipa szárát Constancinápolyban felejtették, azért postán küldött viszá. Azt a császár meg tudván, meg parancsolta, hogy többé posta ne legyen ezen két fő város között. Láttya kéd, micsoda kázt tett nekem egy pipa szár! Itt mi semmit nem mulatunk ell abban, hogy a dolgaink jól follyanak. A rész effendi (cancellarius) gyakran jó hozzánk, mi is gyakran megvünk incognito a kalmakányhoz. Adgya Isten jó végít, de attól félek, hogy ugy jártunk, mint a hegyek, a kik efze gyülvén egezetek szültek; mert amint egyszer meg iztam, szászor is csak azt izom, hogy a császár veje, akit ha sokszor meg vernek is, a fa fágó mondása szerént, de a vezérségze czéloz, a hadakozásza pedig ollyan alkalmatos, mint én a prokátorságra. Talám még ahoz is többet tudok; mert hiszen nem az-é egy prokátornak a hivatallya, hogy tudgya keresni a maga hafznát? hogy mindenik résztől vegyen ajándékot, és egyiknek se szolgállyon?

Oh! édes néném, mely közel vagyon már ő a vezérséghez! Ha én ollyan közel volnék a házasághoz, talám már is el vonták volna a meny aszfzony tánczát. Mind azon által a biztatás meg vagyon, csak azzal is maradunk. A törököt ha meg vezik, csak szit és meg békéllik. Azon kivül is, Isten tudgya az okát, de Francziaországban a németnek kedveznek, és a franczia itt azon munkálódik, hogy meg békéllyenek a némettel, és ha a meg lesz, ne oldalt, hanem hátat fordítsunk Erdélynek. Hirt nem izhatok, mert ollyan hidegek járnak, hogy a hizek is meg fagytak. Többet sem izhatok, mert egy vén csifut várakozik a levelem után — a lelkemze fagy meg! Bár csak azt tudhatnám, hogy ki nemzettségiből való? Ugy tettzik a szakálláról, hogy a Zabulon nemzettségéből. Édes néném, meg ne náthásodgyék kéd. Szeret-é kéd? Azt nem is kell kérdeni, ha szeretem-é kédet.





Drinápoly a Szelim szultán mecsetjével.

Drinápoly, 15. márt. 1718.

10 **E**des néném, éppen ma, ha jól fel számlálom, egy holnapja hogy irtam kédnek. De szakállomra fogadom (a mikor lefzen), hogy ha az idő meg lágyul, gyakrabban irtok; mert márványkő volna is a kéd szíve, de megfázná, ha látná kéd, mint vagyok, vagy is inkább mint vagyunk fállva. A házam négy kő falból áll, azon egy fa táblás ablak, azon a szél mind szellyite, mind hozzára bé jöhet; ha pedig papírossal bé csinálom, az egerék és a patkányok a papírost vacsorájokon el költik. A mobiliám egy kis fa székből áll, az ágyam a földre vagyon terítve, és a házamot egy cserép tálban való kevés szén melegíti. De azt ne gondollya kéd, hogy mind ezek után én legyek leg méltóbb a szánásta; mert tiznek sincsen egy fa széke, se olyan ágya, mint nekem, se csak fa tábla is az ablakjokon. A hó lengedezve bé mehet az ágyokra — de lehet-é ágyrak hini egy le terített pokróczot a földre? Illyen palotákban lakunk ám mi, de a reménség igen szükséges lévén az embernek, és olyan szükéges, mint az eledel, a rozsz házakban lakván mostanában azt reméllyük, hogy még jókban lakunk. Meg értjük-é még aztot valaha? De azt meg értük, hogy ide érkezett a spanyol követ, akit a fejdelemhez küldött a kizály igen sok igézzel, hogy mindenekben segiteni fogja. Ma reggel szemben volt utunkkal, aki is fen állva fogadta, és beszélt vele vagy fél óráig. Azt tudgya kéd, hogy szeretem kédet, azt is tudgya kéd, hogy az egésségte kell vigyázni, azt is, hogy a hideg házban nem lehet sokat izni.



Dzinápoly, 22. aprilis 1718.

11

Nem tudom, ha a Noé bárkájából itom-é ezt a levelet, vagy Dzinápolyból, mert itt mindenütt olyan nagy árvíz vagy, hogy az egész város vízben vagy. Csak a jó, hogy tiszta idők járnak, másként azt gondolnók, hogy esmét özön víz lesz. Hihető, hogy a hegyeken lévő havak szaporították meg az itt való folyó vizeket; mert a mely folyó víz megyen-el a házunk előtt, úgy meg áradott, hogy az uttzákon csónakokon járnak. De itt olyan dolog történt, a mely csak az özön vizkor történt; mert itt lóháton kellett el hozni az étket a konyhárol. Hallotta kéd azt, hogy még a római csáfzárók is ilyen pompával küldöttek volna a konyhára? Csak éppen Habakuknak lehetett volna száraz lábbal étket hozni. Ez a pompás éték hozás talám két nap tartott. Azt ne gondollya kéd, hogy tellyeséggel gyalog is el nem hozhatták volna, mivel a víz csak szát középig ért, de a szolgák inkább mentek lovon a konyhára. A bizonyos, hogy nem volt szükségünk azta a nagy óriásza, aki felöl azt tarttyák a sidók, hogy az özön vizkor, ha fel ment a leg nagyobbik hegyre, a víz csak öviig ért, és mindenütt a bárka mellett járt, valamint a csatlós a hintó mellett. Már ezután lehet híreket izni, mert mind a házam melegebb, mind pedig a hírek meg olvadtak. A szeretemet az özön víz el nem oltya; hát kéd szeret-é engemet? Vigyáz-é kéd az egésségize?



Dzinápoly, 27. apr. 1718

12

Édes néném, kéd még engemet nem üsmét jól; mert ha üsmézne, nem itná azt, hogy énnekem is olyan ritkán iz, valamint én itok. Nem fél-é kéd az én rettentő bofzu állásomtól? Tudgya-é kéd azt, hogy nincsen nagyobb gyönyörűségem, mint bofzut állani azon, akit szeretek? Akite haragfzom, annak meg bocsátok, amennyiben lehet, de akit szeretek, azon bofzut kell állanom, ezt hiják édes bofzu állásnak; bofzut állani pedig azon, akite haragfzunk, a keserű bofzu állás. Ezt sokan nem így tarttyák, de mi ketten így tarttyuk, meg sem bánnyuk. Ályunk hát bofzut egymáson, és itjunk gyakran egymásnak. Hirt akar-é kéd tudni? a kéd kívánságát bé nem tölthetem. A franczia követ, Bonac, itt nem azon munkálkodik, hogy az hadakozás tovább tartson, hanem hogy csak hamar vége legyen. A német azt kívánnya, a török pedig már is meg unta a hadakozást. Hát mi mit csinálunk a kettő között? Csak amint vonnyák, úgy kell tánczolnunk. Hadakozásra hittak ide, de békeségre jöttünk. Lehet-é mást kívánni, hanem csak azt, ami az Istennek teltzik? és az ő rendelése után kell járnunk, és azon nem sétálni kell, hanem futni, mert az Isten azt szereti, hogy fussunk az ő akarattyán, ne csak jó kedovel, hanem örömmel. Ne szomorzkodgyunk hát azon, ha dolgok úgy nem folynak, amint nekünk teltzenének. Aki a jövendőt igazgattya, azt is tudgya, hogy mint kell folyni azoknak, de azon szomorzkodnám, ha nem szeretne kéd; kéd pedig ötülyön, mert rettetenesen szeretem kédet. Hát az egésség jó-é? Vigyáz-é kéd reája? Jó éttzakát, édes néném.



Fővárosi híd Drinápoly mellett.

Drinápoly, 9. Maji 1718.

13

Némellyeket az Isten fel magasztal, némellyeket meg aláz, és mindeniknek hálakot kell neki adni. Édes néném, ma ez itt meg történt, és régen mondom kédnek, hogy mely nagy világi boldogság a császár leányával hálni, és micsoda nagy eset a mézfárosnak a vezérségből ki esni! A kalmakán ma a vezérségre fel hága, és a szegény mézfáros abból ki esék. Ma a császár egy kapicsi pasát küldte a vezérhez, hogy a pecsétet adgya vizá, és mindenit a sátorában hagyván, onnét mennyen ki. Szegénynek mindenit egyfzetemind el kellett hadni, csak a rajta való köntössel lóra ültették, és egy néhány csauz ki kísérte a városból. Lehetetlen vala a fzionek rajta meg nem esni, a midőn az ablakunk alatt mene el vagy tizen két kísérővel. A való, hogy meg nem ölik, hanem valamely basaságot adnak neki. De micsoda nagy magosságról esett le! Ha meg tekinttyük, hogy mézfáros volt, azt mondhattyuk, hogy nem nagyot esett; de azt kell néznünk, hogy micsoda fel ment volt, és fejdelmek tendin volt: ugy megláttjuk, hogy mélységben esett. Az ilyen állapotban láttjuk, hogy a kizályoknak ura a porból, az eke mellől, a mézfárszékből nagyra fel emel valakit, és egy kevés idő mulva az előbbeni állapottyára hagyja esni, és az eset után való állapot sokkal nehezebb a fel emeltetés előtt való állapotnál, mert a világi dicsőséget meg kostolta.

Édes néném, eleget elmelkedhetnék az ember az ilyen változásokon, de azt kell meg gondolnom, hogy levelet itok, nem könyvet. Hanem már vizá tézek ahoz a világi boldogságban lévő új vezérhez, a kinek is minden boldogságával csak olyan sorsa lesz még, ha nem rozabb, mint az előtte valójának, de addig csak ufz, amég lehet.

Mihent a szegény mézfárosból a pecsétet el kérette a császár, és ki tették minden jószágából, a kalmakánynak adta a császár a pecsétet, és azzal a hatalmas vezérségre fel emelte. És a császártól ki menvén, pompával ment a letett vezérnek sátorában, a hol minden jószágát kezéhez vette és magáénak foglalta. Szép dolog, édes néném, ura lenni fél óra alatt egy néhány száz ezer tallér érő portékának. Csaknem bizonyosnak tarthatta ez a szerencsés vezér, hogy azt a dicsőséget elézi: egyik a, hogy a császár a feleségit igen szereti; másik a, hogy magát is igen kedvelli; hogy ne mászott volna fel a kezékre? Ez, a való, nem

volt mézfáros, de egy szegény itódeákságból vette fel a császárt, azután elébb-
 elébb vitte, a leányát is neki adta, kalmakánynak tette — ihon már vezér, és
 Ibrahim pasának hiják. Szeretném tudni, hogy ha gondolkodik-e a világi válto-
 zásoktól, de ha gondolkodik is, ha nem is, már a pótzon vagyon. Ott ül, a még
 lehet, mi is itt ülünk, a még lehet; mert a csaknem bizonyos, hogy már hada-
 kozást nem kell várni, és a békeséget is maga mellé ülteti. A maga hafzna kere-
 sése is azt hozza magával, mert ő nem hadakozó ember; elméje nagy vagyon,
 de nem a hadakozásra.

Még most is elég biztatást adnak, de a mind füstben megyen és a hazánk felé
 való menetelünknek sok szép vigasztalása úgy el oszik, mint a felhő. Kétségben
 kell tehát esnünk? Távol legyen. Bízunk, reméllyünk, édes néném az Istenben,
 ha szinte minden bizonynyal tudnók is, hogy meg nem adgya azt, a mit kívánunk.
 A való, nehéz Zágon nélkül el lenni, nehéz minden esztendőben 12 holnappal a
 vállamat terhelni, és a házastól meze, vagy tellyeséggel el esni, e mind
 nehéz és sullyos dolog, úgy-e édes néném, de azért vagyunk kezesztények, hogy
 bizzunk. Ismét el felejttem, hogy levelet itok, es nem könyvet, és hogy kédnék
 semmi szükségé nincsen az én predikálásomra. De az afzfonyt alázatosan követi
 predikátor utam, mert ma itt olyan nap vagyon, hogy két embert a mértékben
 tettek: az egyike fel ment, a másika le, és mi a földön maradtunk; még is pre-
 dikátor utam az illyentől ne gondolkodgyék? A pedig csak azért, hogy az afz-
 fonynyal nem kell félben hagyatni a játékot, és hozzu levéllel nem fárasztani.
 Meg mondám, hogy szereztem a boszu állást. Héj! ha tudná kéd, mint szere-
 tem kédet! Hát kéd? Az egészségite vigyázzon kéd. De a gyertyám mindgyárt el
 alszik, én is alszom.



Dzinápoly, 6. juny 1718.

Mi még itt vagyunk, de nem tudgyuk, mire itéltetünk: hadakozásra-e, vagy 14
 békeségre? Gondolom, hogy az utolsóval vetnek itt lánczra. A réz effendit (a
 cancellariust) gyakran küldi a porta az utunkhoz, a ki minden sebet, kebelit,
 csalmáját tele hozza ide ígérattal, de csak ígérattal és nem valósággal; nagyon
 biztatnak a hadakozással, de mennél inkább befél a török a hadakozástól,
 annál nagyobb kedve vagyon a békeségre. De ki mérne gondolkodni a béke-
 ségről, holott ma a vezér tollason, fegyveresen, valamint egy Hercules, a hadak-
 kal meg indula innét Sophia felé? Tudgya ő azt, hogy nem lesz szüksége a sok
 hadra, amint is nem sok had mene el véle. Elég a, hogy mind a vezér, mind a
 jancsár aga igen nagy pompával indultak meg. E csak komedia; mert ők már
 régen járnak a békeség után; nem is egyebétt megyen Sophia felé, hanem hogy
 közelebb legyen a helyhez, a hol a békeség tractájára gyülekeznek a követek.

Illyen formán, édes néném, ellene ne mondgyunk, de bizvást hátat for-
 ditsunk Erdélynek, annak a kedves tündéz országnak, és imádgjuk az Istennek
 rajtunk való csudálatos rendelésit, nem csak a mostanit, de még a jövendőt is,
 mert ugyan gondollya el kéd: a császárt nagy ígérattal tele való szép levéllel
 küld egy kapicsi basát az utunk után Franciaországban, Pápai János utamat
 is elküldötte a porta a kapicsi basával. A bizonyos, hogy olyan reménség alatt

jöttünk ide, hogy hadakozás által mennyünk bé hazánkban; de nem a volt az izántunk való rendelés. Az el volt végezve, hogy mi ide békeségre jöjjünk, és ebben az országban tölttsük el a bujdosást.

De ha az Isten a hadakozástól való reménségünket meg gátolta, imádgjuk más felől az ő hozzánk való jóságát; mert a micsoda nagy fővettségben vagyon most a franczia a császárral, az igaz, hogy Franciaországban maradása nem lehetett volna, és ha ide nem hitták volna is, csak kételen lett volna Franciaországból ki menni az urunknak. Amint hogy, mihent ide érkezett Orléans herczeg, a franczia regens, az urunkkal semmi correspondentiát nem tartott, és leveleire válaft nem adott. A császárral való colligatiójára való nézve mit csináltunk volna tehát, hogy ha az Isten nem akarván ide való jövetelünket, a török utánnunk nem küldött volna oly nagy tisztességgel? Talám hivatlan is ide kellett volna jönnünk, és nem fogadtak volna olyan nagy becsülettel, itt pedig az urunk nagy becsületben vagyon, pénzt elegendőt adnak, és annyit, hogy Franciaországban hat éftendeig sem adtak annyit, mint itt éftendőre adnak. Láttya kéd, mely jó az Isten, ha egyik kezével el takarja előttünk Erdélyt, a másikkal táplál. Édes néném, hát kétségsben essünk-e? Nem, hanem bizzunk, és mind addig reméllyük, hogy megláttjuk azt a tündér országot, valamég élünk. Ha meg halunk, azután lássa meg, akitől lehet. De a lehet, hogy az egeességire vigyázzon kéd, az is lehet, hogy szeret kéd, de azt nem lehet el hinni, mint szeretem kédet.



Drinápoly, 12. july 1718.

15 Micsoda sok féle nyomoruságot okozott az embereknek az Ádám vétke! A télben, édes néném, azon kellett panaszolkodnom, hogy igen hideg vagyon, és nehéz izni, most meg azon kell panaszolkodnom, hogy meleg vagyon. Azt ne gondollya kéd, hogy kényeségsből cselekszem, mert valamicsoda nagy hideg volt, a meleg szintén olyan nagy. Ha télben jég verem volt a házam, vagyis inkább a fokházam, most pedig sütő kemencze. Fok háznak pedig azért hívom, mert az ablakon ki nem nézhetnék, ha csak lajtorjára nem máfznék, olyan közel vagyon a padláshoz. Még azokat sem lehet ki nyítani, ugy vannak csinálva. Kéd pedig jól tudgya az okát, hogy miért csinállyák olyan magosan az ablakokat. Én nem tudom, csak gondolom, azért, hogy a szomszéd afzfzonyt ne lehessen meg látni, mert a török azt sem akarja, hogy a feleségire nézzenek. Jól mondgyák azt, hogy Franciaország az afzfzonyok paradicsoma, és a lovak purgatóriuma, Törökország pedig a lovak paradicsoma, és az afzfzonyok purgatóriuma.

Elég a, hogy nem lehet a házamban maradnom, még künt is elig szenvedheti az ember a nagy héséget, a falt vagy az afztalt ha meg tapafztya az ember, melegséget érez. A minap pedig a mezőn olyan meleg szél jött reánk, valamint ha az égő kemencze mellett mentünk volna el, és ha sokáig tartott volna, le kellett volna esnünk a lórtól. Most ennél egyéb hírt nem izhatok. Ez elég meleg hírek, de gondolom, hogy rövid idő mulva hideg híreket kell iznom; mert a békeség meg csinálását csaknem bizonyosnak tarttyák, és attól tartok, hogy ott ölelem meg

kédet, ahol nem kívántam volna. De azért nem kell kétségekben esni, jól tudja az Isten, mi hasznos nekünk. Ha ott is nagy meleg van, féltem kédet a betegségtől, — arról tetteggve gondolkodom. De azt tudja-e kéd, hogy lehetetlen már jobban szeretni kédet, mint én szeretem. Mászor többet.



Dzinápoly, 15. aug. 1718.

Ihon, édes néném, e lesz az utolsó levelem ebből a császári városból. Itt már meg ettük a nekünk rendeltetett rakás kenyeret. Már tovább megyünk, de nem elé, hanem hátra, és azon rakás kenyér mellé ülünk, a mely Constancinápoly mellett vár minket; mert a mitől tartottunk, abban totkig estünk, ki veszen ki abból? Csak az Isten. Ennek előtte egy néhány nappal hozák meg a hírit, hogy 21. july a vezér meg csinálta a hufzon négy esztendeig tartó békeséget a némettel. Ha addig itt kell ülnöm, jó éttzakát a meny afzfzony tánczának. Jaj édes néném, ha addig az édes lelkem marad a kövér testemben, csak török kenyeret kell enni a rakásból.

16

A békeség meg lévén, itt már semmi dolgunk nincsen, meg is indittyák holnap az uzunkot a császári fő város felé. Már itt erősen rakodunk. Elég szekereket adtak számunkra, még többet, mint sem kellene; mert el itélheti kéd, hogy minden portékámot fel raktam egy kis szekérnek a negyed részire, az én portékám pedig nem leg kevesebb a többinél. Vannak itt olyanok, hogy tizen sem rakhatnak meg egy szekerecskét. De még lovakot is rendeltek alánk, mert ha ötvenen vagyunk is, de nincsen több öt lovunknál. Amint már meg mondtam, holnap meg indulunk. Hol léfzen lakó helyünk, még nem tudom. Elég a, hogy innét el vífzenek valahová, Forzgács ut is velünk jó. Micsoda örömmel látom meg kédet! De az egészség jó legyen, hogy az öröm is nagy lehessen. Többet is iznék, de mikor utra kell készülni, akor nem lehet sokat izni. Isten kéddel, édes néném! Ihon ebédte hinak.



Bujukdere, 25. aug. 1718.

Hála Istennek, ide érkezénk tegnap. Dzinápolyból 16. indulánk ki. Semmi olyan állapot nem történt az uton, a melyet szükség volna meg izni, hanem azt meg izom, hogy az uton eleget nevettem a velünk lévő francziákon; mert vannak olyanok közöttök, a kik soha lovon nem ültenek, az olyanok miképen ültek a lovon, és mint várták a szálló helyt el izni, az egész mulattságom volt. A Pentelésia hadnak hallotta kéd hírit? Itt egy sereg volt olyan közöttünk. Elég a, hogy tegnap ide érkezvén, azt gondoltuk, hogy mind palotákban szállitnak bennünket; de itt a városban egy épp házat sem találtunk. Azért az uzunk kényfzeríteték a város mellett lévő kis mezőn sátorok alatt maradni mind addig, valamég más rendelést tesznek, és jobb helyre szállitnak. Azt nem volna szükséges meg izni, hogy csak három órányira vagyok kédtől. Mivel azt el gon-

17

dolhatom, hogy ezt a szép cánálist már két feljárta. Azt sem volna szükséges meg írni, hogy a cánális parton vagyunk, a Fekete-tengernek a torkától egy ágyu lövésnité. De mind ezeket örömben azért írom, hogy oly közel vagyunk egymáshoz: egy kis három lapátos hajóra fel ülök, ebédre abban a nagy császári váróban mehetek. Már itt mind addig sátorok alatt leszünk, még jobb helyre szállítanak. A való, szép kis réten vagyunk, de mellettünk holmi rég el romlott épületek vannak, a hol annyi a scorpio, mint a bolha. Az olyan vendéget éppen nem szeretném az ágyamban. Most pedig éppen nem szeretnék meg halni, — hát hogy ölelném meg, édes néném, kédet? A holt ember pedig olyan izetlen, kedvetlen, hogy még a feleségit sem öleli meg; én pedig elig várom, hogy kédet láthassam; de az még meg nem lehet három vagy négy holnapig, vagy is inkább három vagy négy napig. Héj, micsoda szomorúság volna az nekem, ha jó egészségben nem találnám kédet. Hetfűn pedig ebédre el várjon két, káposzta is legyen.



Bujukdere, 15. szeptemberis 1718.

18

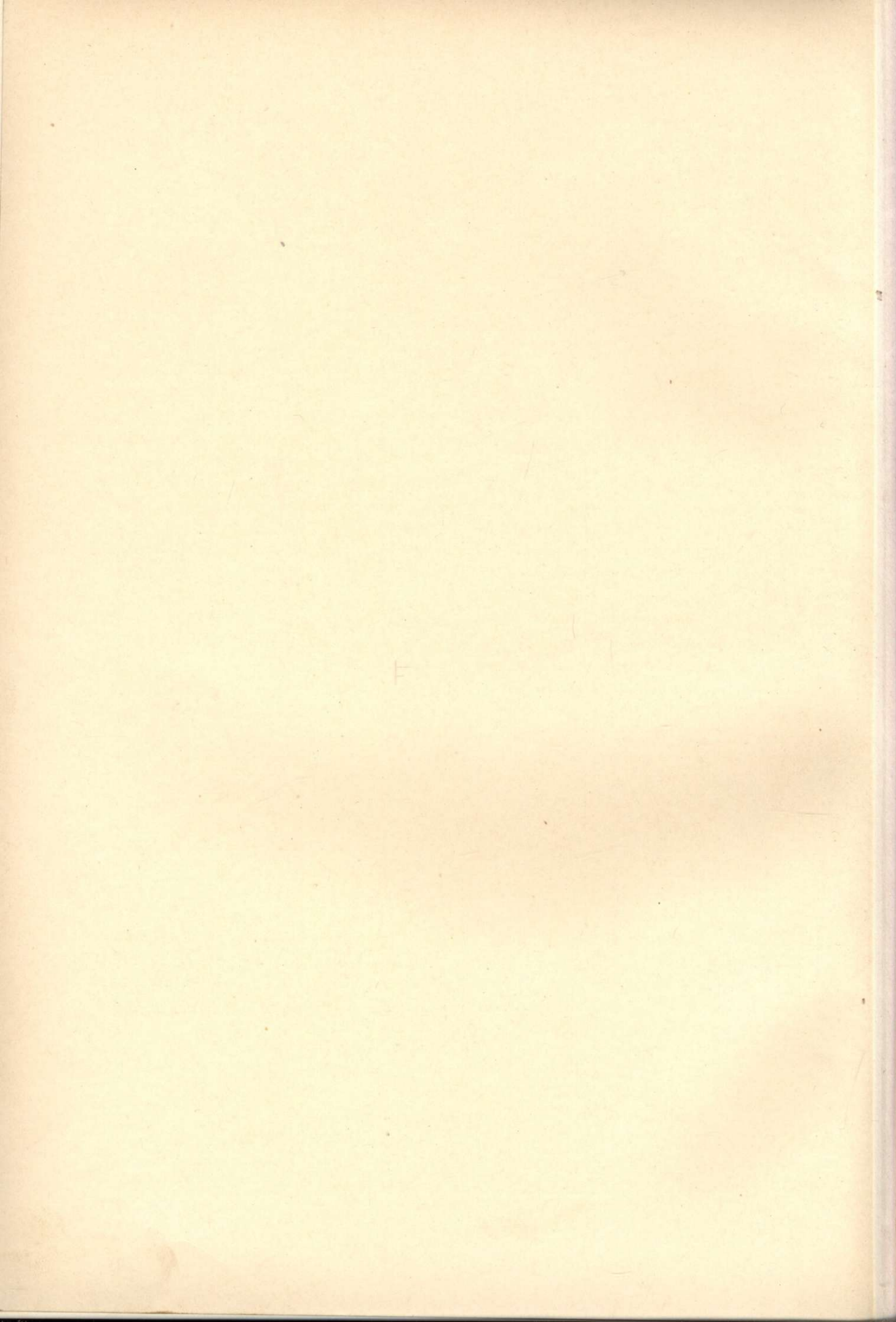
Édes néném, már kéttzer volt az a szerencsém, hogy láthattam kédet: de úgy tettzik, mint ha még nem láttam kédet. De azt vettem észre, hogy mikor kédnél vagyok, a nap oly sebesen röpül, valamint a fecske, mikor pedig itt vagyok, akkor rák hátán jár. De én veszekedhetném kéddel, mert két naptól fogvaást levelet nem vettem kédnék, hogyha pedig le tennők a resttséget, minden nap vehetnék levelet kéttzer is. Azt jó megtudni kédnék, hogy én telhetetlen vagyok a két leveleinek olvasásában. Ha azt akarja két, hogy jó kedvű legyek, gyakran kell nekem írni. Mikor pedig a két leveleit olvasom, akoron nincsen szükségem a hegedüste, hogy tánczollyak, mert azt tudom, hogy mások is úgy tarttyák, hogy egy kedv szerént írott levél jobb egy táncznál. Itt mi csak várjuk, hogy szállást rendellyenek, addig sátorok alatt leszünk, mint az izzaéliták.

A francia követnek, Bonacnak, közel mi hozzánk egy háza lévén, gyakorza jó ide feleségestől, de még mi nálunk nem volt. Azt akarja, hogy mi mennyünk elsöben hozzája, abból pedig semmi sem lesz, mert a mi urunk tudgya, mi illendő, és mi nem illenek hozzája. Még a titulus iránt is vagyon valami akadály, és az ilyen akadály meg akadályoztattya, hogy az akadály el vettessék, és ilyen formán egymást meg nem láttják. De mint hogy nekem semmi akadályom nincsen, se a precedentia, se a titulus iránt a követtel, azért gyakran járok hozzájok. Az afzfony olyan, mint egy darab nád méz, azt is el mondhatni, hogy olyan az afzfonyok között, mint a jó féle gyöngy a több gyöngyök között. Jaj, el felejtettem, hogy soha sem kell egy afzfonyt dicsérni más afzfony előtt, mert a nem esik jó üzün. Hát a nekem jó üzün essék-é, hogy a levélben káposztás fazéknak neveznek? De én azt csak el szenvedem a hasznáért. Micsoda szép állapot, mikor az ember a nényize meg nem haragzik! Az egészség mint vagyon? Vigyáznak-é reája? Szeretnek-é, a miolta nem láttak? Mert én úgy szeretlek, édes néném, mint a káposztát.

BÖJUKDERE, A BOSZPORUSZ MELLETT.







Jénikő, 22. szeptemberis 1718.

Tudgya már kéd, honnét dátálom a levelemet? Azt is éfzre veheti kéd, hogy már a bujdosó izraéliták a sátorok alol házakban szállottanak végtire. Az uzunknak rendez és alkalmatos szállása vagyon. Azt is tudgya kéd, hogy éppen a tenget parton vagyunk, és olyan igen a tenget parton, hogy az én házam alá vizen bé jöhetni. De azt nem tudgya kéd, ki házána lakunk. Távol azt mondhatná valaki, hogy valamely fő ispány háza, pedig korám sem fő ispány a gazdánk. Mind azon által talám el mondhatni főispánynak a rókák között, mert főcs, de igen gazdag. A vezér főcse, hogy ne volna gazdag.

19

Ma szállottunk bé ide, és annyi portékánk vagyon, hogy fél óra alatt ki-kibé zakoskodott a szállására. A házamban se főék, se asztal nem alkalmatlan-kodik. A való, hogy vagyon egy kis főék formára csinált főékecském, ha le akarok ülni, arra ülök, de még más hasznát is vezem, mert ha itni akarok, azon kell itnom. Micsoda főép állapot, mikor el lehet lenni annyi sok házi eszkösz nélkül! Így kell lenni az ilyen bujdosóknak, mint mi, ma itt, holnap másutt. Ugy is ha meg éfzük itt a zakás kenyerezünket, előbb kell mennünk. Nám, a régiek el lehettek annyi házi eszkösz nélkül, hát mi mért nem lehetnénk el? Nám, a sídóknak nem volt főékek, a törököknek most sincsen főükségek arra. Egy régi francia királynak láttam a főékit, most csak a zágoni bírónak is jobb főéke vagyon annál. Mi főükségem vagyon hát nekem is a házi eszközte, ugy is még az a hajó, a mely ide hozott bennünket, még az Archipelágusban várakozik, az uzunknak főándéka lévén Franciaországban való vízá menetelte, (de abban Tamás vagyok.)

Berzsényi uzat az aszfzonynyal várjuk ide. A kéd főomfédcságában lefznek főállva, de nem tudom, meddig. Elég az, édes néném, hogy már mi itt a zakás kenyér mellé ültünk. Csak az Isten tudgya, meddig fog tartani, és hol hintettek el még másutt kenyerezet főamunkra, mert oda csak el kell menni, akár mint vonogassa az ember magát, de azt csak fel kell főedni. Azt akarnám, ha kédnek is hintettek volna el leg alább két kenyerezet itt nálunk; mert azt reménlem, hogy eljö kéd látogatásunkra. Ugyan is micsoda gyönyörűség egy aszfzonynak egy főép kis festett hajóban ülni, a melyet három erős török ugy vízi a habok hátán, mint a nyil. Keményebb volna a főio a kő főiklánál, ha ide nem jöne kéd egy néhány órára. El várlak, édes néném, ugy is főzetlek, mint a káposztát, ha ide jösz. De az egésszre vigyázzunk.



Jenikő, 22. octobris 1718.

20

Csak nem lehetek addig csendességben, a még meg nem tudom mint érkezett kéd haza, mivel alig indult meg kéd innét, hogy nagy szél támada. Gondolom, hogy a habok meg rengették kédet. Elég a, hogy az olta nem vagyok nyugodalomban. Nekem ugy tetszik, hogy az olta egy levéllel ki tehetett volna kéd a nyughatatlanságból. A mely nagy halak el mentek az ablakom alatt, mindeniktől kérdeztem, ha nem ették-e meg az én nénémet, de az átközött egyik sem felelt. Csak függőben tartom elmémet mind addig, még bizonyost nem hallok kéd felől. Reménlem, hogy nem járt kéd ugy, mint Jónás, és nem lesz szükségés, hogy valamely hal gyomrában küldgyem kédnek ezt a leveletem, mert ugy meg nem tudhatná kéd, hogy mi tegnap a constancinápolyi kapu eleiben mentünk ló háton, és ott az ut mellett egy kertben az urunk csak titkon meg akarta látni a császárt, a ki is Dzinápolyból érkezvén, nagy pompával ment bé a városban.

Nem tudom, ha le izjam-é, kik mentenek előtte és utánna. Ha le izom, talám azt mondgya kéd, hogy miért terhelem annyi izással; ha le nem izom, azt mondhattya kéd, hogy rest vagyok. Rest nevet pedig hogy ne viselleyek, inkább le izom. Legyen kéd figyelmetes hallgatással. Az utzákon két felől jancsátok állottak sorban. Leg elől jöve sokadmagával az assás bacha, () azután a csauzok, az émizek, az ülémák (azaz a papok, az izás tudók), a kapicsi basák, a jancsár aga a mistancsi basával, a kalmakán a kapitán basával, azután a fő vezér a mustival, a csauz basa, azután a Mahomet attyafiai a záfzlósa mellett, a császár vezetéki, azután czifrán fel öltöztetett két tevék, kik az álcoránt vitték, azután egy festett és aranyos kocsi, melyben vala a Mahomet köntöse és fegyvere. Ezután mene a császár igen kívántam paripán, mellette lévén a fia, azután ménének az isoglánok ketten-ketten, mindenik tized külömb-külobb féle színü köntösben: az első tized köntöse sárga, a 2-diknak veres, a 3-diknak zöld, a 4-diknek kék tafota. Az isoglánok pedig inas számban vannak az udvarnál.

Láttya kéd, micsoda szép dolgot láttam tegnap. De a csak olyan mint a füst, és azzal a nagy pompával a császár nincsen olyan csendes elmével, mint mi. Ugy is illik, hogy ne legyen, leg alább had hasonlittson valamiben a mi alacson állapotunkhoz, és tudgya meg, hogy ő is ember. De az ő pompáját ne izigyelleyük, édes néném, mert olyan napra jut még, hogy örökké való nyomorúságban esik, akor mit fog használni neki a pompa? A mi alacson rendünkben pedig mi nekünk nagyobb remenségünk vagyon. Oh! mi szép állapot a kezef-ténység! Mennél nagyobb pompájit látom a töröknek, annál nagyobb örömben vagyok a közönséges anyafent egyházban való létemért; mert ő nekik nem lehet az a remenségek, a mely minékünk nem csak vagyon, de kell lenni. Ha Perában megyek, akor többet predikállok. Addig az egészség jó legyen. Édes néném, egy kevesé még a káposztánál is jobban szeretlek.



Jénikő, 16. decembris 1718.

21

Mi lett bennünket, édes néném, és mitől vagyon a, hogy már egy holnaptól fogvást nem itunk egymásnak? Lehet-é, hogy ilyen közel lévén egymáshoz, még sem itunk? Talám ugyan az az oka, hogy közel vagyunk, és egymást gyakran láttuk. Jaj, miért mondám, hogy gyakran. Meg bocsáss édes nénécském, gyakorta-é négyszer látni kédet egy holnap alatt. Ha négyszer látnám is kédet napjában, nem kellene meg csömörteni a szememnek. A kéd könnyű, kurta és rövid levelét vettem. Mentől ritkábban it az ember, annál hosszabb levelet kellene itni, kéd ellenkezőt cselekszik. A pedig nekem halálom, mikor rövid a kéd levele. Mikor tudom, hogy az egészség jó, akkor nem kiméllem kédet, és a hosszú levelet meg várom, valamint az ur dolgát.

Nó már nem haragzom, hanem a rövid levelet is kedvesen vettem, amelyben látom, hogy tegnap érkezett oda Bercsényi ur minden pereputyástól. Annak igen örülök, mert tudom, hogy annál az uri afzszonynál el mulattya kéd magát, és nem lesz kéd egyedül magyar afzszony Pézában. A Bercsényi ur embereit mind jól üsmerem, de az afzszonyokat, leányokat nem üsmerem; de ahhoz nem sok idő kívántatik. Tudom az urunkhoz el jó az ur, azután magam is látogatásokra bé megyek, a szállás pedig csak mindenkor kédnél lesz. Magam szégyenlem, mi csoda rövid levelet küldök, de ha rövid is, el kell neki menni, egy pizongatás el fér a vállamra. Édes néném, az egészség? De tudgya kéd, meddig szereztem kédet? Valamég dohányozhatom.



Jénikő, 28. decembris 1718.

22

Azt még előre által láttam, hogy Bercsényiné afzszonyom meg fog kédnek tettzeni. El mondhatni valósággal, hogy méltóságos afzszony. Mert sokan viselik az afzszony nevet, de nem mindenik viseli érdemesen azt a nevet, és az ollyanokat csak afzszonyocskáknak kellene hini, vagy afzszonyállatnak. (Ne szöllünk az afzszonyok ellen); elég a, hogy azzal az uri afzszonynyal inkább eltöltheti kéd az időt mint sem a görög kétáczákkal. Az afzszony maga mulattságot nem indit, mert tél felé meg kezd sárgulni a jának is a levele, de a vigasságról beszélni igen szereti; fő képpen a tavaszi idejében való dolgokról.

Azt itja kéd, hogy az afzszony orczáján ollyan idős korában is megtettzik, hogy iffiu korában szép volt, és hogy most a szép télhez hasonlithatni. De azt ki ne nevetné, hogy azt szeretné kéd meg tudni, hogy miért annak az uri afzszonynak az orca fekete, és orczája feje? Ezt a mesét mindgyárt meg fejtem kédnek. Az attól vagyon, hogy már házos lévén meg himlődczött. Azt tudgya kéd, hogy az uri afzszonyokat másképen gyógyittják, mint sem a közönségeseket. Nyernek is rajta sokszor, mint Birtok a csikben. Mihent meg betegedett, egy szereg dok-

torokot gyűjtöttek efze, ki egyet, ki mást jóvallott, hogy a himlő meg ne lássék, és a szépség meg maradjon. Egyik a többi között az jóvallotta, hogy meg kell aranyozni az orczáját. Ennek a voxát bé vették, és levél arannyal bé tapasz-
tották, és eleven képet csináltak belölle. E meg lévén, egy ideig annak ugy kelle-
tett maradni, de azután csak le kellett venni az aranyat, mert aranyos orczával,
el ítélheti kéd, hogy nem lehetett járni, és a pítos orcza csak inkább tettzik, mint
sem az aranyos. De már az volt a mesterség, hogy vegyék le? A sok féle víz le
nem mosta, hanem tő hegygyel kellett lassanként le fefzegetni az aranyat az
orczájáról; mégis mind le ásták, de az orzára inkább oda száradott volt, azért
nehezebb is volt a munka. Végtize onnét is le fefzegették, de feketén maradt.
Azért nem jóvallom senkinek, hogy meg aranyasztassa az orczáját.

Immár tudgya kéd, hogy miért fekete annak az uti afzfzonymak az orza,
de azt nem tudgya kéd, hogy holnap a vezér szembe akar lenni a fejdelemmel
csak magánoson. Ez a vezér még eddig jó barátságga volt mi hozzánk, és a
bujdosó utak éppen nem panaszolkozhatnak ellene. Meg válik, mint vögzi, mert
itt a változás könnyen meg esik, és az ajándék a vezérekkel hátat fordítat. Mi
pedig nem vagyunk abban az állapotban, hogy adhassunk, sőt még mi is töllök
várunk. Aki pedig hatalmasabb, az erősebb, és az kötheti meg pénzzel a török
utakat, ezek pedig ugy tekintenek bennünket, mint olyanokat, akik minden
koron kézzen vannak a kézészte, de az adást — nec nominetur in vobis.

Itt mi elegen vagyunk, elég tahint ád a portá, eleget ezfünk, de azzal
zuhásabbak nem vagyunk, sem én, se más. A mi utunknak pedig természet a,
hogy kértelen nem ád. Annyi ezfendöktől fogvást, hogy szolgáalom, soha semmit
nem kértem. Édes néném, már el nem kezdem. Egy erdélyi nemes emberhez a
nem illik, a ki jobban szereti fűkségben lenni, mint sem kézni. Az én hivatalom
a, hogy szolgállyam hiven, és hadgyam az Istenre a többit. Egy erdélyi nemes
ember felől nem lehet nagyobb gyalázatot mondani, mint azt, hogy az adomért
szolgál. Tudgya-é kéd, hogy most csak hamaz egy leányból afzfzonym csinálnak?
Nem tudom, hogy mikor leszen az a szerencsés nap, de azt tudom, hogy igen
akarnám, ha az én lakadalmom olyan közel volna, mint azé a pítos leányé.
Én szeretem kédet, de ugy, ha az egészségize vigyáz.





Jénikő, 2. január 1719.

29

Tudom, aban nem kételkedik kéd, ha papizosta nem tenném is, hogy sok uj eztendő napokat kívánok kédnek. A hozzas és egy hélig tanult kívánatokat hadgyuk az idegenekre és a predikátorokra. Azézt se drágábat, se jobbat nem kívánhatok, mint azt, hogy az Isten adgya szent kegyelmit kédre, és jó egészséget. Mi haszna vagyon annak a hozzas közfönetnek, a mely még nem is illik a keresztényekhez. Jákob sem adott több áldást a tizen két fiára, mint mostanában szoktak adni csak egy emberre, ugy annyira, hogy ha mind azok az áldások bé tellyesednének, se gabonás házat, se pinczét elegendőt nem lehetne csináltatni. Hát azután a sok mathának bövségít, a sok síros földet! Ezt pedig olyan szókkal mondgyák ki, hogy az embernek ugy tették, mint ha minden szántó földgye bé volna szalonával terítve. De még e nem elég, mert a gyermekekre való áldás el tartt egy óráig, és egy anya sincsen, a ki a kívánság szerént a fiainak fiait, meg azoknak fiait meg ne lássa; a gyermekeknek pedig mindeniknek addig kellene élni, mint Mathusalemnek. Édes néném, e mind nem keresztényi kívánságok. Az ó testamentumban jó volt, mert akkor az áldást egy izraelita a földének követségiben tartotta, az Isten is nekik csak földi áldásokat ígért, de a keresztényi áldás mind lelki dolgokból áll, és egy kereszténynek nem a kövét földet kell suhajtani, hanem a kegyelemmel való tellyes szívet, hogy ne a földgye, hanem a szíve teremtsen bőv gyümölcsöt.

Én azt jól tudom, hogy az ilyen szokást el nem hagyatom. A kinek tettzik, elhadgya, akinek nem tettzik, kövesse, azon nem törődöm. Mi pedig, édes néném, ne kövessük az olyan iskola béli szokásokat, hanem a keresztényi szokást, mely meg egyezik az udvari szokással. Az udvarnál pedig még a közfény is szokást csinál. A mi fejdelmünk csak tegnap is lovon járt, gyalog járt; ma pedig csak ülni kell. Azt nem igazán mondgyák, hogy gazdagot keres a közfény, mert ugy a mi urunkra reá sem nézett volna. Mi pedig ilyen formán attól soha se tarttsunk, hanem csak attól tarttsunk, hogy ha valaha nem szeretnők egymást; annak pedig meg lehetne-e valaha történni?

De édes néném, ha minden levelemben nem írom is, hogy szeretem kédet már azt kédnek tudva kell tartani. Eztendőben tizen kéttzer ha meg ujilttyuk egymás között az ígétet, elég; mert minden levelben azt írni: szeretem kédet, szeretem kédet, a sok volna, és végtize ugy hozzá szoknánk, hogy azt sem tudnók, mit írunk. A mi ritkább, a kedvesebb — de nem mindenben; mert ha gyakrabban írna kéd, a kedvesebb volna. Reménlem, hogy ebben az eztendőben nem leszünk olyan restek, a melyet kívánom, hogy az Isten kegyelmiben tölttse el kéd velem együtt, másokkal is. Ha hideg nem volna, többet írnék, de az én házam a tenger felett vagyon, és onnét semmi meleg nem jó fel. Az egészségre vigyázzunk.

Jénikő, 24. január 1719.

24

Edes néném, vevé-é kéd észre tegnap, hogy mint örült Bercsényiné afzszonyom azon, hogy a fejdelem meg látogatta? Mindennel kínálta volna, örömben nem tudta, mit csinállyon. Már csak azt vártam, hogy talám egy pár tánczszal kínállya meg. De ne nevesse kéd, mert az idő miatt még örömet eljárná, vagy el lépdegelné, de a micsoda időben és állapotban vagyunk, a táncz is savanyu. A való, hogy az afzszony mellett az a két becsületes személy el ropnák az afzszonyokért is.

Azt kívánnya kéd töllem, hogy meg mondgyam, micsoda itélettel vagyok az afzszonyok és leányok izánt, kik az afzszony mellett vannak. Az afzszonyokat vagy dicsézni kell, vagy semmit sem kell felöllök mondani, annál is inkább rozfat mondani felöllök, a nemesi véchez nem illik. Mit csinállyak hát, hogy kédnek is engedelmeskedgyem? Azt cselekszem, hogy az itelő székbemben ülven, onnét tesztek itéletet. Hallgassa kéd figyelmetességgel. Az obesternén kezdem el. Ez egy szép afzszony volt, főképpen a midőn leg először láttam gyermek koromban, akkor görényi commendáns volt az ura. Kajdacsinét pedig soha senki nem dicsérte a szépségiért, hanem a jóságáért, azért is mondom neki mindenkor, hogy micsoda itóztató szép. De ez, vagy egyről, vagy másról, de örökké panaszolkodik. A kis Susinak igen fősvényen ofztogatták a szépséget, de rendez, tisztességes személy, és tiszta jóság. A Talaba mátkája bé illik egy szép leánynak. Már le szállok az itelő székből, és kéd lássa, hogy micsoda itéletet tettem. De az afzszonyok felől itéletet tenni, azt ki nem veheti kétek a férfiak kezéből: az ilyen bíróság vélek füzületik, és az afzszonyoknak meg kell állani a végzéseken; meg vizontag amicsoda itéletet tesznek a férfiak felől az afzszonyok, az ellen már nem szabad senkinek is szöllani, és azt a dolgot nem lehet más itelő székek eleiben vinni, hanem térdet-fejet hajtván, azon meg kell nyugodni.

Ha a törvény csinálók bevették volna őket a törvény tevésben, az ő hathatós szemekkel hathatósabb törvényt tettek volna. A sídóknak volt egy afzszony bírójok, volt-é jobb bírójok annál? Ugyan is, ha az afzszonyok az itelő székből ülhetnének, nekem ugy tettik, hogy abban az időben nem kívántatnék annyi prókátor; mert az ember maga menne gyönyörűséggel a baját meg mondani, és ott egy szép és kegyes bírónak a szájából meg hallván a törvénynek magyarázattját, nem lehetne az ellen szöllani. Ha szinte perét el vesztené is, de könnyebben szenvedné. Ennekem pedig nehéz azt szenvednem, hogy kéd ritkán iz, és ennekem kell meg itelni a kéd resttségit. Olyan bíróval is nagyon dolga kédnek, hogy egy kis levellel minden haragját elüzi kéd. Többet is izhatnék ilyen nagy országos dolgokról, de nem izok azért, hogy hamarabb vehessem a kéd válaszát.



Jénikő, 16. aprilis 1719.

25

Felőztató dolog, mely régen nem itunk, édes néném, egymásnak. Annak pedig mi az oka? nem más, hanem, hogy csaknem minden harmad napban láttuk egymást. Kédet látni, s kédnék itni, nagy különbség. Ha mindenkor olyan gyakran mehetnék kédnék, mint már egy darab időtől fogva, az igaz nem volnék méltó a szánásra; de nem lesz mindenkor pap sajtva. Már egy hete, hogy egymással nem neveltünk, és ez az idő hozzabbnak tette nekem, mint egy nyul farka; de mit tehet az annak? (mondják a tótok). Egy részről nem bánom, mert nem alkalmatlankodom kédnék, noha kédnél mind jobb ágyam vagyon, mind többet eszem, mind többet nevetek, mint itt. De hogy a vendéget meg ne unnyák, keveset maradjon egy helyt. De még nagyobb okát is mondom: a, hogy az idő rosz, és olyankor járni a tengeren nem egészséges, mert ha az a kis hajó hirtelen el találna fordulni, jó éttzakát az egészségnek és mindennek. Én pedig olyan bátor vagyok a tengeren, hogy ha egy kevesse a hajó egy oldalára fordul, már azt gondolom, hogy a halaknál leszek vacsorán. Erre azt fogja kédné felelni, hogy eleget jártam tengeren; én pedig azt felelem a kédné feleletire, hogy azzal dicsérhetem magamot, hogy mindenkor olyan félénk voltam, és hogy nem tartok nyomorúságosabb dolgot, mint a néma halak országában lakni.

Tegnap mi a császári mulattságon voltunk. Lehetetlen azt kédnék le nem itni, mint ment végben. De mi is csak úgy mulattuk magunkot, mint a kocsis, aki nap estig ügetvén a lovon, estve azzal kérkedik, hogy mint meg szánkáztunk. Ma igen jó reggel a vezér egy csasz basát küldte a fejdelemhez, kit is kérteté, hogy lenne jelen a mulattságon, amelyet fog adni a császárnak. A fejdelem lóra ülven, a csasz a Constancinápoly mellett lévő rétnek a végén egy nagy dombon meg állita minket, ahonnet kellett nézni a mulattságot. A réten pedig sok számu nagy sátorok valának verve, mind a császár számára, mind a több urak számára. A multság pedig abból állott, hogy lovakot futtattak, flintából és apró ágyúcskákból célzt löttek, a császár előtt a birkózók birkóztanak. De még is mind ezek nem valának császári multságok, hanem a vége jobb volt a kezdetinél; mert a vezér ebédet adván a császárnak és az egész udvarának, meg is kell ajándékozni mind a császárt, mind az udvarát. A többinek nem tudom mit ad, de a császárnak három vagy négy válogatott virágban lévő leányt adott. Azoknak igen szépeknek kellett lenni, és mindeniket gazdagon fel ékesíteni; azután köves portékákat, lóra való drága szerzámokat, szép paripákat adott. (Édes néném, mely derék állapot a császárság!) Ennek pedig minden éftendőben meg kell lenni azon a napon. Mi pedig mind ezeknek végit nem vártuk, mert reggeltől fogva estig egy helyben ló háton ülni étlen, és a többit csak meztüzen nézni, nem derék multság. Azért is a fejdelem fél óráig ott lévő, és semmi multsággra való nem látván, ebédre haza mentünk. De még azt kellett azután izenni a vezérnek, hogy igen mulattuk magunkot, és hogy császári multság

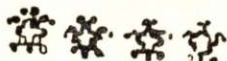
volt, pedig elig vártuk, hogy eljőjjünk onnét. Édes néném, mely sokszor kell olyat mondani az embernek, a melyet maga sem hiszen. Azt elhidgye kéd, hogy a vezérnek minden ajándékáért sem adnám kédet, még a leányokot is oda teszem, de ugy, ha szeret kéd, és vigyáz az egészségire.



Jénikő, 26. maji 1719.

26 Abban bizonyos vagyok, hogy tegnap igen meg ijedtünk volt. De még nekünk is jutott benne. Ebéd felett egyszer mind a tálak is kezdenek tánczolni, mi is dőlénkezünk. Akor veszfűk észte, hogy föld indulás. Az emberek azt mondgyák, hogy ennél nagyobbat nem éztenek. Az én házam alá a tenger bé megyen, és mindenkor vagyon ott térdig érő víz; de mihent a föld indulás volt, szárazon maradt. Estve felé jött haza a víz. A kik a tengeren voltak, jól meg éztették. A föld indulás előtt egy órával láttuk, hogy a vezér ment magát mulatni a Fekete-tenger felé, de mihent meg éztette a föld indulást, azonnal nagy siettséggel vízra tért, és a császárt ment látni. Constancinápolyban sok bótok és házak estenek le. Még kéd felől semmi hírt nem hallottam, szüntelen is tartok attól, hogy valamely kelletlen hírt ne halljak. Bercsényiné afzszonyomot tudgya kéd, hogy karon kell vezetni pompával, mikor egyik háztól a másikában megyen, de tegnap nem várta, hogy fel emellyék helyéből, mert futva ment a kertbe és az ijedtség volt a hopmestere.

Tegnap ebéd után a franczia követnéhez menvén, az ura Perában volt, a kin igen busult, nem tudván, hogy ha nem esett-e valamely szerencsétlenség az után, vagy a gyermekein. Azért is két vagy három aranyat ígért a hajósoknak, csak vigyék el az emberit, kit az utához akart küldeni, de a hajósok ugy féltenek a tengerre menni, hogy tíz aranyért sem mentenek volna ell. Az okát kérdezték tőlök, azt felelték, hogy a föld indulásban a víz alatt a föld le süjdedhet, a víz le esvén, a hajójok is lesüjdedne. Lehetne-e ennél jobban okoskodni a hét bölcsék közül akármelyiknek is? Édes néném, tudósíts mentől hamarébb, mert addig nem lehet nevetni.



Jénikő, 18. juny 1719.

27 Édes néném, igen-igen szükséges kédnek egy hírt meg tudni, azért, hogy bolhák ne csipjék kédet. Tudni illik, hogy két gyozyiánus fejedelmet az attyafiai az országból ki üzvén, segítségét jöttek ide kérni a császártól, a ki is segítséget adván nekik, a méltóságos fejedelmek ide jöttek, hogy innét hajón a segítséggel a Fekete-tengeren vízra mennyenek. Ő méltóságok pedig egy nyomozu korszomára szállottanak. Cselédgyek elég vagyon, de az udvari nép nem ruhásabb a mi cigányinknál. Azt pedig ne gondollya kéd, hogy ő méltóságoknak pénzek ne volna; mert valamég a cselédekben tart, addig pénzek is léfzen, mert a midőn a pénzek el fogy, kettőt vagy házmat az udvariak közül el adnak, és így a

pénz el fogyván, az udvariak is fogynak. Ma tíz órakor a fejedelmünk látogatására jöttek sok udvarival, de azok olyan rongyosok voltak, valamint a szolgák. Nem is tudom, miért viselik a fejdelem nevet; mert a bizonyos, hogy jobban szeretném a brassai biróságot, mint sem az ő fejdelemségeket. Való, hogy a gortgyianusok az előtt hadakozók voltak, de mostanában nyomoztak. Görög valláson vannak. Nekünk is vannak ott missionariusink. A fejér nép ott közönségesen igen szép.

Azt írta volt kéd a minap, hogy már ért francziául. Aztot igen jól cselekszi kéd, hogy idegen nyelvet tanul. Bár a mi földink azon volnának, hogy idegen nyelvre tanyitatnák gyermekeket, de az olyan állapottal oly keveset gondolnak, hogy még csak az írást és az olvasást sem kényszeritenék a leányokat — hogy ha csak azoknak nem volna azta kedvek — azt a két dolgot pedig egy nemes leánynak nem csak illik, de szükséges tudni. Azon kívül, hogy a valláshoz a szükséges, hogy holmi jó könyveket olvashasson, de a micsoda nem szükséges egy nemes afzszonynak, hogy az ura távol létiben az urát mindenektől tudósíthassa, és az ura levelét el olvashassa! Nem lehet mindenkor olyan ember mellette, akivel iratathasson; de ha szinte volna is, a férfi nem csak a hagyományról és a dízma bortól kívánna izni a feleséginek, hanem más egyéb egységéből, szeretetből származó gondolatait is le izná, ha a felesége tudna izni és olvasni; de mint hogy nem tud, úgy iz neki, valamint egy idegennek. Ha meg vizsgálók, hogy micsoda levelet iz az ura egy olyan afzszonynak, a ki nem tud olvasni, és hogy micsodást iz a tisztartójának, meg látnók, hogy mindenik egy huzon pendül, és nem sok különbség vagyon közöttök. Arról nem is szólok, hogy mennyi külső dolog történik olyan, a mellyet az ember örömet meg izná a feleséginek, némelykor szükséges is volna meg izni, de elhadgya, mert a felesége nem tud olvasni, és azt nem akarja, hogy más is megtudgya. Erre azt felelik némely csufos rövid ezü anyák, hogy nem jó egy leánynak, hogy izni tudgyon, azért, hogy a szeretőinek ne izhasson. Oh! mely okos beszédek ezek! mintha az írás okozná a rozfat, és nem a rozf az írást. Nem akor történik meg a tilalmas dolog, a mikor egymásnak iznak, hanem akor, a mikor egymással vannak, és nincsen szükségesek az írást. Akár tudgyon a kéz izni, akár ne tudgyon, de a szív el jár a maga dolgában. Nekem úgy tetszik, hogy nem csak azért izok kédnek, hogy izni tudok, hanem azért, hogy a hajlandóság vízen reá. Ha nem tudnék is izni, csak ugyan csak leg első alkalmatosságot mind azokat meg mondanám kédnek.

Mind ezekből azt hozom ki, hogy az ilyen anyák nem okoson gondolkodnak; a leányokat a vallásbéli dolgok iránt való tudatlanságban nevelik, és a kinek adgyák, az el nem kerülheti, hogy tudatlanságáért ne szenvedgyen. Akár mely szép legyen a gyémánt, de ha rutul vagyon mezfve, nem becsülik. Mind ezekre, tudom, azt fogja kéd mondani, hogy még házas nem vagyok, még is az afzszonyoknak akarok letzkét adni. Nem akarok, édes néném, nem akarok, tudom, hogy kéd is velem egy gondolatban vagyon ez iránt. Lássá ki-ki, szabad a magáéval, és az Isten adgyon olyan feleséget, aki izni és olvasni tudgyon, de ha nem tudna is, azon lennék, hogy meg tanyitanám, ha több eze nem volna is, mint egy macskának.

Édes néném, szeret-e kéd úgy, mint a macska az egeret? Vagyon-e kédnek

jó egészsége? Mikor láttuk meg egymást? Ma talám nem, mert már tizen egy az óra, és le kell fekünni; de ha lefekszem, úgy tettzik, mint ha feledném, mert a tenger habja egészen bé csapván a házam alá, sokszor azt gondolom, hogy az ágyamban locsog a víz.



Jenikő, 16. july 1719.

28

Azt jól mondgyák, édes néném, hogy nincsen olyan jó társaság, aki egymástól meg ne vállják. Bercsényi uzam az afzszonynyal és minden pereputtyával ide érkezőén, itt lesznek mind addig, valamég Tarabiában rendelt szállásokat elkészíthetik. Tarabia pedig hozzánk földön fél órára vagyon, vízen pedig egy fertály óra. Hogy így esett, aztot igen bánom kérdte való nézve. Tudom, hogy gyakorla meg hántattya kéd magát a tengeren, és hozzánk ki rugafzkodik a tengeri lovakon. Az afzszony ott közel lévén, gyakrabban mulatathatta kéd magát, és az idő inkább tölt, de már ezután tengeren kell ide jöni, mikor az afzszonyhoz akar kéd menni. Édes néném, patientia, aki erősebb, a hatalmasabb.

Azt jól tudgya talám kéd, hogy ki követtye cseleketta aztot, hogy Bercsényi Pétaból ki kötőzködgyék addig, a még oda érkezik, nem akarván vele egy városban lakni. Már most mind együvé fozottunk, valamenyi bujdosók vagyunk, kettőn kívül, és itt várjuk, hogy hová fog bennünket vezetni a felleg, valamint az izraelitákat a pusztaban. Nagy csuda lesz, ha még bennünköt is el nem ugratnak innét. Aztot csak éppen azért bännám, hogy kédtől mezébb lennék, de másként azt akarnók, hogy ma vinnének el innét, mert igen fozos helyt vagyunk, és ha égés volna, más hová nem szaladhatnánk, hanem a tengerbe kellene ugranunk. En nyernék rajta, mint Biztok a csikban, ufzni sem tudok.

Édes néném, minden embernek az Isten rendelése alá kell magát vetni, fő képpen a bujdosóknak, de még főképpen azoknak, akik Törökországban bujdosnak, mert sohult olyan heztelenséggel a változás meg nem esik, mint itt. Mert itt semmi bizonyosabb dolgot magának nem ígérhet senki, mint azt, hogy bizonytalan az állapotja. Ihon már a békeség meg vagyon, mit remélhetünk? Olyan udvarral vagyon dolgunk, ahol a ministerek minden nap változnak, ahol ha ma egy dolgot el végez az ember, holnap az ujjakkal újra kell kezdeni; aztot pediglen, ha az ajándékon nem kezdik, jó kezdetit sem lehet várni. Ez a mostani vezér a magyarokhoz magát jól mutattya, de a boldogulásoknak eszköze soha sem lesz, mert a hadakozást nem tudván, attól iktózik, és kéz inkább mindente hajolni, csak a hadakozástól ne hallyon szöllani. Önéki magának vagyon oka hozzá, mert leg kissebb fzetencsétlenségéért a hadakozásban le tesz a vezéreket; békeséges időben pedig e jól tudgya a dolgokat folytatni. De ki ígérheti azt nekünk, hogy állandó legyen a hozzánk való jó akaratnya? Hogy ha pedig az elméjit meg változtattják, mit nem várhatunk tőlle? Csak már most is az ő kopár szakállu tihája (udvari kapitánnya) nagyobb idegenséggel vagyon hozzánk, mint az előtt, minden féle dolog pedig ez által megyen a vezér eleiben, mindennek ehhez kell menni, és csak ő általla kell folytatni a vezérel

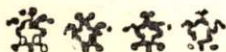
való dolgot; és ha ezt meg csinállyák azok, akik mi nálunk hatalmasabbak, és tofzunkot kívánnyák: oda lefzünk a tyukoknak.

A dicséretes ebben a vezérben, hogy az idegen országoktól való dolgokban gyakorza kéz tanácsot a mi fejedelmüinktől, aztot bé vezzi és követi, a kinek is nagy ezit megüsmérte. De mindenkor csak tea megyek azta, hogy holnap vagy holnap után találkozhatik olyan, ki meg változtathattya elméjit. Ember-é? Igen is ember, meg változhatik hát, és az ide való emberek abban inkább emberek, mint sem másutt. De édes néném, mit vizsgálom én a jövendőt? Hadgyuk azt a jövendő urára; énnekem csak azon kell törödnöm, hogy mikor láthatom kédet, mikor nevethek kéddel, és mikor ehetünk káposztát? Ah! nem mérek már a káposztától fzólni, mert a minap káposztás fazéknak nevezének. Csak azért is ugy fzeretem kédet, mint a káposztát. Hát ké? Hát az egésség felöl semmit sem itunk?



Jénikő, 9. aug. 1719.

Hifzen fzejenlem én azt, édes néném, hogy nekem kell a császári váróban történt dolgokat meg itnom. Ha csak örökké otthon nem ülnénk, több híreket is tudnánk. A való, hogy ritka dolog, de a mikor ké? híreket it, azokat el lehet hinni. De az hogy lehet, hogy ott helyben lévén, még is töllem tudakozza ké? hogy mikor lefzen audienciája a császár követének, aki nem régen érkezett? Végtize talám azt is töllem fogja ké? meg tudakozni, hogy mikor esik ott az esső. Ha fzinthe meg nevetnek is érette, de engedelmeskedem, és meg ithatom, hogy már meg volt. De talám azt sem tudgya ké?, hogy mi formában volt? Azt is meg itom. Aztot ugy tudgya ké?, mint a miatyánkot, hogy rend fzerent, amikor a császár audienciát ad valamely követnek, elsőben ebédet adnak néki, és azután vizzi bé a vezér a császárhoz, de a most nem lehetett, mert a törököknek ramazánnyok vagyon, eztet tudgya ké?; azt is tudgya ké?, hogy a ramazán náluk olyan, mint nálunk a nagy böjt, és egy holnapig tart. Az is tudva vagyon ké?nél, hogy ők akoron nap le mentig se nem eznek, se nem ifznak csak egy csepp vizet is, még csak nem is dohányoznak, a mi leg nehezebb nekik. De sőt még nappal bizonyos olyan édesség vagyon, a melyet meg nem szabad kostolni, ha a péterkéjit el vetné is. Gondollya el ké?, mi lehet az az édesség. De éttzaka szabadtság! Ramazánnya lévén tehát most a törököknek, ma két órakor reggel a követ a portára menvén, ott meg vendégelték, és öt órakor a császár audienciájára vitték. Mind ezekből meg láthattya ké?, hogy az audiencia ma volt. Már tudgya ké?, nem csak töllem, de talám tiz embertől. Már azt várom, hogy holnap azt fogja töllem kérdeni, ha ké? ehetnék-é, vagy alhatnék? Én pedig tudom, hogy alhatnám, mord kedvü is vagyok, de még is egy kevesé fzeretem ké?. Jó éttzakát is kívánok ké?nek.



Békos, 16. aug. 1719.

30

Láttya kéd, hogy Ásiából izok kédnek. Ha Amerikában volnék, Missisipiából is iznék kédnek. Minket már ugy tekinttsen kéd, mint ásiái magyazokot. Elég az, édes néném, hogy már öt naptól fogvást itt sátorok alatt vagyunk. A mellettünk való várost mind az előtt, mind mostanában Békosnak híják, a mely város ama hízes Bithiniában vagyon. Tudgya kéd, micsoda hízesek valának a rómaiak idejében a bithiniai kizályok? De azon nem törődöm, hanem azon törődöm, hogy nem Háromszéken vagyok. De ott jobb volna az Isten, mint itt? Nem, mindenütt egy aránsu az ő jósága. Itt akarja az Isten hogy légy, azért itt sétály ezen a szép réten.

Az igaz, édes néném, hogy szép helyt vagyunk. A sátoraink a tenger parton rendiben. Ezt a gyönyörű canalist végig láttuk, a Fekete-tenger zugását jól halljuk, azok a nagy zettentő sajkák előttünk mennek el a Fekete-tengerre. Illyen canalis nincsen az egész világon talám. Ennek a széllye mindenütt vagyon egy jó ágyu lövés, a hofza vagyon öt mély föld, mindenik végin egy nagy tenger, hol lehetne másutt illyen canalist találni? A való, hogy ha más nemzet bízná ezt az országot, csudát csinálna ebből a canalisból, két felől városokat, szép kastélyokat, házakot építenének. Való, hogy Európa széllyin elég város vagyon, de másutt csak faluknak hinák azokat. A többi között Jénikő, a hol mi lakunk, igen rut város, a többi illyen sincsen. Ásia felől pedig csaknem mindenütt puzta. A császár parton lévő házai éppen nem császári házak. Micsoda nagy kár olyan szép és kies helyeket puztán hadni! De én ugyan meg nem építem, lásák ők.

Lehetetlen, édes néném, annyi halat látni, mint ebben a canalisban vagyon. Egynehány ezeret vonnak ki egyszer a halászok. Hány ezer kél ell abban a császári városban, és hány száz ezeret száraztanak meg csak Jenikőben? Hát még a zettentő sok díznó hal mennyi benne! Nem örömezt hazudnék, a szükség sem hozza magával, azért el mondhatom, hogy egyszer a többi között láttam egyszer mind leg alább ezeret, mint ha annyi nagy sereg sertést hajtottak volna le a vizen. Az igaz, édes néném, hogy mi itt is jól vagyunk, a szép réten sétálunk, a fejdelem által hozatván a lovait, gyakorota fog vadászni menni. Aztot már észre vettem, hogy itt Ásiában is ugy szereztem kédet, mint Európában, de gyakran kell nekem izni és egy kevéssé hozabb leveleket, és az egésségre kell vigyázni, főképpen mostanában, mert azt mondgyák, hogy ott kéteknél nagy pestis vagyon.

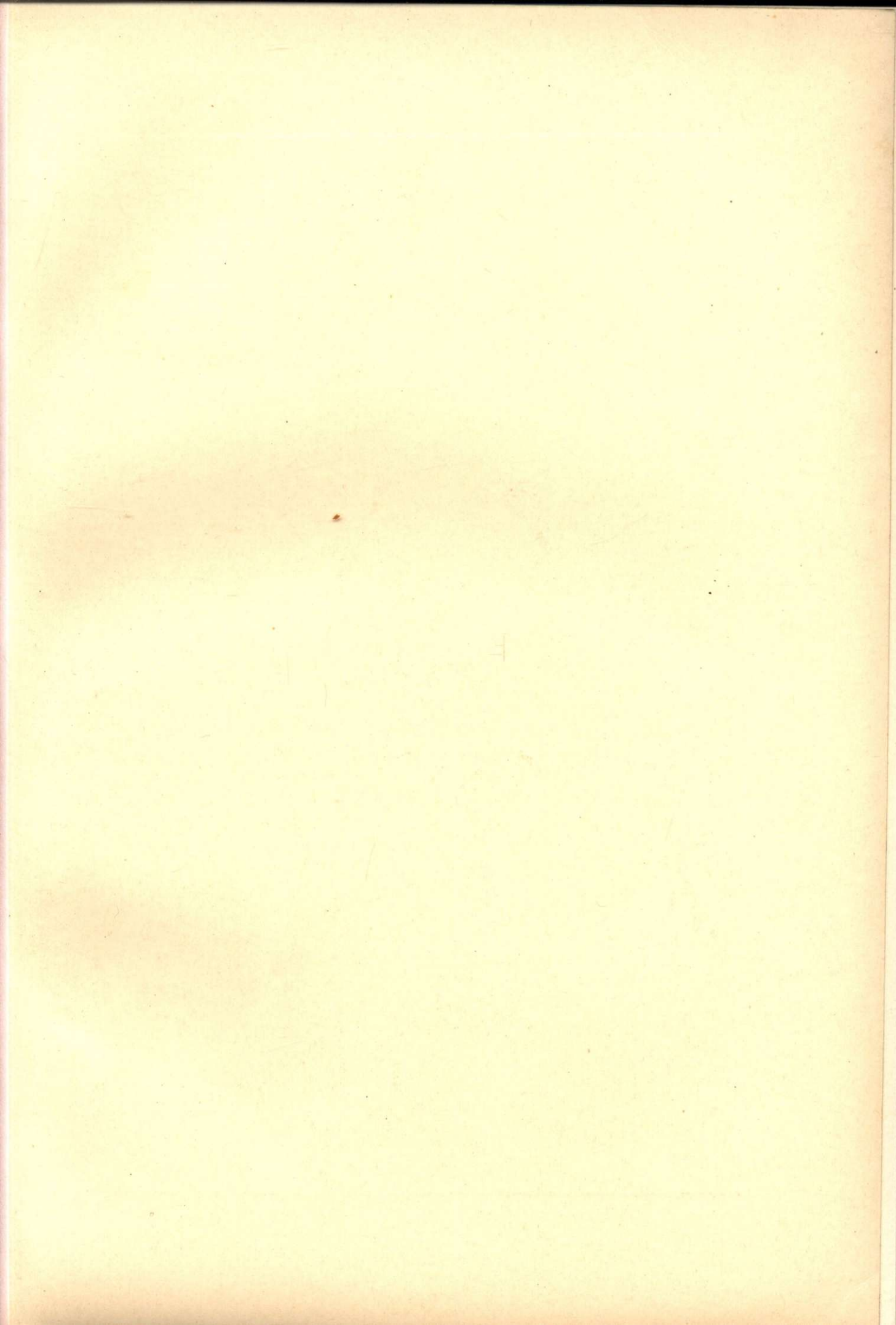


BEJKOSZ, A BOSZPORUSZ MELLETT.





FRANKLINT



Békos, 7. octobris 1719.

Edes néném, ha fziórvánt nem láttunk volna, már a hegyekre szaladtunk volna innét, mert tegnap nagy zápor eső lévén, a víz csaknem egészen elborita. Mink azt nem tudtuk, hogy mikor nagy esők vannak, éppen ott foly le a hegyektől a víz, ahol mink vagyunk táborban; de csak hamar meg tudók, mert egyszer mind el borítá a víz a konyhánkot, a konyha eszközt szaladva kellett el ragadni. Én az esőkor a sátoromban nem lévén, az eső után oda mentem meg nézni, ha valami kárt nem tett-e az eső? de ki ne nevette volna, a midőn a sátoromon keresztül térdig érő patak folyt el. Az a jó szerencsém, hogy még is fellyebb volt az ágyam, és csak alatta folyt el a patak. A való, hogy az özön víz csak estig tartta, mert a víznek más menedéket csináltak, de az eső nem akar meg állani, és ha még két napig tart, gondolom, hogy ide hadgyuk Ásiát. A való, hogy ideje is már quártélyban szállanunk, mert a Fekete-tenger igen fekete szelet bocsát reánk.

Édes néném, gondollya el kéd, mint járt a minapiban Forgács utam. Nem tudom micsoda innepen Bercsényi utamhoz akart innét menni communióra. Reggel a communióra készülvén áitatosan, parancsollya egyik szolgájának, hogy mennyen kaikért, a ki által vigye Bercsényi utához. Sokáig a tenger parton sétálván, a szolgája is sokat késvén, és a sok jó gondolatokból is ki fáradván el felejtí, hogy communióra akar menni, és hogy az idő hamarébb tellyék, egy pipa dohányt gyujtat magának, és amidőn aztot már mind ki színá, a kaik érkezik, és a kaikban akazván ülni, akor veszi észre magát, hogy a pipa a szájában. Nagy nevetéssel vízá tér a sátorában, de mi is eleget nevettünk egész nap rajta; tudom, hogy kéd is meg neveti az ő áitatos dohányozását. Mert ő néki mindenkor vannak ilyen nevettséges dolgai. A minap a fejdelem arról beszélgett, hogy micsoda nagy buzgósággal kell bé venni a communiót, és hogy csak arról kell akoron gondolkodni. Forgács el fokad nevetve, mondván, hogy neki lehetetlen, hogy holmi nevettséges dolgok ne jussanak eszében, mert a minap communicálni akazván, a mikor a pap hozzája közelített, az a gondolat jut az esziben, hogy mi jó volna a papon levő casula czaftagnak. Illyen nevettséges gondolatunk nekünk is elég vagyon. A gondolat ugy leszen tofzszá, hogyha annak helyt adunk. Én kédet szereztem, e jó gondolat; az egészégre vigyázzon kéd, ez is finum gondolat.





Erdélyi varrás ornamentje.

Jénikő, 10. octobris, 1719.



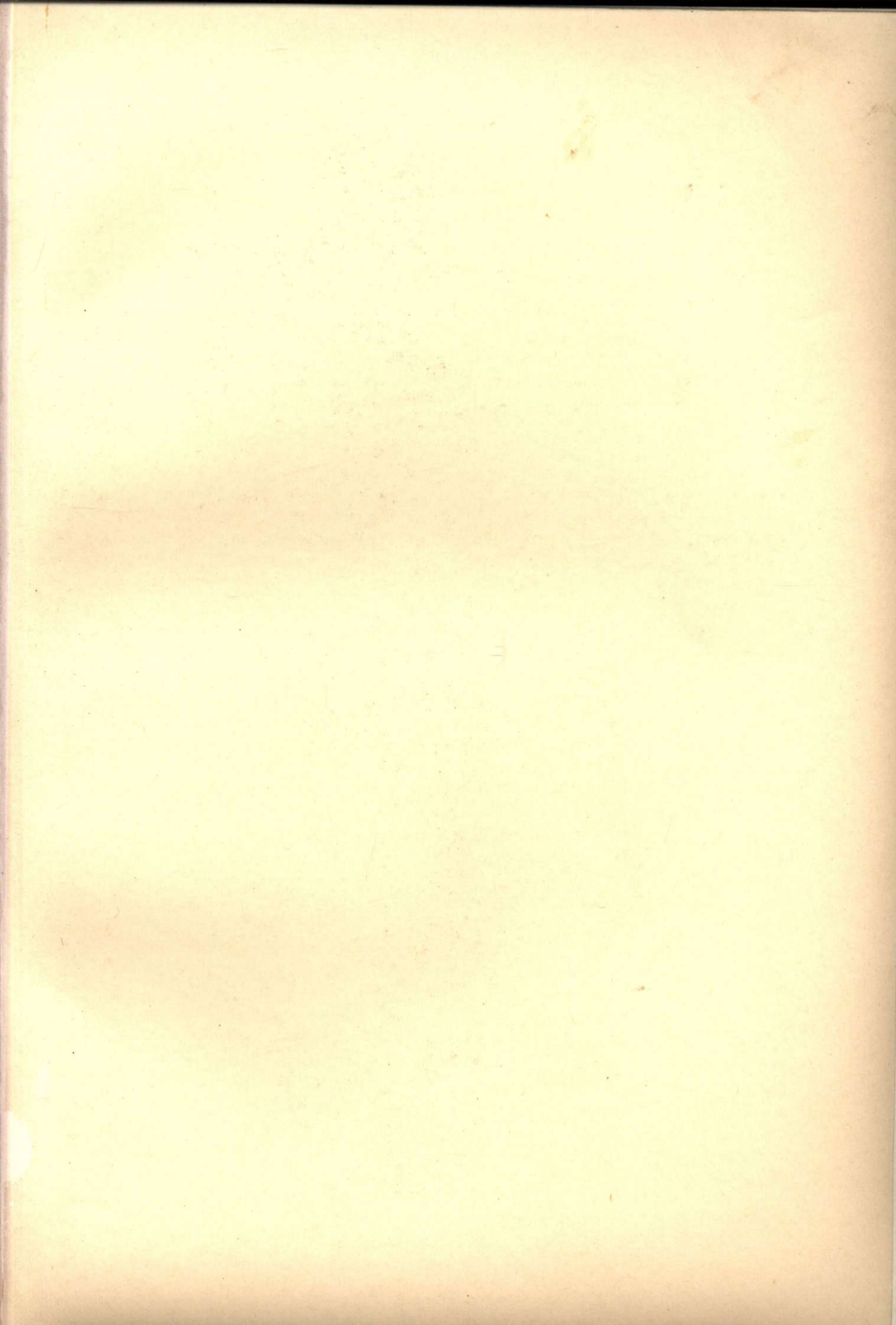
32

Micsoda szép állapot az: tegnap ebédet Ásiában ettem, vacsorát pedig Európában. Ide pedig nem a levegő égben hoztak, hanem a vizen. Mind ezekből meg üsmeri kéd, hogy ide vízfá jöttünk, és a táborozást el végeztük. A bizonyos, hogy nem az ellenség elől jöttünk el, hanem a sok eső elől, a melyet el nem lehetett üzni, noha két generális vagyon velünk. A minden napi mulattság már itt abból fog állani, hogy vagy Berzsényi uram jó mi hozzánk, vagy mi megyünk hozzája. A vadászat sem mulik el, de az sem mulik el, hogy ellenünk ne vadásfzanak a portán, mert a német követ leg többet azon elmélkedik, hogy nekünk ártthasson; mi pedig leg kissebben sem ártunk neki. És nem tudom, mi végre kívánnya üldözni ezeket a fzegény bujdosó magyarok, a kik itt a tenger parton csak dohányoznak suhajtozással. Édes néném, vallyon az olyan világi üldözők olvassák-é az évangéliumot? Gondollyák-é azt, hogy még bé is kell a fzemeket hunni egy néhány száz eftendőkgig? Akoron nem a camara fzek eleiben citáltatunk, sem nem annak törvénnye fzerént mondgyák ki a sententiát, hanem a fzerént a kegyes évangélium fzerént, a mely azt parancsollya a császátoknak is, hogy megbocsássanak az ellenségeknek, és a rozéért jót tegyenek. Az olyan ítélő fzek, a hol az allégátiót bé nem veszik, nem is az ország törvényit, hanem az évangéliumot teszik ott a fejdelmek eleiben. Akoron egy fejdelem hejában fogja azt allégálni: «A ministerim jovallották nekem, hogy a bujdosó magyarokat bujdosásokban is üldözzem, és a politica ratio azta vitt, hogy őket olyan állapotban vessem, a melyben jövendőben se ártthassanak.» Az ilyen menttségre csak azt felelik: «Nem kellett volna azon igyekezni, hogy el vegyed töllök azt a kenyeret, a melyet én rendeltem nekik idegen országban, minek utánna már el vetted volna az örökségeket; a politica rátioéért, nem kellett volna jövendőbéli bizonytalan rozéért bizonyos rozfat követni felebarátidon». Ha mások is így gondolkodnának, békeségben maradnánk. Talám gondolkodnak, de az ilyen gondolat csak által megyen rajtok, valamint a purgatio.

BEJKOSZ, A BOSZPORUSZ MELLETT.







A talám tudva nincsen kédnél, hogy mi most is abban a szándékban vagyunk, hogy Franciaországban vizzá mennyünk, és ha csak a mi akaratunkon állana, ma indulnánk meg. De csak az akarat áll mi rajtunk, a tehetség pedig máson; mivel a fejdelem ezen szándéka iránt a francia udvarnak egy néhány rend béli leveleket irván, azra egyenes válafzt nem vehetett még eddig. Az udvar se nem tiltta, se nem jóvalya az oda való menetelit világosan, a mellyekből kitettzik, hogy nem kívánnya oda való menetelünket. Inimicus homo hoc fecit — akik itt ellenünk vannak, ott is ugyan azok gátolták meg utunkot. Franciaországot Orléans hertzeg igazgatván — mivel a király még nem azra való — mindenkor nagy barátságot mutatott a mi urunkhoz; az annya pediglen, a ki is egy házból való a mi fejdelem afzszonyunkkal, ugy szerette, mint a fiát, mind holtig. De a fejedelmek között lévő atyafiság és barátság olyan, mint a nád szál; ha jól vagyon dolgoz, mind az atyafiság, mind a barátság fent vagyon; ha pedig rozsul vagyon, és reájuk szorulsz, csak azt mondgyák: nescio vos. E már rajtunk bé tellyesedett, mivel Orléans hertzegnek az urunk még egy levelét nem vette. Annyi sok szép igéreti után leg kissebben dolgait ebben az országban a portán nem segítette. Illyen a fejedelmek barátsága, illyen reménség nélkül lehet hozzájuk folyamodni mind azoknak, a kikre szükségek nincsen. És csak ugy bánnak az emberrel, valamint a tzirommal, a melyből a levit ki facsarván, azután elvetik. Ha a forrásból jól ifzunk, azután annak hátat fordittunk. Reánk pedig most nincsen szükség, az elmultat el felejtették, és a hatalom kezekben lévén, jövendőre nem hajtanak. A kéd mondása szerént derék állapot a szerencsén fekönni; a való, hogy az olyan ágy nem igen állandó, de a még tart, addig csak jó rajta fekönni.

Meg nem kell, édes néném, az igéretet másolni. A nemes vész, a mit fogad, meg tartta. Ha magyarországi volna kéd, tartanék valamitől, de erdélyi lévén, ott a nemes afzszonyoknak a szavok olyan állandó, valamint a brassai havas — tartsa meg hát kéd igéretit, és három vagy négy holnapját a télnek töltse el kéd itt a magyar afzszonyokkal. Való, hogy kéd lesz egyedül erdélyi, de egy erdélyi afzszony nem ér-é annyit, mint tíz magyarországi? A rósa többet ér a kőzónál, a nap fényesebb a holdnál. Mikor Magyarországon fogyatkozás vagyon a napban, csak egy erdélyi afzszonyt vigyenek oda, annak szépsége elég fényeséget ád. E nem dicséret, hanem igaz mondás. Ha az Isten őket szebbeknek teremtetten másoknál, ki tehet arról? Arról sem tehet senki is, ha le feközöm, mert tizen egy az óra. Ha a szerencsén nem feközöm is, csak jól aludgyam, jobb az egésség annál. Ezután csak azt nézem, mikor fog kéd ide érkezni, de minden pereputyástól kell ide jöni.



Jénikő, 4. martty, 1720.

33 **N**ó már édes néném, vegyük elő a pennát és tisztítsuk meg a penészes kalamátist, mert már ezután az íráshoz kell fogni, a postákat kell küldözni, a híreket fel kell ébrefzteni. Ma nyolczad napja, hogy itt a telet ki telelvén, elhagya kéd bennünket, mint sz. Pál az oláhokot, és a császári városban lévő székiben vizá helyhezteté kéd magát. De már ott a resttséget nem kell hevertetni, hanem iratni. Én pedig majd olyan hírt küldök kédnek tenget habjain, a melyen mind a két füle meg csendül kédnek, jó, hogy több füle nincsen kettőnél. De leg előbbfőz szép színű és jó szagu hírt írok, azután írom meg a csendülő hírt. Tegnap a jancsár aga cérémóniával küldte ajándékot az urunknak. Az ajándék sok szép virágokból és sok féle gyümölcsből állott. Már előre tudom, hogy erre mit mond kéd. Erre azt fogja kéd mondani: a nyíron illetlen ajándék volt, afzszonyhoz illett volna virágot küldeni ajándékban, és ha a jancsár aga azt az ajándékot afzszonynak küldötte volna, azért dicsézném; de egy gyenezális virágot küldgyön egy fejdelemnek, azt soha sem tartom illendőnek. Ha ezeket mondgya kéd, én azt mondom: mert más országban nevettséges dolog volna, de azt tudgya kéd, hogy itt nem lehet ajándékot küldeni egy afzszonynak, annál is inkább halálos véték volna itt, ha egy afzszony ajándékot küldene egy férfinak, a csak egy szál rósából állana is.

Való, hogy az ilyen ajándék nekünk vizá tettzik, és mi afzszonyhoz illendő ajándéknak tarttyuk, de azt kell megvizsgálunk, hogy itt szokás. A mi pedig szokás valahol, az illendő is abban az országban. Angliában ha az afzszonyok a kocsomára mennek, azért senki nem itéli meg őket, mert szokás; Spanyolország széllyin az afzszonyok egy kis malatzot hordoznak az ölkben, valamint másutt hordozzák a kis kutyácskákat. Francziában, vagy másutt, egy uri afzszony a hintójában ül, estig oda jár, ahová szereti; itt pedig egy török urnak a felesége eztendeig se megyen ki a házból. Lengyelországban a papok a segrestyében lévő szentelt vízben teszük az égett bort, hogy meg hülljön, a még a misét el végezük; nálunk meg engednék-é aztot? Nálunk szégyenlene dohányozni egy uri afzszony, itt pediglen mind dohányoznak. Kinában az olyan leány megyen hamarébb férhez, a kinek leg hosszabb a füle, és ha a vállát ézi, nálunk pedig az ollyantól el szaladnának. Itt csak az ujokkal efsznek, nálunk pedig késsel, villával. Hát a jó szokás-é, hogy a tatár nemes afzszonyok meg fuzják az orzokot, és egy nagy ezüst karikát vonnak belé, valamint a fülben való. Az országban lévő szokást kell hát meg tudnunk, ha arról akarunk itelni. Talám még kéd azt a szokást sem tudgya, hogy ha egy török két tsötörtököt elmulat, azért a feleséginek szabad panaszt tenni ellene a bizó előtt? Mondgyuk hát, hogy a jancsár aga küldhetett virágot, mivel itt szokás.

De édes néném, kézfittse kéd a füleit a rosz hírt. A való, hogy aztot előre el lehetett látni, de tellyeséggel nem gondolhatta volna az ember. A mi jó akaróink addig munkálkodtanak ellenünk, hogy megnyerték a pereket, és innét is ki akar-

nak bennünket tudni, mint ha tehekre volnánk. Ma reggel hivatá a vezér Horvát Ferenczet és azt izene a fejdelemnek általa, hogy a porta jobb és alkalmasabb helyt akar rendelni a magyaroknak Jénikönél. A mi urunk, mint igaz keresztény fejdelem, csendes elmével vette ezt az izenetet, és abban a változtatás változást nem okozhata. El mondhatta volna Dáviddal: «*Usque quo exaltabitur inimicus meus super me?*» és: «*pizullyanak meg mind azok, akik az én nyomuságimon özülnek*». De a Kzistus tanyítását követően, áldást kért üldözöire, nem is a portának tulajdonította azt a változást, hanem annak a követnek, a ki ártalmunkra igyekezik. Ha Isten mi velünk, kicsoda ellenünk? Még nem tudhatom, micsoda helyre akarnak bennünket repíteni. De még nem olyan hamar lézzen az el menetel, a melyet fzívesen bánom, azért, hogy egymástól tovább esünk. ~~Mind~~ ezektől leg első alkalmatossággal tudósítani fogom kédet. Jó egészséget is kívánok, amen.



Jénikő, 25. maraty, 1720.

Ma reggel a fejdelmünk a Pompeus ofzlopát volt megnézni, a mely ofzlop ³⁴ a Fekete-tengernek torzába egy nagy közfikla tetején vagyon. Ez a közfikla egy kis fízgetet csinál. A kaikból kifzálván egy darabig fel mentünk a közfiklán, de éppen az ofzlopig nem mentünk, mert igen meredeken vagyon, és egyik közfiklától a másikára kellett volna ugrándozni, a kápoztás fazék pedig nem ugrándozhatik oly könnyen, mint a vad kecske. Nem lehetett meg tudnunk, hogy micsoda magosságu volt az előtt az ofzlop, mivel el vagyon törve két vagy három darabba. A mely darab még fent áll, nem lehet magosabb harmad fél singnél. Nincsen mit nézni rajta, hanem csak a régiségiért kell becsülni, ha igaz, hogy Pompeus tétette oda; mert aztot csak mondgyák, és minden a Pompeus ofzlopának hija, de arról semmit nem találni izásban. A bizonyos, hogy az a híres római ember ezen a földön eleget járt, de a nem bizonyos, hogy ő tétette volna oda az ofzlopot. Lehet, hogy valamely görög császár munkája, vagy még a császárok előtt tették oda. Ha Pompeus tette is, nekem ahoz mi közöm? Inkább el hízem, hogy ő tette oda, csak hozzája ne küldgyön kéd meg tudakozni. De azt tudom, hogy Pompeus meg nem fizeti nekem a kezfkenömöt, amelyet ott a közfiklák között el vesztettem.

Már most tudom, hová küldenek bennünket. Azt mondgyák, a város rendez. Nem mefze vagyon ide, a neve Rodosto. De ennél többet nem tudok, hanem azt tudom, hogy már el küldötenek oda, kik fzállásokat foglallyanak az egész bujdosó magyarok fzámára, és hogy a jövő holnapnak a közepe felé innét el illantunk. Azért azon legyünk, hogy azt a kis időt hejában el ne tölttsük, hanem gyakran meg lássuk egymást, és eleget nevéssünk. Attól ne félljen kéd, hogy addig gyakorta meg ne látogassam kédet, se attól ne tarttson kéd, hogy a nagy kézfület miatt oda nem mehetnék; mert annyi portékám vagyon, hogy fél óra alatt mindenemet el rakhatom. Mi szép dolog, mikor az embernek minden gazdagsága csak egy ágy, egy kis láda és egy afzta. Láttya kéd, mind ezek nem adnak nagy gondot; mikor pedig sokja vagyon, a gond is nagyobb. Mit tehetek

zolla, hogy többem nincsen? Tizen is vannak itt olyanok, a kiknek fél annyi idő sem kell a kézületre. Édes néném, akik bujdosó fejedelmet szolgálnak, hogy lehetne azoknak valamijek? A való, hogy kivált mi nekünk ketten-hárman, kik mindenkor véle bujdosunk, többünk lehetne, de azt el hallgatom, miért nincsen. Az erdélyi vész nem az adoméért szolgál, hanem a becsületért, ha egy kis hálá adatlansággal fizetnek is, azt nem tekinti. A minapi levelében az ilyen dologra való nézve pöké ki kéd ezeket a deák főkot: *experto crede Roberto* — a való, hogy már én is el mondhatom másoknak. De vessük végét az ilyen gondolatoknak, és ötüllünk még előre annak, hogy holnap után együtt ezünk ebédet és vacsorát, és hadgyuk a törődést annak, aki azt szereti — ugyé, édes néném! Ezzel maradok kéd köteles, lántzos, madzagos, spárgás és sinóros szolgálja.



Jénikő, 16. apr. 1720.

35

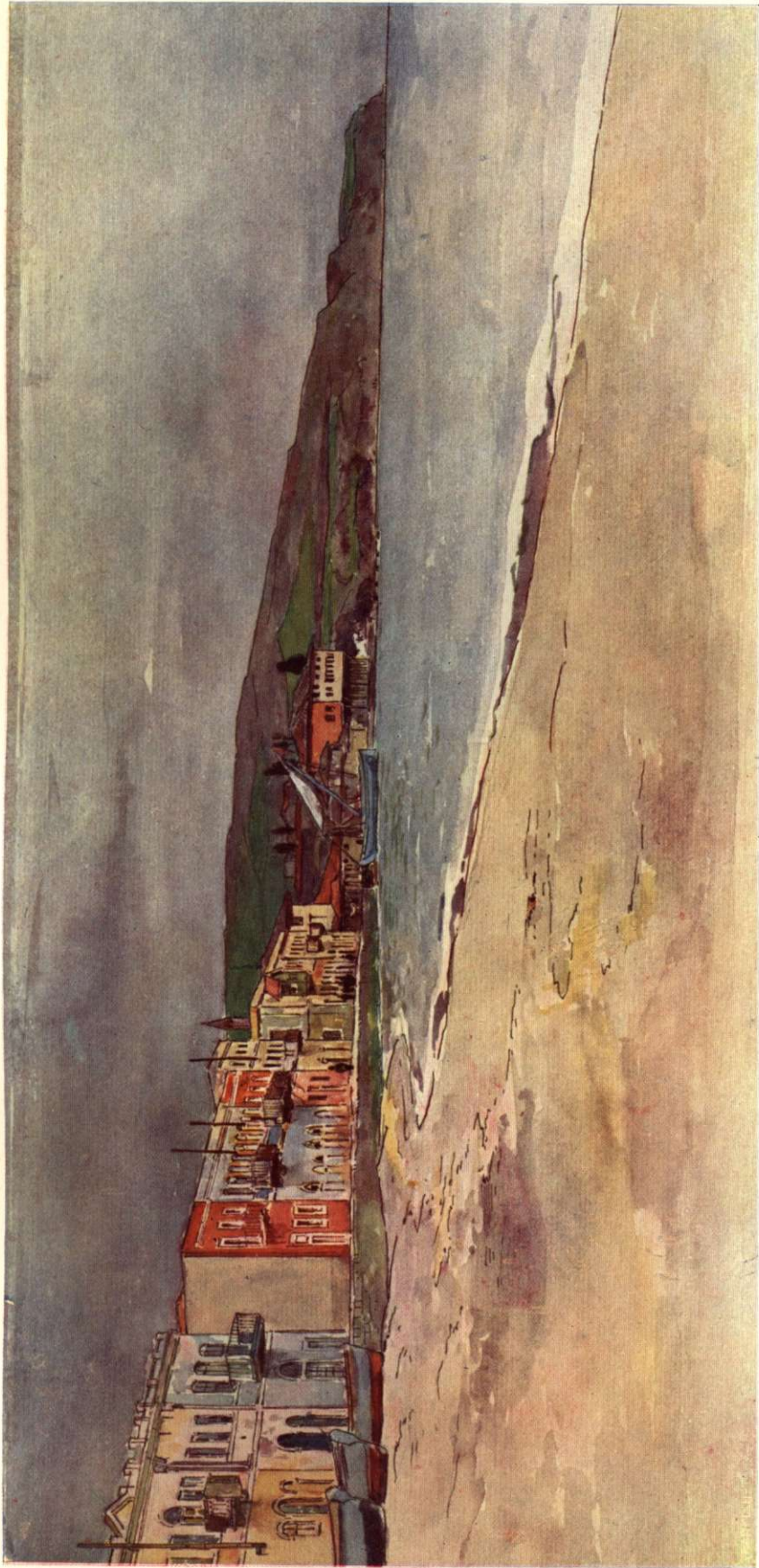
Üssék meg a dobot, fujják meg a kézülőt, édes néném, már mi kéfzen vagyunk. A gállya, aki urunkot fogja vinni, itt vagyon. A mely hajók a portékát és a fejdelem embereit fogják vinni, azok is már zakodva vannak. Bercsényi urnak egy nagy hajót rendeltek. Már mind az egész bagasia elindult, csak mi maradtunk még hátra. Forgács ur velünk lesz, és egynehány alávaló cseléden kívül hárman vagy négyen leszünk a fejdelemmel, és hét órakor reggel mi is abban a nagy vízi hintóban ülünk.

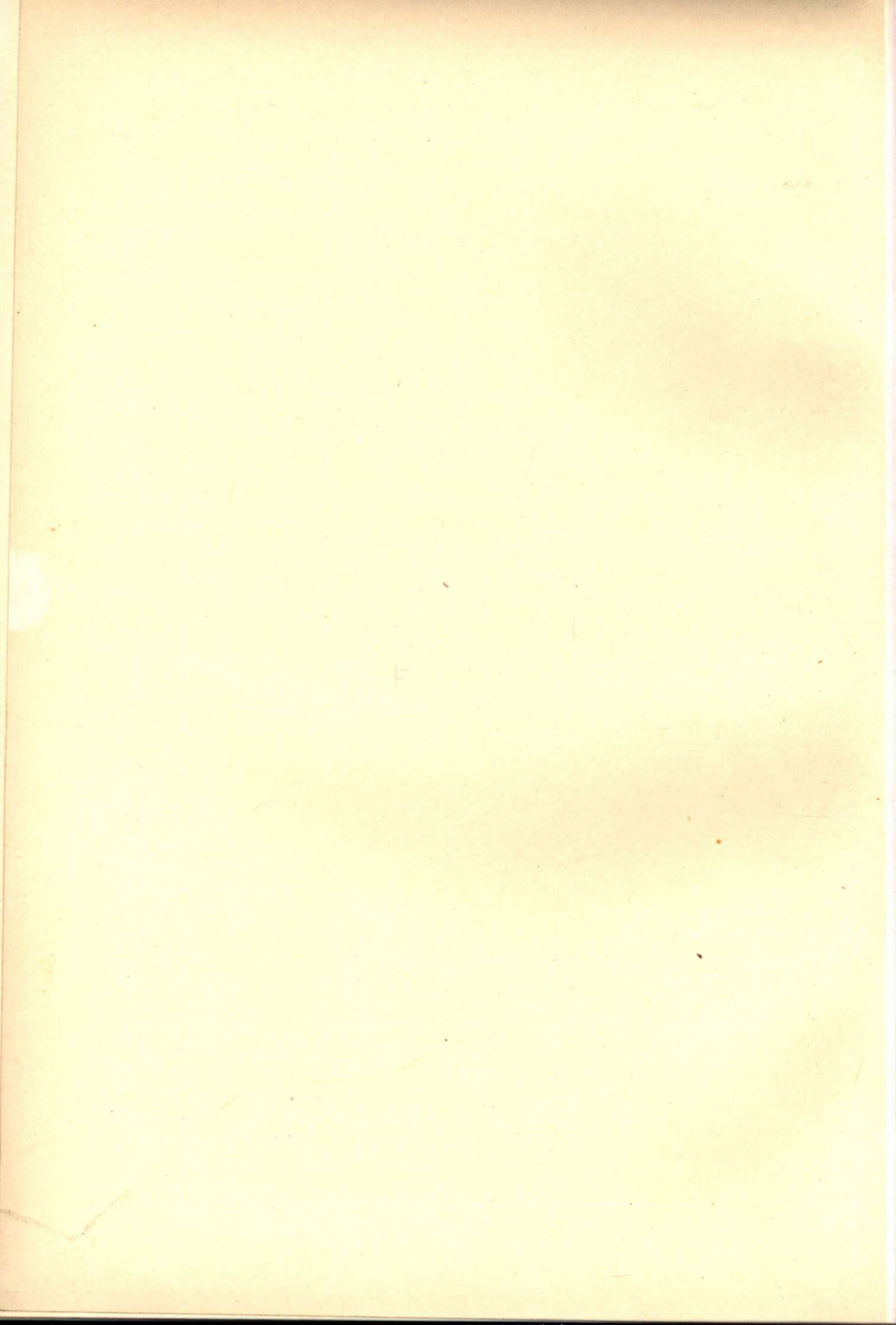
Tegnap pedig a fejdelem csak különösön szemben volt a vezérrel, és tölle el bucsuzván, nagy barátságát mutatta a fejdelemhez, és meg is ajándékozta egy szép török flintával, és nagy barátságosan váltak meg egymástól. De gondollya el kéd, hogy a török micsoda féle beszédekkel áll. A fejdelem beszéd közben mondotta a vezérnek, hogy talám mesze vagyon Rodosto, és hogy közelebb szerezett volna lenni a portához. Erte a vezér mondá, hogy ha egy kevesé mesze van is, de a hely alkalmas; de ne gondollyad, hogy mesze legyen, mert csak annyira vagyon, hogy ha a rískását itt megfőzik, oda vihetik melegen. Itéllye el az ember az ő török mondását! Elég a, hogy mindgyárt meg indulunk, és ezt a levelet bé kell pecsételnem, azért most többet nem írhatok, hanem ha helyben érkezünk, mindenekről tudósítani fogom az édes nénémet, akinek Istentől jó egészséget kívánok, és láthassam meg kédet mentől hamarébb. Hanem csak arra kézem kédet, hogy írjon mentől gyakrabban; én pedig azt el nem mulatom. Polatéti édes néném, és az egészségre igen kell vigyázni. Mi ezennel meg indulunk, már hét az óra.



RODOSTÓ.









Rodosto kikötője.

Rodosto, 24. apr. 1720.

Edes néném, ha nem mondanám is, hogy ide érkezünk, csak arról ³⁶ meg üsmerzi kéd, hogy honnét dátálom a levelemet. Elég az, hogy az Isten szerencsésen ide hozott mindnyájunkot. És mihent ide érkezett Bercsényi ur, mindgyárt anagramát csinált a város nevéből, és e jött ki belőlle: ostorod. Ez igen hozzá illik a bujdosókhöz. Elég a, hogy ettől eleget lehetne elmélkedni, de azt hadgyuk mászorrá, most pedig fogadásom szerént had irjak meg mindeneket kédnek.

Leg előzőt ott kezdem el, hogy Jéniköböl 16-dik indulánk meg. Már a gálya kéfzen várta a fejedelmet, a mely igen nagy méltóságára esett a fejdelemnek, hogy a császár gályát küldött számára. A gálya is a nagyobbak közül való volt, mivel 26 pár lapát vonta; mindenik lapáton kin 4, kin 3 ember volt, mind egészén 220 rab vonta a gallyát, azon kívül száz fegyveres léventi (vagy hajdu) benne, egy szóval a gályában voltunk mindnyájan 400. A gályás fő tífzt basa volt; a fejdelem mellett lévő császár kapicsi basája velünk volt, azon kívül egy csorbasi. 7 órakor a fejdelem a gályában szállván, tífzteletnek okáért az ágyuval löttének, a vas macskákat fel vonák, és vonni kezdék a gallyát. A császár kastélyát meg haladván, ellenkező szélre találánk, a szigetek felé kételeniteténk venni utunkot, amely szigeteket nevezik: Insula Principum. Forgács ur azt észte vévén, hogy nem a volna a rodostoi ut, és nem tudván az okát, hogy miért meggyünk a szigetek felé, azonnal meg ijede, és kezdé a fejdelemnek mondani, hogy a porta meg csalta, és nem Rodostora vízik, hanem Nicomediában, ahol Tökölyi volt. A fejdelemnek hafzontalan vala bátorítani és mondani, hogy talám a szelet akarják meg nyezni, vagy más okok lehet, és attól nem tart, hogy Nicomediában vigyék, és azta okot nem adott a portának, hogy akazattya ellen vitesse valahová. Mind e hafzontalan vala, mert minden bizonnyal el hitette vala magával, hogy Nicomediában víznek, és mind addig tartta attól, valamég a szigeteket el nem érők. Ott meg szállva 11 órakor, ebéd után Bercsényi ur is oda érkezék. Más nap is a szél ellenkező lévén estig, estve pedig hat órakor onnét el indulánk, jó széllal Rodosto felé. Egész éttzaka jó szelünk lévén, a vitorlákot fel vonták, és nem kellették lapátokkal vonni. A harmadik napon 8 órakor reggel a hétracléai portusban bé mentünk és vas macskákat vetének le. A kapucsi basa pedig előre

Rodostora mene, hogy rendelést tenne a szállások iránt, és mind addig itt kellek nekünk maradni. 21. a kapucsi basa a fejdelemnek tudtára adván, hogy már kézfén volnának a szállások, ma 5 órakor reggel meg indulánk, és 11 órakor dél előtt Rodostohoz érkezünk. A fejdelem azonnal ki szálla a gályából, és a lovak a parton lévén, pompával kísérték a vártosban levő fő tisztek a fejedelmet szállásáig.

Édes néném, nem egy kis utaság a gallyán járni. Ott a nagy rend tartás leg kisebb dologban is, a nagy csendesség. A mikor két száz ember meg rándítja, csak el hiheti kéd, hogy jól meg vagyon ránditva, aztot pedig mind egyszerűsmind, az ötven két lapátot egyszerűsmind teszik a vízben. Egy lapátnak a hofzasága vagyon leg alább öt ölni. Igen szép mulattság azt nézni, de meg, ha az ember azt meg gondollya, hogy azok a szegény rabok csaknem mind keresztények, és hogy holtig ott kell maradni nekik, meg esik az ember szive rajtok. Azon kívül is a galya vonás igen nehéz munka, aki azt nem látta, nem lehet annak azt ki gondolni. Azt gondolná az ember, hogy mindeniknek az egész karja ki szakad, ugy meg ránttya a lapát őket.

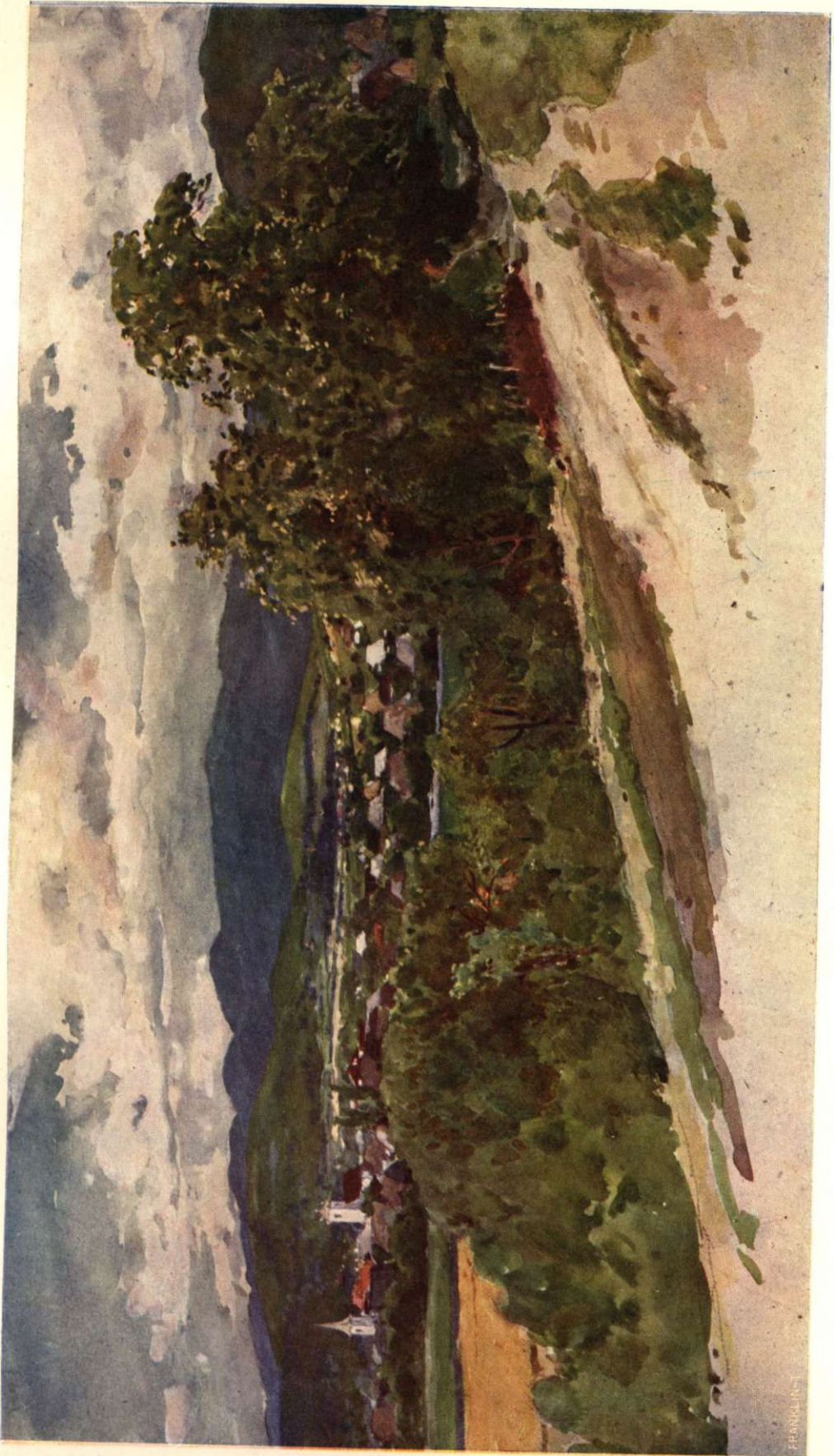
A való, hogy az ételeket meg adgyák, de a ruházattok csak rongyból áll. A miénk még is ingben dolgoztanak azért, hogy a fejdelem ott volt, és ugyan ezért az okért is nem bántak toszul velek, de másként ing nélkül dolgoznak, és a vezetést leg kisebbbért szenvedniek kell, a mint magok is mondották szegények. A midőn valamit akarnak nekik parancsolni, csak süveltenek, márők azt tudgyák, mire való, és egyszerű mind fognak a munkához. Az ő székek ugy vannak rendiben egymás után két felől, valamint a templomban szoktak lenni; közepette utza vagyon, a hol szüntelen járnak alá s fel a tisztek, és azt nézik, ha valamelyik nem vonnya-é jól a lapátot, ha befélnek-é egymással. Kinek-kinek a maga helyében kell maradni, oda vannak lánczolva, és mihent a vonást el hadgyák, le kell ülni, és ugyan azon helyben kell alunniok is. Egyébkor soha nem szabad fel állani, hanem a mikor a galyát vonnyák, és olyankor igen szomorú zörgést hall az ember: mert csak a sok lánts zörgésit lehet hallani.

Mind ezekre azt mondaná kéd, hogy lehetetlen ezeknek a szegény raboknak, hogy szabadságokat ne suhajtsák; mind azon által vannak még is olyanok, a kik azt a nyomoru életet meg szokták; mivel én beféltem két magyar rabbal, a kik hufz éftendőtlől fogvást vannak a gallyán, és mondottam, hogy ha nem lehetne-é olyan módot találni abban, hogy meg szabadulhassanak? Csak ezt felelék erre: «Miért mennénk mi már Magyarországbán? Feleségünk, gyzmekünk talám már meg holtanak, ott is mivel élnénk? Itt ételt adnak, és meg szoktuk már ezt a nyomoruságot.» A való, hogy nem vártam ezt a feleletet töllök, másként is gondolkodnám, ha helyettek volnék. A mi gallyánkon minden féle nemzetekből valának: magyar, német, franczia, lengyel, műzka. A Noé bárkájában nem volt ennyi féle nemzettség, ki vezem az állatokat.

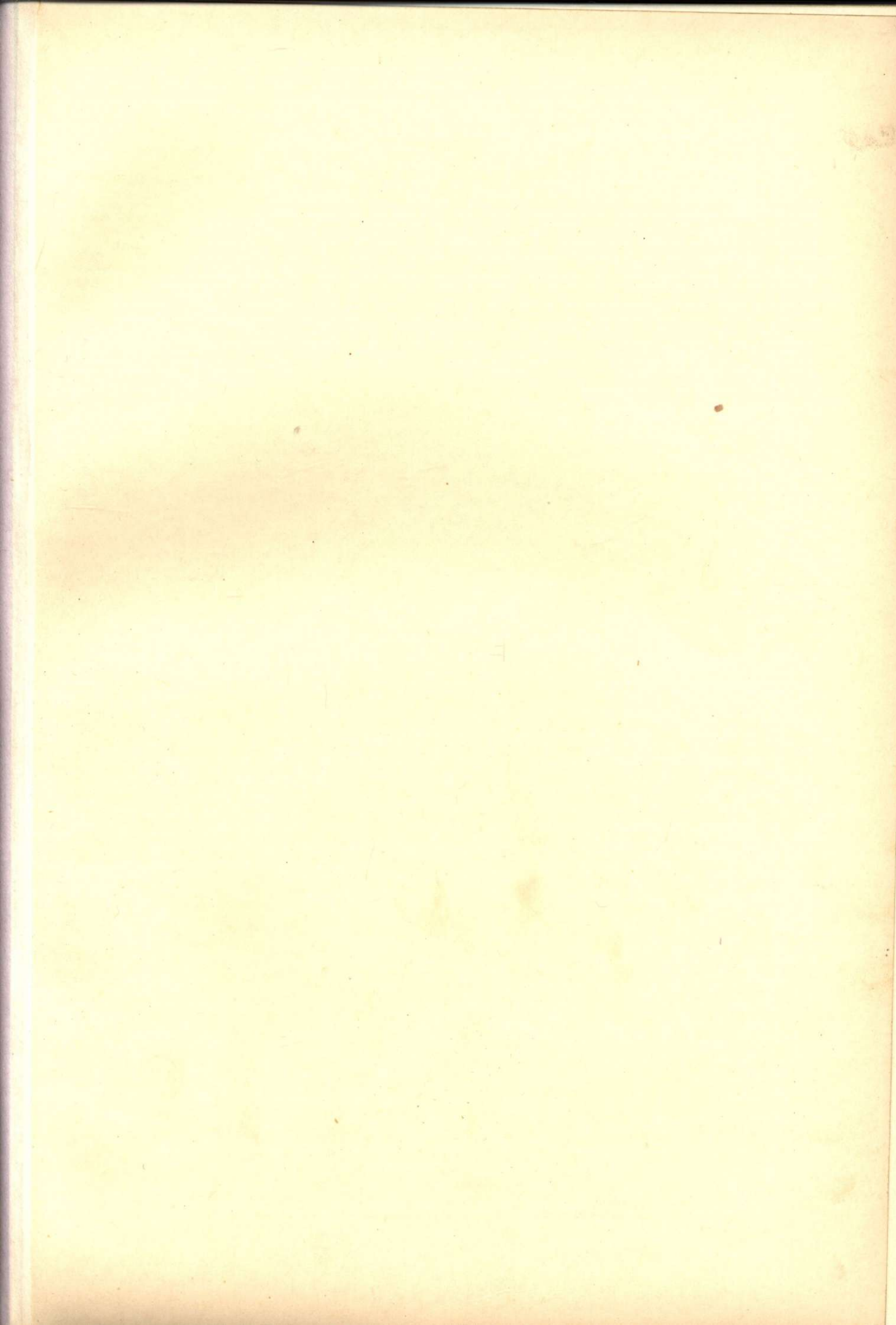
Elég a, hogy az egész bujdosó magyarok itt vannak. Kinek-kinek itt vagyon el hintve a kenyere, addig csak itt kell lenni, a még abban tart. Kinek-kinek pedig bővön elegendő és tágas szállása vagyon. Csak én egy szolgával egy gazdag örménynek az egész házát bírom, és mindenik háznak vagyon egy kis kerttye. A midőn meg hallották az örmények, hogy közikben jövünk lakni, — mert azt jó meg tudni, hogy ebben a vártosban négy féle nemzettség vagyon: török, sidó, görög és örmény, mi az örmények házaiban lakunk, — azonnal a kadiához

ZÁGON.





FRANCOIS



(vagy a török biróhoz) mentenek, mondván néki, hogy azt hallották, hogy a magyarok olyan hamisak, hogy az afzfonyokon, leányokon még az utzán is erő szakot tesznek. Pápai Gáspár éppen a kadiánál talált lenni akkor, és mondá nagy prosopopiával a kadiának: «Kadia, az ötmények ne féltsék a feleségeket a magyaroktól, mert semmi bántások nem lesznek; de ha az ő tyukok a mi kaka-sainkhoz jönnek, akkor semmiről nem felelek.» A kadia nagy nevettséggel mondá Pápainak: «Aferim, magyar, aferim» (igen jól mondád). Mink ezen eleget nevetünk, hát kéd is nevéssen.

Elég a, hogy mi már itt helyben vagyunk. A bujdosásban is bujdosnunk kell. Az Isten fizesse meg annak, a ki az oka. Mint leszünk, hogy leszünk ezután, azt hadgyuk az Isten akarattyára: ő hozott bennünket ide, ő is gondunkot viseli. Akik mivelünk roszat akartak tenni, azoknak rosz szándékjokat az Isten jóvunkra fordította; mert noha még nem ismerem a várost, se körül való helyeit, de azt el mondhatom, hogy háláadással tartozunk Istennek ide való hozásáért, mert sokkal tágasabban vagyunk szállva, mint abban a nyomozult Jéniköben. Az egész szállásaink a város szélyin vannak, csak egyet lépem, már a mezőn vagyok. De lakó helyünkzről leg első alkalmatossággal bővebben itok, és nekem ugy tettzik, hogy most eleget ittam, és 11 ózakor ideje volna le fekünni; mert a csudálatos dolog, hogy az embereknek és az afzfonyoknak itt is ugy kell aludni, valamint másutt. De minék előtte el vessem a pennát, arra kérem kédet, hogy a hozzám való szertetet meg ne fadgyon, és az egészségire igen vigyázzon. Innét oda minden nap mennek hajók, és akárz mellyik hajósnak a levelit oda adhattya kéd. Jó éttzakát, édes néném.



Rodosto, 28. may. 1720.

Már mi itt derék házas tüzes emberek vagyunk, és ugy szertetem már Rodostot, hogy el nem felejthetem Zágont. De tréfa nélkül, édes néném, mi itt igen szép kies helyt vagyunk. A város elég nagy és elég szép, a tenger parton lévő kies és tágas oldalon fekszik. Az is való, hogy Európának éppen a szélyin vagyunk. Lóháton innét Constancinápolyban két nap könnyen el lehet menni, tengeren pedig egy nap. A bizonyos, hogy suhult a fejdelemnek jobb lakó helyt nem adhattak volna. Akárz mely felé mennyen az ember, mindenütt a szép mező, de nem puzta mező, mivel itt mindenütt a földet jól meg művelik; a faluk mellett lévő mezők nem puzták, és ennek a városnak a földgye olyan művelt, valamint egy jól meg művelt kert, kivált mostanában gyönyörűséggel nézi az ember itt a szántó földeket és a szöllőköt és a sok veteményes kerteket. Itt pedig annyi szöllő hegyek vannak, hogy másutt egy vármegyében elég volna. Azokat pedig igen jól művelik, és azokban a sok gyümölcs fák ugy tetteznek, mint ha mind kertek volnának. Itt pedig meg nem karózzák a szöllöt, mint nálunk, azért is az ágak mind le vannak hajolva, a szöllő gerezdet a levelek bé fedvén, a földet is árnyékban tarttyák, e pedig szükséges ezen a meleg földön, a hol nyárban igen kevés eső jár. Igy a föld nedvesen marad, és a szöllő sem szárad el.

Itt, a való, sok veteményes kertek vannak, az ide való szokás szertént jól

mielink, de nem lehet a miénkhez hasonlítani. Gyapotat pedig sohult annyit nem vetnek, mint itt, és a gyapotból való kereskedés itt igen nagy. Torda vár megyében, gondolom, hogy meg teremne, de a mi kokány földünkön elegendő melege nem volna. Itt az afzszonyoknak egész eftendő által csak az, hogy a gyapotat elvessek, meg fzedgyék, el adgyák, vagy meg fonnyák. Májusban vetik el és octoberben fzedik meg. Való, hogy sok bibelődés vagyon a gyapottal, de mint hogy itt az afzszonyoknak semmi más külső munkájuk nincsen, azért azra teá érkeznek.

A város felől azt mondhatom, hogy ezen a földön el mondhatni egy szép városnak, a mely nem olyan szélyes, mint hoszu. De akár mely szép házak légyenek itt a városokon, nem tettzetnek szépeknek, mivel az utzára nem hadnak ablakokat, kivált a törökök, azért, hogy a feleségek ki ne láthassanak. Micsoda szép dolog az itigység! A piattza a városnak igen bőv. A sok féle szárnyas állat, gyümölcs, kertti vetemény itt oltsu, a még ide nem jöttünk, még minden oltsubb volt. De ha egy kis drágaságot okoztunk is, de a való, hogy csendeséget is okoztunk, mert a lakosok magok mondgyák, hogy a még ide nem jöttünk, a hol most vagyunk szállva, ott az utzákon nappal is félve jártanak az afzszonyok és leányok; estve felé pedig akit kívül találhattak, azt el ragadták, és gondollya el kéd, mint bocsatották el. Még gyilkoságok is estenek, ezeket pedig a jancsárok, görögök, és özmények követtek, de már most legkissebbet sem hallani. Estve ki-ki sétálhat az utzákon, semmitől sem tarthat. A való, hogy mink is sokan vagyunk, de leg kissebb dolog ha történnék, a kapunkon lévő harmincz jancsát meg tanyitaná azokat, a kik valamely garázdát akarvának indittani. Nem is lehet már csendesebb hely, mint ahol mi lakunk. Estve idegen jancsárt, se görögöt nem látunk, noha a szép időkbén 11 óráig is kint vagyunk. Csak illyen hamar is már micsoda hafznára vagyunk a városnak, hát még ezután. Csak azt bánom, hogy mezze vagyon Bercsényi ut töllünk; ő nem bannya, mert ritkábban megyünk hozzája, és annyival kevesebb lesz a költség. De mit tudunk tenni, ha mezze is, csak oda kell menni, — hát hogy tölltsük az időt? Még az afzszonyok sem fzeretik aztot, de mit tehetnek velünk együtt zolla? A való, hogy a nem nekik alkalmatlanabb, hanem nekünk; mert csak el kell hozzájok menni, valamint az ut dolgára.

Már eleget befezeltem a városról és a földgyéről, hanem már a mi házunknál lévő szokásról kell szólni és az idő töltéséről. A való, hogy egy klastromban nincsen nagyobb rend tartás, mint a fejdelem házánál.

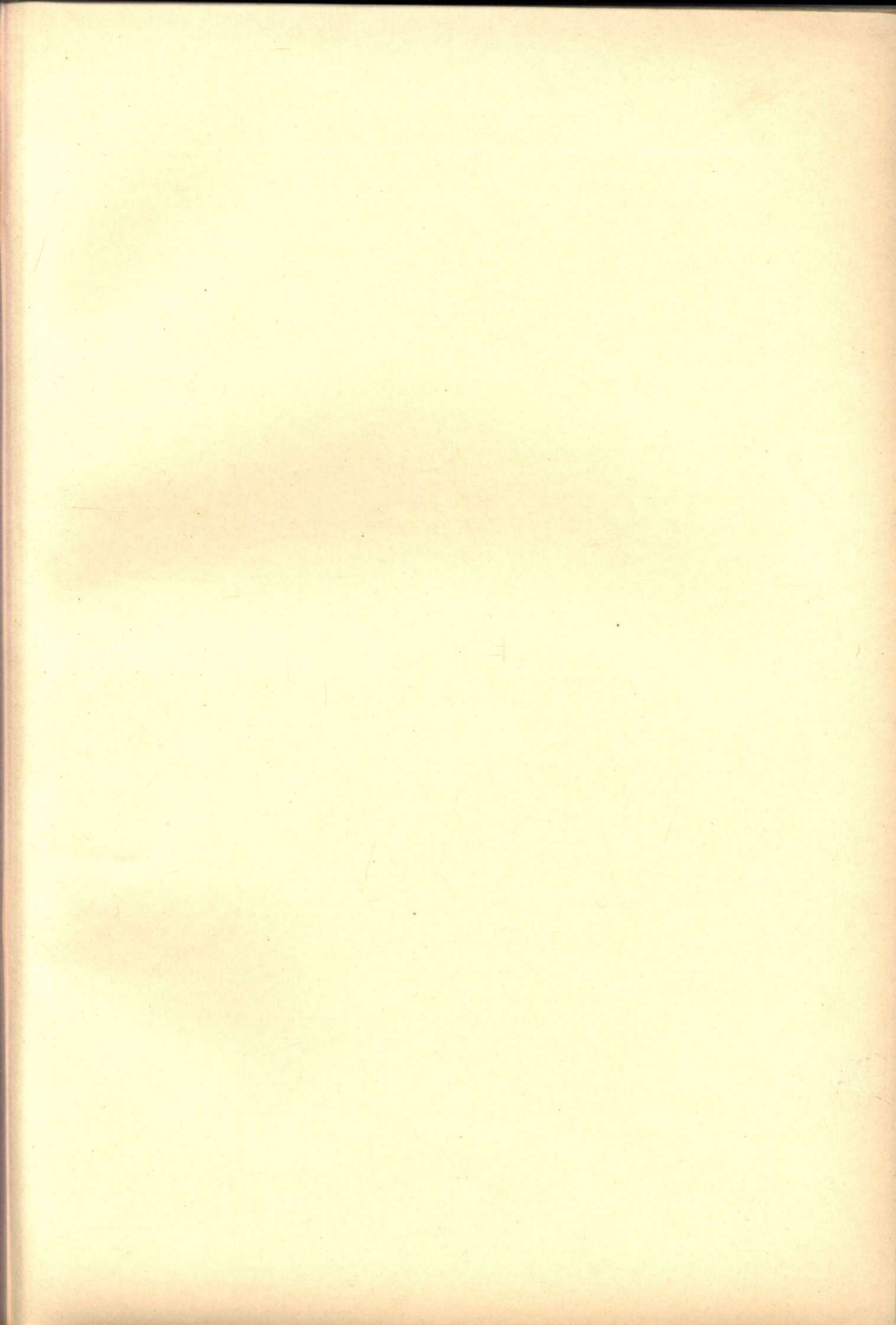
Ezek pedig azok a rend tartások:

Reggel hatod fél órakor a dobot meg ütik, akor a cselédeknek fel kell kelni, és kéfzen kell lenni hat ózára; hat órakor dobolnak, és akor a fejdelem fel öltözik, azután a kápolnában megyen, és misét hallgat, mise után az ebédlő házban megyen, ott kávét ifzunk és dohányozunk; a mikor az óza háromfertály nyolczra, akor elsöt dobolnak misére, nyolcz órakor másodikát, és egy kis idő mulva harmadikot dobolnak; akor a fejdelem misére megyen, mise után a maga házában megyen, és ki-ki oda megyen, ahová tettzik; tizen egyedfél órakor meg ütik a dobot ebédre, és tizen két órakor asztalhoz ülünk, és törvényt tezfünk a tyukokra; harmad fél órakor a fejdelem csak magánosan a kápolnában megyen, és ott vagyon három óráig; mikor az óza három fertály ötre, akor elsöt

UTCZA RODOSTÓBAN, BERCSÉNYI HÁZÁVAL.







dobolnak este éli imádságra, öt órakor másodikat, és egy kevés idő múlva harmadikat; akkor a fejdelem a kápolnába megyen, és azután ki-ki el öflik; vacsorára heted fél órakor dobolnak; a vacsora nem tartván sokáig, nyolcz órakor a fejdelem le vetkezik, de leg gyakortább le nem fekszik még akkor, és reggel ha szinte hat órakor öltözik is fel, de éféle után két órakor fel kél. Azt pedig ne gondollya kéd, hogy leg kisebb változás is legyen mind ezekben. Ha szinte a fejdelem beteg volna is, akkor is mind egyaránt folynak a zendek. Hatod fél órakor fel kelni nem kicsiny dolog, de el nem mulatom azért, hogy kedvit talállyam, és mindenkor jelen vagyok, mikor öltözik. A hivatalom is azt hozza magával, hogy vigyázzak a cselédekre.

Ezek tehát a mi klastromunk béli zend tartásink. A mi pedig a mulattságot és az idő töltést illeti, a sok féle, és ki-ki a maga hajlandóságát követi. A fejdelem minden héten lóra ül kéttzer, és estig oda vadászunk, mert itt igen sok fogoly és nyul vagyon; verez fogoly több vagyon, mint füzke. Mikor pedig vadászni nem megyen a fejdelem, akkor csak a sok izásban tölti az időt. Mink is jobban tölténők, ha lehetne, mert az ember nem mehet örökké sétálni, nem lehet mindenkor a mezőn vándorlani, az ide való emberekkel pedig nem lehet társalkodni. Itt az idegen senki házához nem mehet. Kivált az örmények inkább féltik feleségeket, mint sem a törökök. Még nem láthattam a fomszéd afzfzonyomot. Napjában tífzer is a kapuja előtt kell el mennem, és ha a kapuban talál lenni, ugy fzalad töllem, mint az ördögtől, és bé zárja a kapuját. Nem törődöm rajta, mert közönségesen az örmény afzfzonyok olyan fejérek, mint a cigánynék. Ebből el itélheti kéd, hogy itt a lakosokkal semmi üsmerettségek nem lehet. Nem is vesztünk semmit, mert itt ki fzőcs, ki fزابó, valami fő tenden lévő emberek itt nincsenek, a kikehez mehetnénk. Török utak vannak, de unadalmas dolog törököt látogatni; egyik a, hogy törökül nem tudok, másik a, hogy ha az ember hozzájok megyen, elsőben: nó ülle, azután egy pipa dohányt ád, egy fincsa kávét, hatot, vagy hetet fzol az emberhez, azután tíz óráig is el hallgatna, ha az ember azt elvárná. Ők a beszélgetéshez, nyájasághoz éppen nem tudnak. Minden mulattságunk tehát abban áll, hogy Betsényi urhoz megyünk vagy ebédre, vagy vacsorára, ott még is nevetünk a kis Susival, mert az afzfzonynyal zeá kell az embernek tartani magát, valamint a kompodí nemes afzfzonynak. A már csak a régi dolgokat fzereti befzélni, hogy leánykorában micsoda mulattsági voltanak. Azt jól tudgya kéd, hogy nekem ahoz semmi nincsen. Ennekem a micsodás természetem vagyon, el hallgathatom az embert három óráig is, hogy egyet ne fzólljak, de azután kérdgye meg kéd töllem, mit befzéltek nekem? Egy fzót sem tudnék meg mondani belölle. Így vagyok azzal az urí afzfzonynyal. Két óráig sem fzóllok egyet. Ha nevet, én is nevetek, de sokszor nem tudom mit; azt gondollya, hogy én azokat mind nagy figyelmetességgel hallgatom. Ugyan is, ha én régi dolgokkal akatom az időt tölteni, a Nagy Sándor históriáját olvasom, az elég régi.

Mind ezekből meg láthattya kéd, hogy micsoda vártosban telepítettének le benünket; annak micsodás lakosi vannak, micsoda környéke; itt micsodás fzkást tartunk. De azt még nem mondtam kédnek, hogy én micsodás fzkást tartok. Az én fzkásom a, hogy tíz órakor le fekszem, és a fzeimeimet bé zárom, és zend fzerént azokat fel nem nyitnom más nap hatod fél óráig. Ezt a dicsézetes fzkást

mind télben, mind nyárban meg tartom. Azért ez az levél olyan hofzu, hogy már tíz az óra, aludgyunk hát, édes néném. De az egészségre kell vigyázni, ha azt akarja kéd, hogy gyakran itjak. Máfzor többet, vagy kevesebbet. Ihon azt majd el felejtettem meg izni, hogy az a vezett közveény az utunkra jött alkalmazkodni.



Rodosto, 23. aug. 1720.

38

Hogy a kéd kis ujjá meg gyógyullyon, azt igen szükséges kédnek meg tudni, hogy mi négy napig el hadtuk volt Rodostot, és négy mély földnize voltunk savanyu vizet innya. De azt elsőben meg kell kédnek izni, hogy mi végte ittuk a savanyu vizet. Ide nem mezse egy tócsás hely vagyon, amelynek szélyesége és hofzasága lehet tizen öt ölni. Ebben az időben, akiknek valami nyavalyájok vagyon, abban a sárban meg fetednek. Negyven, ötven mély földnizől ide eljönnek az emberek feketeeken feleségestől, gyermekestől. Hufz vagy harmincz feketeet meg lehet látni a sár körül, és abban a sok afzfzony, férzi, gyermek, ugy heveznek, nem különben, valamint a sertések. Mikor a sárból ki mennek, itéllye el kéd, micsodások? mert a nem egyéb, hanem kemény fekete sár, amelyben erővel kell le menni. A lakosok, nem tudom honnét vették, de azt tarttyák, hogy igen hafznos. En ugyan nem láttam, hogy valakinek hafznált volna. Magam is bé mentem abban az ocsmány sárban a többivel, nem a szükségesért, hanem azért, hogy mondhassam, hogy sárban heveztem. Nyárban pedig a bialoknak igen kedves mulató helyek az a sár. De a görög papok azért, hogy egy néhány pottuzát nyerzhessenek, azt mondgyák, hogy elsőben meg kell azt szentelni, mert másként nem hafználna. De a még nem elég; mert ebből az utálatos sárból ki kelvén, a traditio szerént és a Hypocrites parancsolattyából a savanyu vizte kell menni, abból harmadnapig kell innya, a mennyit lehet, hogy ha azt akarja valaki, hogy ugy meg tisztullyon, mint kristály. Mi is tehát a föld népinek régi bé vett szokását akarván követni, oda mentünk, és ott találtunk leg alább két száz férziat, afzfzonyt és gyermekeket. De mint hogy a görög papok semmi alkalmazhatóságot sem mulatnak el, ahol egy-néhány pottuzát nyerhetnek, azért ezt a vizet is meg kellett szentelni, mert anélkül nem volna hafznos. A víz köziklálából foly ki, de még is nem tizta, és a sok nép aztot fel zavazván sáros vizet ifzik. Mink is másnap, hogy oda érkeztyünk, el kezdettük az italt, és egy nagy üst tele volt vízzel a tűzön, mert melegen kell innya. És sokan voltunk, akik ittuk. De micsoda savanyu víz, édes néném! Éppen a sárhoz illik: mert ha egyik utálatos, a másika fertelmes. Mi azt gondoltuk elsőben, hogy olyan savanyu víz, mint nálunk vagyon, de mikor meg kostoltuk, lehetetlen volt egy cseppet el nyelni, mert csak tizta sós víz, az is rozf izü. Mind azon által lassanként egymásra való nézve, mindenikünk meg ivott harmad napig tizen két ejtelnit belölle, némellyik többet, mert a ki leg többet ifzik, aztot leg többet is puzgállya. A vizet ebédig kell innya, és addig szüntelen kell járni vagy futni, hogy jobban hafznállyon. Förgács uz, mint hogy egyiket se vihette végben, azért lóra ült és ügettette a lovát, és így rázatta magát, és mikor ézette, hogy a víz munkálodni akar, akkor le szállott a lóról. El hiheti kéd, hogy eleget

neveltünk rajta. Azt már nem tudom, mint fog nekünk használni ez a szentelt savanyu víz; ha nem használ, sem törődöm rajta, mert jó egészségem vagyok. Azt tudom, hogy két betegnek nem használt. Az egyike toszabbul vagyok utánna, a másika halálán vagyok. Vagyon-é olyan orvosság, aki mindenféle betegséget meg gyógyított? De olyan vagyok, aki ártson. Halál ellen nincs fű kezben. A mi utunk pedig csak a vadászattal töltötte az időt, és azt nevette, hogy mi mint vendégeskedünk. Édes néném, Istentől jó egészséget kívánván kédnék, maradok kédnék leg kissebbik szombati szolgája.



Rodosto, 18. novemberis, 1720.

A kéd szép, de igen kurta leveleit kedvesen vettem. Édes néném, mért kíván kéd olyan gyönyörűségtől meg foztani, amely egy pénziben sem telik kédnék? A meleg házban nem mesterség izni, a kéd leveleit pedig a hideg házban is gyönyörűség olvasni. Egy kis pizongatás nem árt némelykor. Reménlem, hogy máfzor meg jobbitya kéd magát. Itt mi nagy csendességben élünk. Isten tudgya, meddig, mert innét való el menetelünk merre, és mikor lehetne, azt nem lehet ki gondolni. A porta nem régen csinált a császárral hufz vagy hufzon négy efsztendeig való békeséget, hufzon négy kő fallal tekeftették bé tehát az utunkot Erdély felé. Már a felé nem is kell gondolkodni. Ugy tettzik, hogy még más felé is bé vágták az utat, és a mint mostanában folynak Európában a dolgok, a leg kissebb sugárát sem láthattjuk meg szabadulásunknak, és még csak a reménséget is ládában kell zárni.

Szegény bujdosóknak hogy adfz könnyebbséget,
Ha töllök el vezfed még a reménséget?

De ezzel, édes néném, csak vigasztalhattuk magunkot, hogy

A nyomozuságban lévőek nem félhetnek
Semmitől, de sőt még mindent remélhetnek.

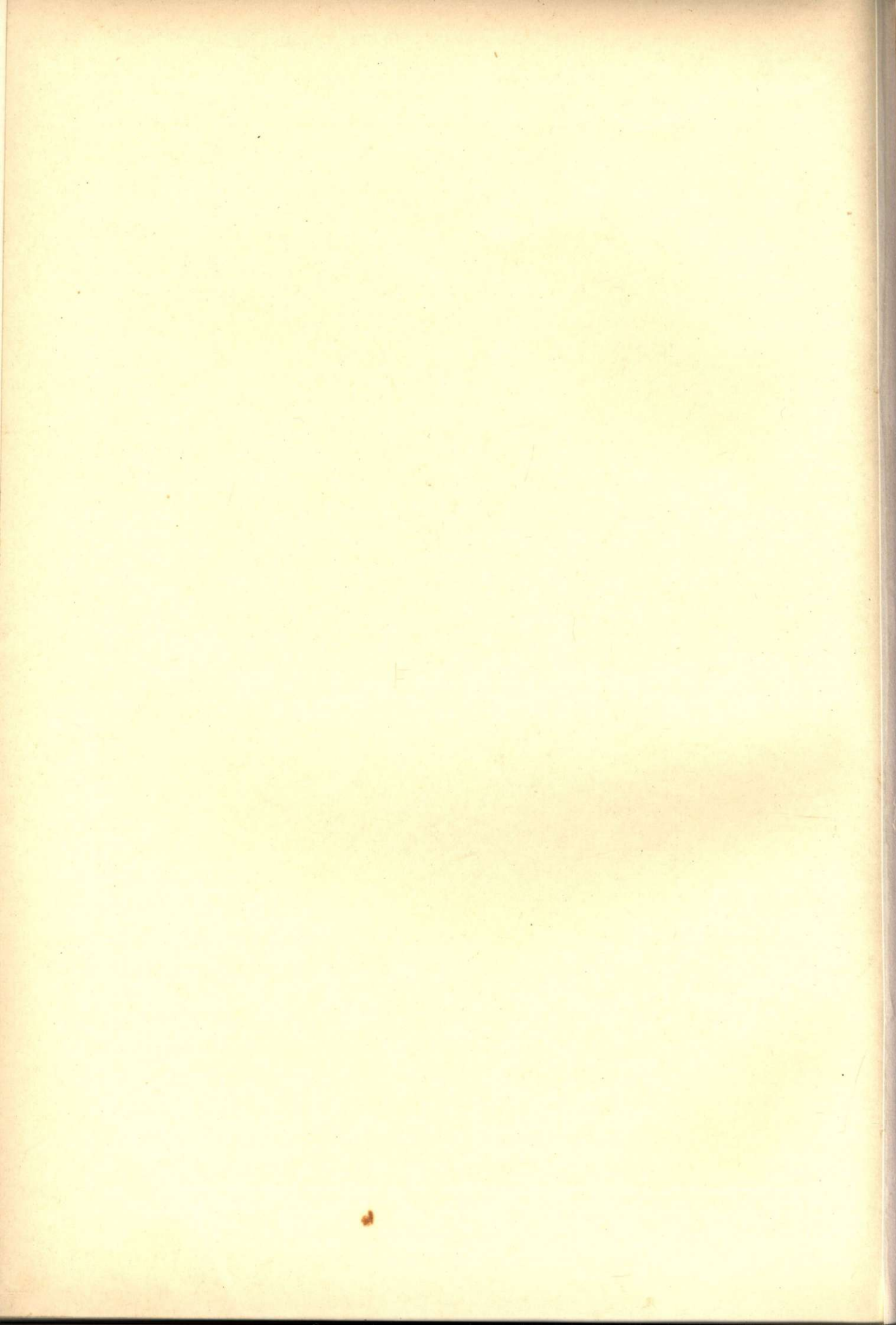
A való, hogy az Istenben reménség ellen is kell reménleni, mert ő igazgatty a fziweket. A mely ellenkőző dolgokat látunk Európában a mi meg szabadulásunkkal, azokat is ő vezeti, és nem csak teánk kell gondgyának lenni, hanem másokta is. Mi azt akatnók, hogy csak a mi kívánságink fzerint folynának a dolgok, és hogy holnap ugorzhatnak által a fellyebb említett kő falakot. De nem oda Buda, mert se a portához, se a francziához biznunk nem lehet. A német meg békélvén a törökkel, a spanyolban kapa. Orléans hertzeg, a franczia regens, akinek természet fzerént kellelt volna a spanyollal tartani, mivel oly közétől való atyafiak, ellenkezőt cselektzik, és a császárral aliánciát csinál, és a spanyol ellen hadakozni kezd. A császárral el véteti a spanyoltól a két Siciliát, és ezzel az efsztendővel a hadakozás is el végeződik. Orléans hertzeg a békeségben azt tefti fel, hogy a spanyol király egy leányát a franczia királynak adgya, aki nem több

hat vagy hét ezteendősnél. Eztet Franciaországban fogják küldeni most minden órán, hogy ott nevellyék fel. És hogy a spanyol királynak az első és a második fia az Orléans leányi közül vegyenek feleséget, ezt a két lányt is Spanyolországban fogják küldeni. A császár, a francia, a spanyol és az ánglus allianciát csinálván egymással, ki mezné ezek ellen emelni a kezét? És kitől lehetne remélni valamely vigasztalást a szegény bujdosó magyaroknak? Mástól nem látok, ha nem a francziától, de az is, el mondhatni, hogy hálaadatlanul bánik az urunkkal, a ki még most is kéredzik, hogy bocsássák bé Franciaországban; Orléans hertzeg pedig nem hogy azt meg engede, vagy még választ adna a leveleire, de még azt sem akarja, hogy nevezzék előtte, okul adván a császárral való álianciáját. Illyen a fejdelmek barátságá és atyafisága. Az a hertzeg Franciaországban való létünkör a fejdelemhez mindenkor nagy barátságát mutatta, az atyafiság is meg vagyon közöttök, mivel az ő anyja és a mi fejdelem afzszonyunk egy familiából valók. De a fejdelmek azt tarttyák, hogy ugy vagy barátom és atyámfia, ha szükségem vagyon reád, vagy, ha reám nincsen szükséged. Erre azt mondhatná kéd: hát a kereszténység hol vagyon? Hát az évangéliumot csak a köz népnek adták-é ki? Való, hogy azt mindennek meg kellene tartani, de ugy tettük, mint ha a fejdelmeknek szegyen volna ahoz szabni magokat. Mind ezekből azt láttyuk, hogy csak az Istenben kell biznunk, és békeséges tüzéssel vegyük és várjuk itántunk való rendelésit. A ki a hideget adgya, a mentét is ad melléje. A ki bennünket ide hozott, a gondunkot is viseli. Bizzunk tehát. És bizzunk, és úgy nem hagyatunk el. A mi fejdelmünk, a bizonyos, hogy bizik, és a mellett minden héten kéttzer vadászni megyen; aztot, ha szinte varró fő eső volna, sem mulatnók el.

Nem elég azt meg itzni kédnek, hogy Bercsényi urfi ide érkezett még szeptemberben, mert azt már régen tudgya kéd, hanem azt kell meg itzni, hogy miért jött ide. A francia király meg engedvén, hogy egy magyar regyimentet állitson fel, azért ide jött, hogy magyar katonákat gyüthessen Molduában és Havasalföldiben. Az egésségre vigyázzunk, édes néném, és ugy lefzek mindenkor a kéd (nem ló fejü) hanem ló fő székelye.









Rodosto a török temető felől.

Rodosto, 1. jan. 1721.

Polatéti! Látod, édes néném, hogy már jónapot is tudok mondani görögül. De tudgya-é kéd, hogy ma micsoda nap vagyok? Tudgya-é kéd, hogy ma nekem közföntő levelet kell írni? Én pedig meg hajtván mind a két térdemet, kívánom, édes néném, szívesen, hogy az Isten lelki és testi áldását adgya kédre, az az, hogy bé töltse a kéd szívét malaszttyával, és egészséget adgyon kédrnek. Ugyan jók vagyunk mi, édes néném: mi egymást csak két szóval közfönttyük, azt a két szót mindenkor el kíséri a mi szívünk, mi azzal bé érzük, s többet nem kívánunk, nem úgy mint Bercsényiné, aki azt szeretné, hogy két óráig tartana a sok minden féle kívánság. Már azt meg szokta, én pedig el nem hagyatom vele, noha tiz szóból állott a máj közföntésem. Hát még mennyit neveltünk a Kajdacsiné közföntésin. Az urat nagy térd hajtással közfönti, hogy: «Sok új efszendő napokat kívánok nagyságodnak, ezt a mostani új efszendőt pedig az Isten meg ne engedgye nagyságodnak el tölteni itt, hanem maga hazájában». És így Bercsényi uzam el nem tölti ezt az efszendőt, hogy ha csak hazájában nem megyen; annak pedig nem látom módgyát.

Nem tudom, ha nálunk szokás-é ma egymást meg ajándékozni? mert Franciaában az igen szokás, ott a kizályt, urat, szegényt, afzfzonyt, leányt, egy szóval minden ajándékot ad egymásnak, ha egyebet nem adhat is, de csak egy gombos tőt is ad. Kédtől pedig egyéb ajándékot nem kívánok, hanem, hogy ebben az efszendőben is úgy szeressen kéd, mint az el multban. Aztot pedig ne kívánnyá kéd, hogy jobban szeressem kédet, mert ha csak fél lóttal többet nyomna a szeretet, több volna az atyafi szeretelnél. Láttya hát kéd, mint szeretem kédet! Úgy szeretek, édes néném, mint a káposztát. De ebben az efszendőben igen-igen kell vigyázni az egészségre.

Rodosto, 9. septembéris, 1721.

41

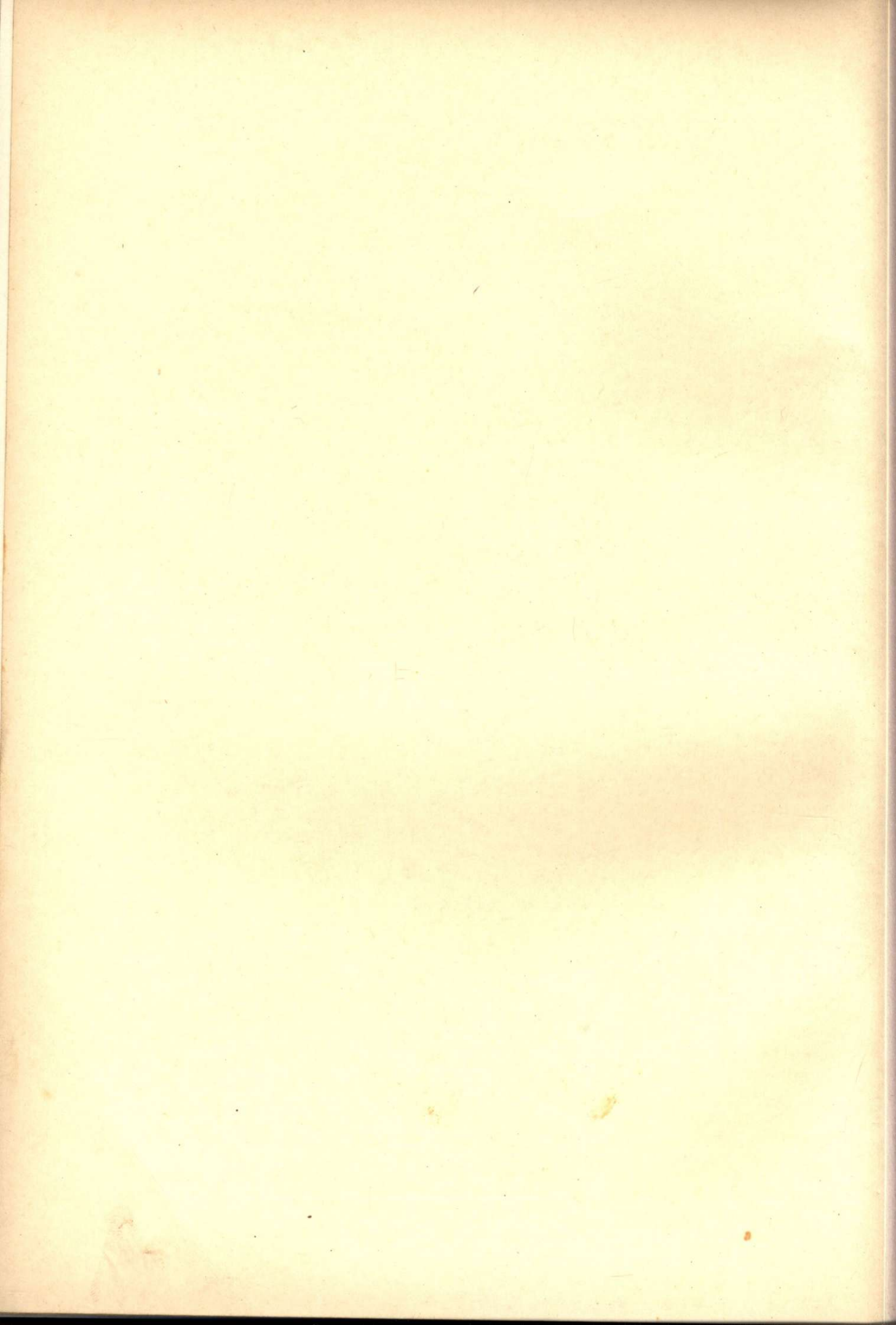
Szép dolog a háláadatlanóság. Már egy néhány levelemre nem vehetek válaft, még is kéd panaszolkodik. A zendes dolog, énnekem kellene kigyót, békát kiáltanom kédre, még is kéd it olyan haragos és tüzes levelet nekem, hogy ugyan szikrádczott, a midőn olvastam. Meg haragutt Hérmán, követ ludat kíván. Ne haragudgyunk, édes néném; kéd is felejtse el, én is el felejttem. De lehetetlen, hogy meg ne itjam a mit gondolok, ha szinte ujontában fel lobbasztom is azt az édes haragot, mert egész gyönyörűség nekem a kéd haragos levelit olvasnom, és olyan formában tud kéd panaszolkodni, és pizongatni engemet, hogy még annál inkább kellene kédet szerezni, ha lehetne.

Édes nénem, azt már régen tudgya kéd, hogy Bezcsényi urfi innét el repült hajón még juliusban. Viszen magával mintegy három száz katonát, annak a fele magyar, de a más fele, Isten tudgya, hány fele nemzet; talám magok sem tudnak meg mondani. Elég a, hogy már néki régyimentye vagyon. Akinek pedig ott régyimentye vagyon, a már az előmenelteknek az első grádicsára lépett, főképpen az idegenek közül. A kis Esterházi is el ment, akinek is az attya már egynehány holnapja, hogy itt vagyon, én azt mondom, feleségestől, mások azt mondgyák, hogy nem feleségestől. A mi papjaink azt mondgyák, hogy az Efszterházi urnak ugy vagyon a házasa, valamint a Samaritána aszfzonymak, a kinek azt mondá a Krístus: «Hidd ide az uradot». Az aszfzony meg vallá, hogy nem volna ura, mert akivel akkor lakott, nem volt valóságos ura. Azért a papok is azt mondgyák, hogy Efszterházi urnak nem valóságos felesége az, akivel lakik. Csak egy két szóval meg mondom kédnek, hogy miben vagyon a dolog. Efszterházi ur ebben az országban jöven a több urakkal Lengyelországból, a felesége mellett volt egy lengyel leány, akit egy tót nemes ember szolgájának férhez adta. A felesége meg halván, és a lengyel aszfzonyma igen vágyván, erővel-e vagy jó kedviből, nem tudom, de az urától el válaftatta, és azután a papok előtt meg esküdvén vele, magának elvette, és azolta mint házások ugy élnek. A mi papjaink mind az elválaftást, mind az elvételt az egyházi törvénnyel ellenkezőnek tarttyák, — azt a papok lássák, ők ahoz többet tudnak nálamnál. Én azt nem vizsgálom, hogy jó-é, nem jó-é a házások, elég a, hogy az időt el töltöm náluk; ők lássák a többit. Az aszfzony elegendő szép, igen szép természetű, iffiu és a mulattságot szereti. Nekünk ilyen kell az unadalmas Rodostora. A lengyel tánczot el jártam már egy néhányszor vele. Magyarul is tud keveset. Azt el mondhatni felölle, hogy emberiség tudó aszfzony, és el nem unom magamot, amikor vele vagyok.

Azt tudgya meg kéd, hogy Forzács ur el hagyja bennünket. Nem tudom, ha az ide való lakást unta-é meg, vagy Bezcsényi urral nem lakhatott egy városban. Lehet, hogy mindenik okozta az elmenetelét. Lengyelországban akar lakni. Nekem ugy tettzik, hogy illendőbb lett volna a többivel itt szenvedni, mivel semmi rövidsége nem volt. De ki-ki a maga kádgváról dézmál.

Az el mult holnapban mi ismét a savanyu viznél voltunk. Ugy látom, hogy





mindenkör el megyünk oda annak idejében. Én ugyan nem bánom, mert még is telik az idő.

Ugyan idő töltését is ment volt a fejdelem egy török uzhoz, a ki kérte vala a fejdelmet, hogy menne hozzája, mivel ott igen szép vadászó helyek vannak. A jószágát őt mély föld ide, de csak két nap maradhattunk ott, addig is a sátozok alól ki nem buhatott az ember a sok eső miatt. Soha sem láttam volt bialokkal halászni, csak ott. A ház mellett egy tó lévén, abban vagy hufzig való bialokot hajtottak, és azokkal egészen fel kevertették a tót, és a sázból a kezekkel vonták ki az emberek a sok halat. Nem lehetett ufzni a szegény halnak a sáros vízben. Török halászat! Én, valami itt történik, mindenektől számat adok kédnek, csak ne haragudgyék kéd, és csak az egészségte vigyázzon. Többet is iznék, de ebédte dobolnak, és a hajós meg indul ebéd után. Azért maradok és lefzek a kéd leg kedvezőbb és drágább atyafia.



Rodosto, 20. novemberis, 1721.

Ugy tettik, hogy már ennyi lakásunk után ebben a városban bővebben izhatok kédnek a lakosizól és a szokásizól. Ugy is nincsen egyebet mit iznom. Azt már egyfzet meg iztam, hogy négy féle nemzetség lakja a várost: görög, örmény, török, sidó, és hogy nagy kereskedés vagyon itt mind földön, mind tengeren. Némelyköt három száz szekér bé jó a városban. E pedig gyakorza történik, főképpen őfzfel és csaknem minden nap. Itt, amit a szekereken hoznak, hajókra tezik és Constancinápolyba vizik. Tengeren is ide sok hajók jönnek, a kik mindent hoznak. A lakosoktól azt mondhatom, hogy a török lakos itt felesen vagyon, és csendeségben élnek, leg jobb eledellel is élnek, és külön laknak a keresztyenyektől.

42

Mert itt mindenik nemzetség külön-külön résziben lakik a városnak; a város csak egy, de négy részben vagyon, és nem elegyednek efze. És a midön pestis van, ritka, hogy mind a négy nemzetség között volna, némelyköt csak a törökök között vagyon, és másutt nincsen; némelyköt csak a sidók között, a görögök, vagy csak az örmények között. Mind a négy nemzetségnek egy bizájok vagyon, aki török. E csak három efsztendeig lehet bizó, némelyköt addig is lehetnek. De mindenik nemzetségnek vagyon különös bizájok, akik folytattják a dolgokat a kadia előtt (azaz a török bizó előtt). Itt a kadia csak hamar fel épül, noha ő is sok pénzen vezi meg a bizóságot. És amint ő itél, annak ugy kell lenni, ha igazságtalan is az itéleti: példának okáért, ha városi tolvajt fognak meg, azta olyan itéletet tezen, hogy fel nem akasztják, ha fizethet neki; de ha nem, abban bizonyos lehet, hogy meg hozzabbittják a nyakát. Itt pedig akasztófa, se hóhéz nincsen, hanem akár mely bólt eleiben fel akasztják egy szegre a piatzon, és a jancsár, akit meg kaphat az uttzán, örményt, sidót, görögöt, annak kell fel akasztani.

A kadiának itt mindenért kell fizetni. Ha valaki építeni akar, a szabadságezt fizetni, a temetésért, házaságezt, mind fizetni kell. Hogy a gyapotat és szöllöt meg szedhessék, fizess; hogy ki-ki a maga borát árulhassa, azért fizetni

kell; ha csak tele hordót akar is meg kezdeni, fizetni kell; az új bőrt nem szabad addig ázulni, a még nem fizetnek. A kadia meg gondollya magát, egy órában a kocsomákat mind bé zárattya; akkor fizetni kell, hogy kinyithassák, egy szóval csaknem mindenért kell fizetni. Azt mondhatná kéd, hogy az ezerekte megyen; való, hogy sokta megyen, de nem megyen olyan sokta, mert a temetésért, házasságért ki öt polluzát, ki tízet, ki egy tallét ad, amint már bírja magát. Aki szabadságot kér a fedésért, bőr átulásért is, ahhoz képezt fizet, a mint már sok vagy kevés szölleje vagy bota lefzen.

De mind ezekte nem kell azt mondani, hogy a lakosokat nyomorgattya a török; mert ha a magáét meg adgya, azután csendességben marad, és csendesebben mint nálunk. És a micsoda kevély nép a görög, ha úgy nem bánnának völek, idegen nem lakhatnék közöttök. Mi itt meg nem maradhatnánk, ha a törököktől nem félnének, de a botozástól félnek, mert leg kisebb panaszért is a kadia száz pálczát vezet a talpán, ha ezerekkel bír is, és meg azon felyül fizetni kell azért, hogy két százat nem csaptak rajta. A görögök sokkal jobban élnek, mint sem a mi örményink, a kik között lakunk, de nem is olyan munkások, mint ezek, se nem olyan gazdagok, nem is csuda, mert az örmények igen rossz ételekkel élnek. Már ebben az holnapban bialokot ölnék meg, és azoknak a husából kolbászt csinálnak, és mindenütt csak a sok kopácsolást halljuk egész éttzaka, hogy nem is lehet alunni. Aztot meg szaraztтыák, és egész éftendő által azzal élnek. Az örmény afzfonyok, mikor a városta mennek, mind fekete bälletlen mentét vesznek magokta, és igen munkások. Egy rend béli köntösnél a leányokkal többet nem adnak, se pénzt, se más egyebet. Egy örmény a lakadalma után egy hélig vagy kettőig a feleségivel együtt nem eszik — ennek nem tudom az okát — de együtt alufznak. A lakadalmoknak pedig már náluk bizonyos idejek vagyon, leg inkább ebben a holnapban házasodnak, a midőn már az új bor meg forrott, és a kolbász csinálást el végezték. Mind a várostól, mind a lakadalmoktól veszet csináltam, nem tudom, elküldgyem-é, vagy sem? Mind azon által kédnek el küldhetem, idegennek el nem küldeném, mert nem mondhatni szép veszeknek. Itt mind görög, mind örmény érsek vagyon. A sidó néptől, mint mondgyák, itt is csak olyan a sidó, valamint másutt. Ezek tehát azok a szép veszek, olvassa kéd figyelmetességgel.

Lakunk parttyán a tengernek,
Tölttyük napját életünknek;
Annak gyakran nagy zugását
Láttjuk, s' halljuk hánkodását.
Abban nagy halak jádzanak,
Örmökben ugrándoznak.
De a parton akik laknak
Szomorúan suhajtoznak.
Régen napot jöni láttjuk
A tengerből, s' azt suhajttjuk.
Város kies helyen fekszik,
Mely a szemnek szépnek tettzik.
Constancinápolyban ha még,

Husz mély földhöz még ötöt tégy.
Szép oldalta van építve,
Szöllő hegygyel körül véve.
Szépnek várost nem mondhatni,
Se azt tutnak nem tarthatni;
Ez országban akár hol járj,
De szép várost itt nem találj.
Az élethez mi szükségés,
Az itt, mondhatom, bővséges.
Sok száz féle árut hoznak,
Mellyel boltokot itt taknak.
Itt hajóta azt mind téfzik,
Csáfszár városában vífzik.

Itt az ácz oly változó,
 A mint a nép hazudozó:
 Télben délig tüzet gyuthasz,
 Dél után ablakot nyithatsz.
 Nyárban délig nagy meleg van,
 Estve fel vedd, ha mentéd van.
 Befzélly földé jó voltázól,
 Hallgass kedves lakásától,
 A tél hideg, igen szellős,
 És a mellett igen essős.
 Lakni vártóban kedvesen
 Azta okod éppen nincsen,
 Mert a tavaszt másutt várják
 Nagy örömmel, azt suhattyák.
 Itt pediglen tölle félünk,
 Ahoz tartva közelittünk.
 Okát annak ki találád,
 Ha ez vártost sokat lagnád,
 Mert gyakran az mitigy halál
 Tavaszal itt sokat sétál.
 Tavasz kezdete igen rut,
 És a vége a féptől fut.
 A nyár meleg, minden ki ég,
 Alig marad egy kis zöldség.
 Az őz tehát leg kedvesebb,
 Azzal gyümölcs nem édesebb.
 Mit mondhatni tehát jónak,
 Ha az ize sem jó bornak?
 Itt afzfonyokot ha látnál,
 Magadta kezefztet hánnál,
 Mert mindenik egy ijefztő,
 Nem külömb, mint egy kísértő.
 Fekete vagy zöld mentéjek,
 Fedezve van ortok, fejek,
 A fejek van bé polálva,
 Csak a szemek van kinyitva.
 Azt nem mondom, hogy szaladnál
 Töllök, ha vannak házoknál,
 Mert ott más köntösben vannak,
 Mint mikor az uttzán jáznak.
 Özmény, görög lakadalmon
 Ne kapj ott a vigasságon.
 A hegedüt ott ranguattyák,
 A füledet csigorgattyák.
 Annak nincs több csak két huzja,
 Melynek izellen a hangja.

Soha többet egy nótánál
 Azon vonni nem hallanál.
 Özmény meny afzfonyt pompával
 Vifzik estve sok gyerttyával,
 Ki templomban ö legénynyel
 Meg esküszik nagy özömmel.
 Másnap meny afzfont uttzákra
 Vifzik házaktól házakra.
 Annak fejét bé takarják,
 Hogy ne lásson, azt akarják.
 Ottára könnyen le esne,
 Ha segítségé nem lenne.
 Ötet két felől vezetik
 Öreg afzfonyok segítik.
 Meny afzfony nagy büzkén meg áll
 Minden háznak kapujánál,
 Ott kezkenőt a nyakára
 Téfnék, s' elég ajándékra.
 Onnét elébb meg indittyák,
 Meg más háznál meg állittyák.
 A ö legény pillangoson
 Megyen előtte kardoson.
 Az uttzákot mind bé járván,
 S' elég ajándékot kapván,
 Vifzik ö legény házához,
 Hol kezdenek vigassághoz,
 Egy hétig tart lakadalom,
 Három napig az unalom,
 Mert addig a ö legénynek
 Lántzon kell lenni kedvének,
 Csak szátasz kortyot kell nyelni,
 Mert nem szabad meg kostolni.
 Lakadalma ö legénynek
 Hafznára van ezfényének,
 Mert ki-ki ad neki annyit,
 Hogy el tezi annak felit.
 Lakja vártost négy nemzettség:
 Görög, török, sidó, özménység.
 Ez mindenik tart más vallást,
 Külön-külön féle szokást.
 Hogy lehetne ott egyesség,
 Ahol hitben van külömbőség?
 Ne kívánnnyad ott a lakást,
 Se sok ideig mulatást,
 Ahol három napján hétnek
 Három vasár napot ülnek.

Talám e föld azért tettzik
 Ollyan rozsnak, azért láttzik
 Hogy itt töltünk eztendőket,
 Sok unadalmas időket.
 Minden tettzik bujdosónak
 Hazáján kívül soványnak
 De ha Istennek szolgálunk,

Ugy szent városában lakunk.
 Ott nem fognak üldözhetni,
 Se bennünk onnet ki tudni,
 Ott öröke a koldusnak
 Ollyan nagy, mint a királynak.
 Utam! legyünk mi bujdosók,
 Azon városban lakósok.

Édes néném, ezeket csak két számba csináltam, mert tudom, hogy a két ítélő széke előtt meg nem itélik őket. De ha más kezéhez akadnak is, nem tördöm rajta. Ha nem szereteti, csinállyon szebbeket. Én soha sem voltam a Parnassus hegyén. Hanem csak azon tördöm, hogy ez a levél talállya kédet fűis jó egészségben. Édes néném, szeret-é még két? Polatéli.



Rodosto, 16. apr. 1722.

49

Szép dolog a hálá adatlanság és a resttség. Már egy néhány levelemre nem vettem válaft, mi az oka? Beteg-é két? haragfűik-é két? Nekünk nem kell ugy tennünk, mint a roz házásoknak, akik háttal fordulnak egymáshoz, a mikor nem jól vannak egymással. De édes néném, most nem kell haragudni réám, mert mi most keserűségben és sírásban vagyunk, és az ollyanokra nem kell haragudni, hanem még az ollyanokkal sízni kell. Azt nem kívánom kédtől, inkább sírok két helyett.

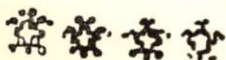
A mi szomorúságunknak pedig az az oka, hogy tegnap vettük hízit a fejdelem afzfzonyunk halálának, aki is Pázisban 18. february holt meg 43 eztendős korában. A való, hogy a fejdelem fűivesen bannya, de már egy nagy butól meg menekedett, mert a fejdelem afzfzony állapottyán mindenkor kellett busulni. A való, hogy igen keveset laktanak együtt, de a kötelesség mindenkor fent volt, és a gondviselésnek meg kellett lenni: noha a héjával a fűegény fejdelem afzfzonymak nagy nyomorúsággal és fűegénységgel kellett életét tölteni. Édes néném, nem vigasztalásáza vagyon-é az egy fűegénynek, amidön azt láttya, hogy a fejedelmi nagy házból való is fűükséget fűzenvednek, és hogy ezekkel is ugy bánhatik az Isten, valamint övéle, és ha ezek kételenek fűzenvedni, ő is könnyebben fűzenvedhet. Vallyon, ha a fűegények mindenkor boldogságban látnák a fejedelmeket és más nagy urakat, nem gondolhatnák-é azt felöllök, hogy talám az Istennek rendelése nem biz öleek, és alább nem teheti őket? Solon, a hét bölcsek közül való, a Czesus udvarába menvén, Czesus nagy becsülettel fogadá, és meg mutatá néki a kincsét, és mondá néki a király: «Látod-é, micsoda gazdag és boldog vagyok?» De a philosophustól semmi dicséretet nem öve, a mely nehezen esék a királynak, gondolván, hogy majd fel fogja őtet magasztalni, és még több kincset is mutatá néki. De Solon mind ezekre csak azt mondá a királynak: «Nemo ante mortem beatus — senki holtáig nem boldog.» E ha nem tették is a királynak, el kellett hallgatni. Efűiben is juta idővel; mert Cyeus fel prédál-

tartván kincsét és országát, és maga is rabságban esvén, és halálta itéltetvén, akoron észbe juta a Solon mondása.

Mint hogy historiából beszélték, még ez itánt két rövid példát hozok elő, hogy meg lássa kéd, hogy mi is tudgyuk az a. b. két. Osiris, az egyiptumi leg híresebb király, meg győzvén őt vagy hat királyokat és rabságában tartván, a midőn valahová ment, a fekerét ezekkel vonattya vala, és az asztala alatt étette őket. Egyszer a többi között, a midőn vonták a fekeret, egyik a hat közül csak a kezeket nézte. Osiris a fekértben lévén, aztot észte vővé, és kérdé tőlle, hogy miért nézne mindenkor a kezekre? A rab király felelé neki: «Azt nézem, hogy a mely része a kezeknek fent vagyon, a le fordul, és amely alatt vagyon, a fel megyen.» Az egyiptumi király elmétkedvén ettől a feleletől, azonnal fel szabadtá a királyokat, és mindenikét nagy becsülettel a maga országában vízá bocsáttá.

Ha szinte meg unná is kéd, de hozok még egy példát elé, mert nem mindenkor vagyon olyan jó kedvem, hogy historiából beszélljek. Egy számosi király, a neve nem jut észemben, soha leg kisebb szomorúságot vagy szerencsétlenséget meg nem kostolván, egyszer maga magának akart szomorúságot okozni, hogy had busulhasson ő is valaha valamin, valamint mások. Azért egy igen kedves gyüzüit ki huzván az ujjából, a tengerben veti — már őnéki is buja volt gyüzüin. De más nap egy halat vízfnek asztalára, akinek a tozkában megtalállya gyüzüit. De idővel ez a király nagy nyomorúságokban esék, és akoron észte vővé, hogy a jó idők után eső fokott lenni, és hogy azt a szomorúságot kell mi nekünk jó neven venni, a melyet onnét fellyül küldenek teánk, és nem azt, a melyet mi csinálunk magunknak.

Édes néném, többet nem beszélek historiából, hanem csak azt mondom, hogy ne essünk kétségben: az Isten meg vigasztalhat bennünket, mivel nyomorúságban veheti a nagy fejdelmeket. De itt még más tofz hírek is vannak, mert a pestis itt igen kezd sétálni. Azt mondgyák, hogy kéteknél bővséggel vagyon. Az egészségre, édes néném, az egészségre kell most igen vigyázni, soha sem volt nagyobb szükségünk teá, mint most. Szüntelen való félelemben leszek kédért, mert a nem téfa. Bercsényinek két vagy három cselédgye már meg holt, a jésuitájok is utánnok ment, a ki méltó pap volt. Maga is az aszfzonynyal hozzánk jönnek lakni, mint ha már közöttünk bátorosabb volna; de én nem bánom, mert a kis Susi közelebb lesz. Erte azt fogja kéd mondani: «Jaj! hogy gondolkodik ilyen pestises időben az ollyanról?» Édes néném, a még élünk, addig csak magunkban hozdozzuk a természetet, és az oldal csontunkot csak kell fezetnünk, vagy akarjuk, vagy sem. Édes oldal csontból való néném, azta vigyázzon kéd, hogy a csont egészséges legyen, és tzintetemben ne vigyék. Azért nem kell a házból ki menni, otthon kell ülni, és reméllyük, hogy a jó Isten meg tart bennünket. Amen.



Bujuk álli, 24. juny, 1722.

44

Edes néném, éppen nem kell nevetnünk. Nézze kéd, honnét izok, megláttya kéd abból, hogy vagyon abban valami. Abban a vagyon, hogy ide házom mély földnize kellett jönnünk, és a várost elhadnunk a pestis miatt. Vagyon immár két napja, hogy itt vagyunk sátorok alatt egy nyomoru falu mellett. Bercsényi ur minden pereputyóstól a faluban egy nyomorzult udvar házban, vagy is majorban vagyon szállva. A várostban a pestis egészen elhatott. Vagyon olyan nap, hogy más fél száz embert is eltemetnek. Közöttünk még senkit sem temettek, noha a cselédek közül kettőn is volt pestis, de ki gyógyultak belőlle. Mind azon által már tovább nem maradhatván a várostban, már két naptól fogvást itt táborozunk egész ház népestől. A való, hogy szép helyt vagyunk szállva, de az a rút nyavalya el vette minden kedvünket és csak idétlenül nevetünk. Ugyan is ocsmány nyavalya ez: reggel jól vagyon az ember, estve felé meg betegszik, és harmad napjára el temetik.

Kéd izánt is nagy félelemben vagyok, mert tudom, hogy kéteknél is nagy a pestis, de már ebben benne vagyunk, ufzni kell, amint lehet, és mindenek felett bizunk az Urban, mert el nem hágy bennünket; így kell a kezefztnek uttyán járni. A bujdosó magyaroknak a bujdosásban is bujdosni kell, hogy valamiben hasonlók lehessenek az Istennek bujdosó fiához. Ezután hogy léfzen dolgunk, Isten tudgya. Efzterházi ur nincsen velünk. Rodostohoz közel egy rétre ment szállani sátorok alá a feleségivel. Többet nem izhatok, mert az izás is izetlen, a micsoda állapotban vagyunk. Az Isten tartson meg bennünket. Az életére és az egészségire vigyázzon kéd.

Nem lehet, hogy mégis ilyen fjomoruságunkban meg ne nevetessem kédet; mert mi is azon eleget neveltünk. Meg iztam vala kédnek, hogy Bercsényi ur az afzfzonymyal hozzánk jöttek vala lakni a pestis előtt. A mikor már nálunk laktanak, annak az öreg uri afzfzonymnak az ágyékán valami kis dagadás volt, mindgyárt azt gondolta, hogy talám pestis. Senkinek nem fzöllott, még csak az afzfzonymoknak sem mondotta meg, valamely orvoságot sem mért kérni, hanem a jó buzgó afzfzonym estve mikor le fekütt, az ágya mellett való fzentelt vízzel kente meg a dagadást mind addig, valamég el nem ofzlott, és mindenkor nagy titkon, és akor mondotta meg az urnak, a mikor el mult a dagadás. El hitette magával, hogy pestis volt. Az ő áitatos orvoságán mind a fejdelem, mind mi eleget neveltünk, egy keveset nevéssen kéd is. Isten hozzád, édes néném.

Majd el felejtettem volna kédnek meg izni, hogy mi a fjomoru állapotunkhoz való fzinü köntöst fel vettük, mert mindnyájan feketében vagyunk: a fejdelem afzfzonymt gyáfzollyuk. A micsoda állapotban vagyunk, a bizonyos, hogy hozzánk illik a gyáfz, ha fzinte senki haláláért nem viselnők is.



Bujuk álli, 12. aug. 1722.

45

Ne csudállya kéd, ha az elmúlt holnapban nem ittam, mert olyan szomorú állapotban vagyunk, hogy azt sem tudom, ha tudok-é írni. Az elmúlt holnapban, aki confectumokat csinált, és aki kávéét szokott főzni a fejdelemnek, reggel meg főzőén a kávéét, ebéd után meg betegedett, és harmad nap múlva a pestisben meg holt; hozzáam pedig harmincz lépésnize volt szállva. Ezen kívül a konyha mesterünknek két fia csak hamar utánna mennének. Itéllye el kéd ezekből, hogy micsoda szomorú napokat töltünk itten. A félelem sokkal nehezebb talám még annál a nyavalyánál is, mivel az ember nem tudhattya a szempillantását, amelyben abban eshetik: estve egészségesen fekszik le, reggel betegen talállya magát. Istennek hála egészségem jó vagyon, de mint hogy csak a pestistől vagyon itt a beszéd, a már ugy fel zavarta az elménket, hogy én mindenkor csak azt képzelem magamban, hogy beteg vagyok, és az ilyen képzelés félelmet okozván az elmében, szüntelen való unadalomban és nyughatatlanságban vagyon az ember. Hányfőzöt feködtem már ugy le, hogy nem gondoltam vízadtát ézni, nem azért, hogy valósággal éztettem volna valamely változást az egészségben, hanem azért, hogy az elmének nyughatatlansága okozta bennem az olyan gondolatokat.

Azt ne gondollya kéd, hogy csak én vagyok így, mivel mindnyájan ilyen állapotban vagyunk, és ilyen állapotban lévén, el ítélheti kéd, micsoda vígaszággal tölttyük az időt. Nem is lehet fél órát a sátoromban tölteni, hanem a mezőn való sok járással töltöm az időt, hogy mégis valamivel mulassam magamot. A nevetés pedig olyan ritka nálunk, hogy ha még így leszünk sokáig, a természet azt is el felejteti velünk, és csudálni fogjuk, ha másokat látunk nevetni. Hát ha még olyan városban mennénk, a hol mindenkor nevettek, a mint hogy azt olvastam egy régi városról, hogy a lakosoknak mindenkor nevetni kellett, semmit sem mondhattak nevetés nélkül. Ha a tanácsban valamely országos dologról végeztek is a tanács utak, de ki-ki nevetéssel mondotta ki a voxát, egy főzőval, soha sem beszélhettek olyan nagy dologról, hogy nevetés nélkül beszélhettek volna; az apjok, anyyok, feleségek és gyermekek halálát egymásnak nevetéssel adták tudtára. A való, hogy nem fzetelném az olyan városban való lakást, de leg alább innét egy olyan városban kellene mennünk, ha csak egy holnapig is, de azt gondolom, hogy talám még ott sem nevetethetnének meg minket, mert csak a mosolygás is nehéz nekünk.

És a micsoda processiot láttunk itt a minapiban, bizony nem lehetett látni könyhullatás nélkül. Aztot pedig ezen szomorú halál okozta: Efzterházi ur ide járván miséte mind innepekben, s legutoljőz Ur szine változása napján itt misét hallgatván, és ebédet éven, estve felé lőra ült, és vízjá ment, a hol a feleségivel volt szállva egy réten. Itt ebéd után nagy fő fájást ézett, de mi nem is gondoltuk, hogy még a veszedelmes legyen, a pedig már a pestisnek jele volt, és harmad nap múlva csak hallyük, hogy pestisben meg holt. Azt a hírt a felesége hozta

meg nekünk, a ki is mihent halva látta az urát, nem tudván mi tévő legyen abban az elbódult állapotjában, kapja magát egy szolgával és egy kis leánnyal, oda hadgya az ura testit és mindenit, gyalog két mély földnize jő hozzánk. A midőn meg láttuk ezt a keserős processiót, nem lehetett nem könyvezni szomorú voltán annak a szegény afzornynak. A fejdelem vízá küldötte az afzornyot, és tett rendelést az ur temetése felől. Mind ezek után hogy lehetne legkisebb jó kedvünk is? De nem hogy jó kedvünk, de tartozunk holtig meg emlékezni ettől a szomorú állapotunkban való létünktől, a mint hogy soha el sem felejtem, és mindenképen ezekben fog jutni, hogy micsoda napokat töltöttünk itt el.

De minek előtte el végezem leveletem, lehetetlen, hogy meg ne izjam kédnek az égést, a mely bennünket megijesztett volt, ha szinte sátorok alatt lakunk is; mert a minap a cselédek egy vászonzól való palotát gyújtottak itt meg, nem tudom mi formában, a gyertyát melléje tették volt. Egy szempillantás alatt egészen meg gyult. Sibrik lakott benne és alig szabadhatott ki alolla; a portékáját is ki kaphatták. De nem lehet szebb égést látni, mint a volt, mert a sátor sokféle színű materiával lévén fel czifrázva, a láng is mind anyiféle színt mutatott. Az égés nem tartott fél fertály óráig, de olyan kevés idő alatt elég drága palota égett el, mert egy olyan sátor leg alább két ezer tallérban kerül. Édes néném, adgyuk a kő házra a pénzünket és ne a vászon palotára. Kivánom, hogy az Isten tartssa meg kédet.



A magyarok utcája Podostóban.



Rodostoi utca.

Rodosto, 11. octobris, 1722.

A pestis, Istennek hála, tellyességgel meg szünvén a városban, tegnap reggel mi is el hagyók a táborozást és ide vízá jöttünk. Nem is adhatunk elegendő hálákat az Urnak, hogy ilyen nagy pestisben meg tartott bennünket, főképpen annyi sok cseléd között, mint itt vagyon, a kik magokat nem tudgyák ugy ottalmazni, mint az okosabbak. El hitetheti kéd magával, hogy örömmel jöttünk vízá, és olyan örömmel, mint mikor az ember valamely veszedelemből meg szabadul. Csak mi tudhattyuk aztot, hogy micsoda unadalmas napokat töltöttünk ott el, mert azt le nem lehet izni; és mennél nagyobb szenvedésben volt a mi elménk, annál nagyobb háláadással tartozunk az Urnak, a ki mi teánk olly nagy gondot viselt, és meg szabadított az elméjü inségből, a mely se nem könnyebb, se nem kisebb, de talám el mondhatni, hogy sullyosabb a testi inségnél, mivel akár mely bövségben és jó állapotban legyen a test, de ha az elme nem vidám és nem csendes, a test is ahoz alkalmaztattya magát. Ettől vagyon, hogy sokakat látunk olyanokat, a kiknek külső képen jól vagyon állapottyok, de még is kedvetlenek, mert az elméjeknek vagyon valamely bajok; ellenben pedig látunk olyanokat, akik, ha szükölködnek is, ha jó zenden nincsen is dolgok, de az elméjek helyben lévén, mindenkor vidámok és jó kedűek. Sokkal nagyobb tehát az elme nyughatatlansága a testi fáradságnál, és hogy egy óráig való bu és törődés sokkal nehezebb az egy napi kapálásnál.

Mind ezeket csak azzal fejezem bé, hogy mindenkor csak az Isten segít-ségit kell kéznünk. Akar az elménk legyen nyughatatlanságban, akár a testünk inségben, de ő hozzája folyamodgyunk, egyedül ő adhat könnyebbséget és csendeséget. Itt a pestis igen meg dézmálta a városiakot, nem is emlékeznek tea, hogy ebben a városban ilyen nagy pestis lett volna, mint az idén. De Istennek hála, meg szünt, és mi itt vagyunk. Bár gyakrabban vehetném a kéd levelit! Isten tartson meg, édes néném. Mi még nem nevetünk.

Rodosto, 15. aprilis, 1723.

47 **E**des néném, micsoda feledékeny nyavalyában voltam eddig, hogy el felejtettem kérdnek meg itni a szegény Horvát Ferencz halálát. Vagyon már két holnapja, hogy el hagyott bennünket örökösön. Ezt a hírt régen tudgya kérd, de azt is tudgya kérd, hogy egy emberseges embert vesztettünk el, a ki még hatvan kilencz esztendő korában is igen seissen bírta magát, és mindenkor jó kedvű volt, nem is volt vigabb közöttünk ő nálánál. Micsoda szép dolog a jó természet! Nem kell csudálni, ha el felejtette volna is a maga hazáját, mert aki 43 esztendőt tölt idegen országban: azt is el felejtí, hogy hová való.

De attól tartok, hogy ismét itt temetés ne legyen, és hogy a szemít bé ne hunnya egy uzi aszfzony, aki iffiu lett volna Ábrahám idejében, de mostanában hatvan kilencz esztendő semmi ékességet nem ád, és egy olyan korban lévő aszfzonymnak nem szükséges bé fedni az orcáját azért, hogy valamely gondolatokat ne okozzon. Mind ezekből észte veheti kérd, hogy Bercsényiné aszfzonymról szól az irás, aki is szem látomás fogy, és mintegy olvad. Azt tudgya kérd, hogy ilyen idős korában is mindenkor pítos ábrázattya volt, de mostanában egészen el haloványodott, és maga is veszi észte, hogy nem sokára le kaszállják a szénát. Eddig leg kedvesebb bejelgetése is a vízá való meneteltől volt, de már láttya, hogy hamarebb meg láttya meny országot, mint Magyarországot. Bizony jobb is az első a másikanál; de mit ártana Magyarországból meny országba menni? Elég a, hogy amicsoda állapotban vagyon ez az uzi aszfzony, azt gondolom, hogy az örökös hazájában megyen most minden órán. Kit adgyunk azután Bercsényi urnak? Gondolkozzék kérd addig felölle, és írjon kérd valami hízeket, mert itt semmit sem hallunk.



Rodosto, 26. aprilis, 1723.

48 Édes néném, akár mennyit éllyen az ember, akár micsoda kedvére töltse napjait, de mind azoknak a halál a vége. A szegény Bercsényiné aszfzonym is azon végezé el életét, aki is már egynehány napoktól fogvást betegeskedvén, és nem anyira szenvedvén fájdalmakot, mint a természetnek magában való elfogyását, aki is mint a gyerttya, ugy alutt el tegnap három óra felé dél után. Már észte vettük, hogy csak hamar el aluszik, holmi kérdéseket tettek tölle a tendelése iránt; az urunk az ágya mellett volt, és mindenre meg felelt, és sőt még valamit akart volna még mondani a sejdelemnek. Már el is kezdette volt, de egy-két szó után csak csendesesen ki mulék e világból — alig vettük észte halálát. Sokat kívánczozott szegény a mulandó hazájában, de az Isten az örökös hazájában vitte. Ugy tettzik, édes néném, hogy hatvan kilencz esztendő mulva csak gondolkozhatott arról a szent hazáról.

Azt el mondhatni arról az uti afzszonyról, hogy igen jó erkölcsű áitatos afzszony volt, azt is el mondhatni, hogy mindenkor nagy méltóságban élt, és a szükségnek csak a hízt hallotta. Nem is lehetett másképpen, leg inkább a mikor Draskoviczné és Erdődiné volt, a harmadik utával is mindenkor bővségben volt még mind ebben a bujdosásában is. Ma tettük a koporsóban szegényt, és gondolom, hogy a jesuitákhoz vízik bé innét Constancinápolyban. Tudom, hogy ott lesz kéd a temetésin.

Tudom, hogy már azt várja kéd, hogy meg írjam, micsoda állapotban volt az ut az ilyen szomoru órákban? A midön az afzszony betegeskedett, igen-igen tudta kedvit keresni, és amidön halálán volt, akor ugy történt, hogy alutt. Nem akarták fel költeni, hogy jelen ne legyen. A midön fel ébredett és meg tudta, hogy a szegény afzszony nincsen már a világon, akor, a való, hogy egy keveset könyvezett. Mi azt gondoltuk, hogy majd nagy zokogásokat fog tenni, de sokkal csenedesebben volt, mint sem gondoltuk volna, és a keserűség mellett a ládák-ról gondolkodott. Illyen a világ! Vallyon nem házasodik-é még meg? Itt nincsen más leány, hanem Susi, és két özvegy afzszony, Susihoz pedig még más is tartaná közit, de aki gazdagabb, a hatalmasabb. Most ez elég, mert a szomoru dologról nem kell hozzu levelet írni.



Rodosto, 22. aug. 1723.

Az én vétkem, az én vétkem, és az én nagy vétkem, hogy már egy néhány levelize nem feleltem kédnek. Az utolsó leveliből látom kédnek, hogy kéd jó prophétané. De ugy tettik, hogy nem kellene csufolni a keserűségben levőket, mondván, hogy más kézre kerül a madár. Ha énnekem is annyi volna a ládámban, mint másnak, talám a madár is meg maradt volna, de zend szertént a szegény fogja meg a madarat, és a gazdag efi meg. Elég a, hogy a kéd jövendölése bé fog telni, és ha hatvanhoz közelitünk is, de a bárány hust csak szertettyük. Már a csaknem bizonyos mások előtt, de én nálom a bizonyos, mivel a titkot meg kellett tudnom, hogy Susi most minden órán Berzsényiné leszén. Egy részint bizony nem bánom, mert jó erkölcsiét meg érdemli, és lehetetlen lett volna ebben az országban jobbat választani nálánál, de itéllye el kéd, micsodások a leányok! Aztot tudom, hogy a szivnek semmi része nem lesz ebben a házaságban, aztot maga is tudgya, hogy a testnek sem leszén, de hogy a grófné titulus zengjen a fülünkben, alig várjuk, hogy el mondhassuk a segélljét.

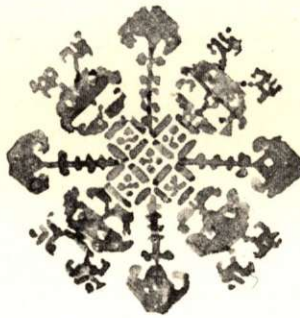
49

Azt kédre hagyom, hogy kéd mondgya ki a sententiát, hogy ha mind illyenek-é a leányok? Elég a, hogy a jövendöbéli ö legényt, vagy is inkább ö embert most a közfvény nem háborgattya, és Susiét gyakrabban meg mosdik; mert azt tudgya kéd, hogy a szegény afzszony éltében egy holnapban sem mosdottunk meg egyfzer, de most egy keveset csinosabban tarttyuk magunkot. Micsoda szép dolog a szertetet! mint meg iffittya az embert! Hát ha még vagy hufz eften-döt le rázhatnánk magunkról!

Látta-é kéd az ollyan öreg embernek a kalendáziumját, akinek iffiu felesége vagyon, hogy miképpen tarthassa meg az egészségit, és hogy micsoda időkben és

napokban kell együtt hálni a feleséggel, és mikor kell különösön. Eleget nevetünk Susival, mert én egy kalendáriumot csináltam neki. Azt mondgya, hogy nem szereteti az olyan kalendáriumot.

Lehetetlen, hogy le ne írjam kérdnek az öreg emberek kalendáriumját. A nem más jeleket mutat, hanem csak azta oktattya, hogy miképpen vigyázzanak életke és egészségke. Valamint más kalendáriumban fel vannak téve a szerencsés és a szerencsétlen napok, itt fel vannak jegyezve az olyanok, a melyekben nem lehet a feleséggel hálniok, és a melyekben különösön. Példának okáért: a nagy böjten, és az innepek előtt való böjti napokon különösön, pénteken, szombaton különösön, a nagy kántori napokon különösön, a három sátoros innepeket mindeniket octávával meg kell tartani, azért különösön, az apostolok innepeken különösön, az evangyelisták napjain különösön, a magak pátronusok napjain nyolczad napig különösön. Ezen kívül télben, a midőn havaz, különösön; hanem a mikor tífza az idő, akkor meg lehet együtt. Tavasz felé, ha náthások, vagy huzutnak, különösön a májusnak végüig. Nyárban az izadsággal is elég nedves humor megyen ki belőlök, azért különösön. Őszfel meg lehet együtt mind addig, még a ködös idők nem kezdődnek, mivel a ködös időkben különösön, az esős időkben különösön. A midőn sok menydörgések jáznak, különösön. Ha a gyomor valamit jól meg nem eméztett, nyolcz napig különösön. Ezen kívül, mikor a napban fogatkozás vagyon, nyolczad napig különösön, a mikor a holdban vagyon fogatkozás, akkor tizen két napig különösön. Ihol, édes néném, az öreg emberek kalendáriumja. Nem tudom, mint talállya kérd, de Susi azt mondgya, hogy el kell égetni, mert gyakorla mondgya, hogy különösön. Én pedig ködös, mind esős időben szeretvén kédet, maradok kérd szolgácskája. Az egészségke vigyázunk-é?





Török temető Rodosto mellett.

Rodosto, 15. octobris, 1723.

Hot vannak a musikások? Fújják el a tehén hus nótát, és vonnyák el a meny afzfony tánczát. Mind ezekből el ítélheti kéd, hogy ma itt házasság lesz. De azt is jó meg tudni kédnek, hogy lakadalom nem lesz, és hogy csak fázaz korttyot nyelnek a mái lakadalomban, talám a meny afzfonynak sem leszén jobban dolga. Elég a, hogy ma eskütt meg Berzsényi ur Susival, két vagy három bizonyság előtt, de azt is titkon. El ítélheti kéd, micsoda örömben vagyon Susi, aki is bizony meg érdemli a grófné titulust, és az Istennek iránta való rendelésit lehet csudálni, a ki is micsoda uton vezfi gondviselése alá az idegen országban lévő átvákat!

50

Édes néném, azt is ehhez teszem, hogy mi jól vannak az olyanok, a kiknek elég vagyon a ládájokban; mert Berzsényi ur nem annyira a szükségéért házassodott meg, mint azért, hogy vagyon módgya benne. Mert üsmerék én ollyat, kéd is üsmeri, hogy nagyobb szüksége volna a házasságra, mint Berzsényi urnak, de non habet pecuniam. És nem csak a bucsut járják pénzzel, hanem a meny afzfony tánczát is.

Nem jó törvény volt-é a Lykutgus törvénye Lacedemoniában, ahol próba ezfendőt el lehetett tölteni a leánynyal? véle laktak ezfendeig, kettőig; ha egymással meg nem alkhattak, a házasság sem lett meg, ki-ki esmét más társat keresett magának. De ne keressük ezt a szokást a régiéknél, itt is ezt fel talállyuk. Mert a férfiu egy afzfonynyal vagy leánynyal a török bizó eleiben megyen, és ott meg mondgya a bizónak, hogy ezt a személyt el vezsem ezfendőre vagy kettőre; mikor az idő el telik, ennyi pénzt tartozom adni neki. A bizó egy czédulát ad nekik, és azután szabadon együtt lakhatnak. De a bizót meg kell ajándékozni, mert a nélkül végben nem megyen a dolog. Szeretném tudni, hogy mit mondanának erre a mi erdélyi afzfonyaink? Fogadom, hogy sok mondaná: «Placet». De talám még a férfiak sem veztenének rajta, ha az ilyen törvény szokásban volna. Tudom, hogy a ma lett Berzsényiné fog kédnek izni, és titkosabb dologról is izhat, mint én. Hanem azt kérdem kédtől, micsoda külömbség vagyon a penitentzia tartásnak szenttsége között, és a házasságnak szenttsége között? Erre feleletit elvátom kédnek, és azonban feis jó egészséget kívánván kédnek maradok.

Rodosto, 19. decembris, 1723.

51 **E**des néném, már egy néhány levelemre nem vettem kédnék válfazát. Kédnek is hasonló panafza lehet zeám, de annak azt az okát adom, hogy már egy holnaptól fogvást a mi uzunk mindenkor tofzul volt, és a lábaiza nem állhatott a köfzvény miatt. Erre azt mondhattya kéd, hogy az én ujjaim nem voltak köfzvényesek, és izhattam volna; én meg azt felelem erre, hogy mind a fzivem, mind az elmém köfzvényben feküttek. Még az uj házas afzfzonyt sem láttam a miolta házas, hanem ma; ma sem láttam volna meg, ha kételen nem lettem volna a fejdelemmel oda menni. Mind azon által azt meg kell vallanom, hogy az a kételenség tettett a köfzvényes fzivnek, és mikor ott voltam, egy kis haragos pizongatás azért, hogy annyi ideig látni nem mentem, orvoság gyanánt esett. De édes néném, az olyan orvoság még nagyobb fájdalmat okoz. Micsoda orvoság jobb tehát? A talám jobb volna, ha lehetne, hogy az orvoságot is kezüllye el az ember; de ez a mesterség. Mind azon által, ha jó volnék, azt kellene mondani, hogy mindent véghez vihettek abban, aki ezött adhat.

Itt mi már ugy vagyunk, mint ha mindenkor itt laktunk volna és mint ha mindenkor itt kellene laknunk. Már nem csudálom, mikor hallom másoktól, hogy a hazáját el felejtheti az ember; mert talám magam is el felejteném, ha csak a minapiban az édes anyám levelét nem vettem volna, a ki is írja, hogy gratiát fzevez, ha bé akarok menni, és hogy az utam halandó lévén, holta után mire juthatok idegen országban. E mind bé tellyesedhetik, és minden képen csak bizonytalan voltát látom a szorsomnak; de mind itt, mind másutt csak az Isten akarattya kell magunkot hadni. És ne ugy gondolkodgyunk, mint az olyan istentelenek, akik azt tarttyák, hogy az Isten a világot teremtvén, magáza a világra hadta, hogy mennyen, a mint mehet, és hogy az aprólékos dolgokra nem vigyáz, valamint hogy az órás meg csinálván az órát, aztot fellekerzi, és azután azt járni hadgya, amint neki tettzik. Eztet nem ugy kell hinni egy kezefténynek, a kit is azza tanyit az évangyélium, hogy az Istennek olyan gondgya vagyon egy fzegényre, valamint egy királyra, és hogy minden dolgunknak az ő akarattya fzerént kell folyáni. Ha azt másképpen hinnők, azt is kellene tartanunk, hogy nincsen más világ, és hogy csak a nagy uzakézt, a gazdagokézt teremtetett ez a világ; az alacson zendüek és a fzegények csak azokézt vannak e világon, valamint a vízben az apró halak a nagyokézt, és valamint az oktalan állatok a tezh vonásézt. Ne adgya Isten, hogy ilyen hizemben legyünk, és hogy ebben csak a néovel való kezeftényeket kövessük; mert én azt hizem, hogy az Istennek olyan gondgya vagyon zeám, valamint egy királyra, és az én életemre, szorsomra ugy vigyáz, valamint a leg gazdagabbéra. Való, hogy világi módon azok jobban vannak, de mint hogy kezeftények vagyunk, csak azt kell mondanunk: «Legyen Isten akarattya rajtunk.»

Éfzte sem veszem, hogy új házasságafszonyon kezdem el a leveleimet, és predikáción végzem. De édes néném, egy kis jó gondolat nem árt. És láttya kéd, hogy az Isten akarattya hagyom, hogy nekem még abban módomban volt, a miben volt már háromszor Bercsényi urnak. Csak azt mondom, valamint az Esopus tókája, aki el nem érhetően a szállót, azt mondta: «Nem ért még meg» — én is, hogy még el nem jött az idő. De arra eljött, hogy kéd írjon, és az egészségire vigyázzon. Majd el felejtettem volna kédtől egy mesét kérdeni. Mondgya meg kéd, micsoda különbség legyen a penitencia tartás szenttsége és a házasság szenttsége között? Ezt a mesét talám mászó is meg írtam kédeknek, de nem jut ezemben; de mint hogy új házasságokról kezdettem el a levelet, azért írom még egyzet. Még egy néhány vers is jutott ezemben, az is az új házasságokról. De a bizonyos, hogy Susiza nem szabhatni; mind azon által csak le írom nem lévén mit írni egyebet.

A való, jó Kata, hogy leánykorodban
Ha szépség tettel volna jószágodban,
Könnyen estem volna a barátságodban,
Az igaz, nem volnék mostan rabságodban.

Oh én édes uram! azt én régen tudtam,
A kása, hogy meg ne égessen, meg futtam;
Mert egyzet úgy mástól nagyon meg csalódtam:
Veled úgy ne járjak, attól én tartottam.

Jó éttzakát, édes néném, többet nem írok. Talám ebben az éftendőben sem veszi kéd több leveleimet.



Rodosto, 18. february, 1724.

Édes néném, már egy néhány levelemre nem vehetem kédeknek válfazát. Tudom, hogy kéd is ritkán és későn veheti leveleimet, mert most ritkán jáznak a hajók a nagy szelek miatt. Az utolsó levelét ennek előtte hufz éftendővel írta kéd, de hogy ne fillentsek: ennek előtte hufz nappal. Nem tudom hol sétált annyit a tengeren, még is azt írja kéd, hogy már ideje volna kéd látni el mennem. Azt én fívesen kívánnám, de ha én is hufz napig maradnék a tengeren, talám halva vinnének kédekhez, és káposztát főzetne kéd velem. Több napokat is töltöttem én a tengeren, de jó hajókon, az itt valókon pedig éppen nyomoruság. Azért tegye le kéd egy kevés ideig azt a kívánságát, fzeressen kéd, ha nem lát is, és elégedgyék meg kéd a leveleimmel.

Azt írja kéd, hogy nem emlékezik reá, hogy még mászó is meg írtam volna kédeknek a mesét, és hogy írjam meg a magyarázattya. Eleget nevettem azon, a miképpen magyarázta kéd; mert kéd csak azt tarttya, hogy jobb a házasság a penitencia tartásnál. A való, hogy most gyönyörűsegebb, de nem minden férfit és afzfony mondaná azt. De a még aztot valaki jobban meg magyarázza, én

addig azt a különbséget találom a penitenzia és a házasság szenttségei között, hogy az első szenttséget bánással-bánással kell el kezdeni, de annak vége örömmel válik; a második szenttséget pedig örömmel kezdik, de bánással és szomorúsággal végézik. A kinek nem tettik, magyarázza másképen.

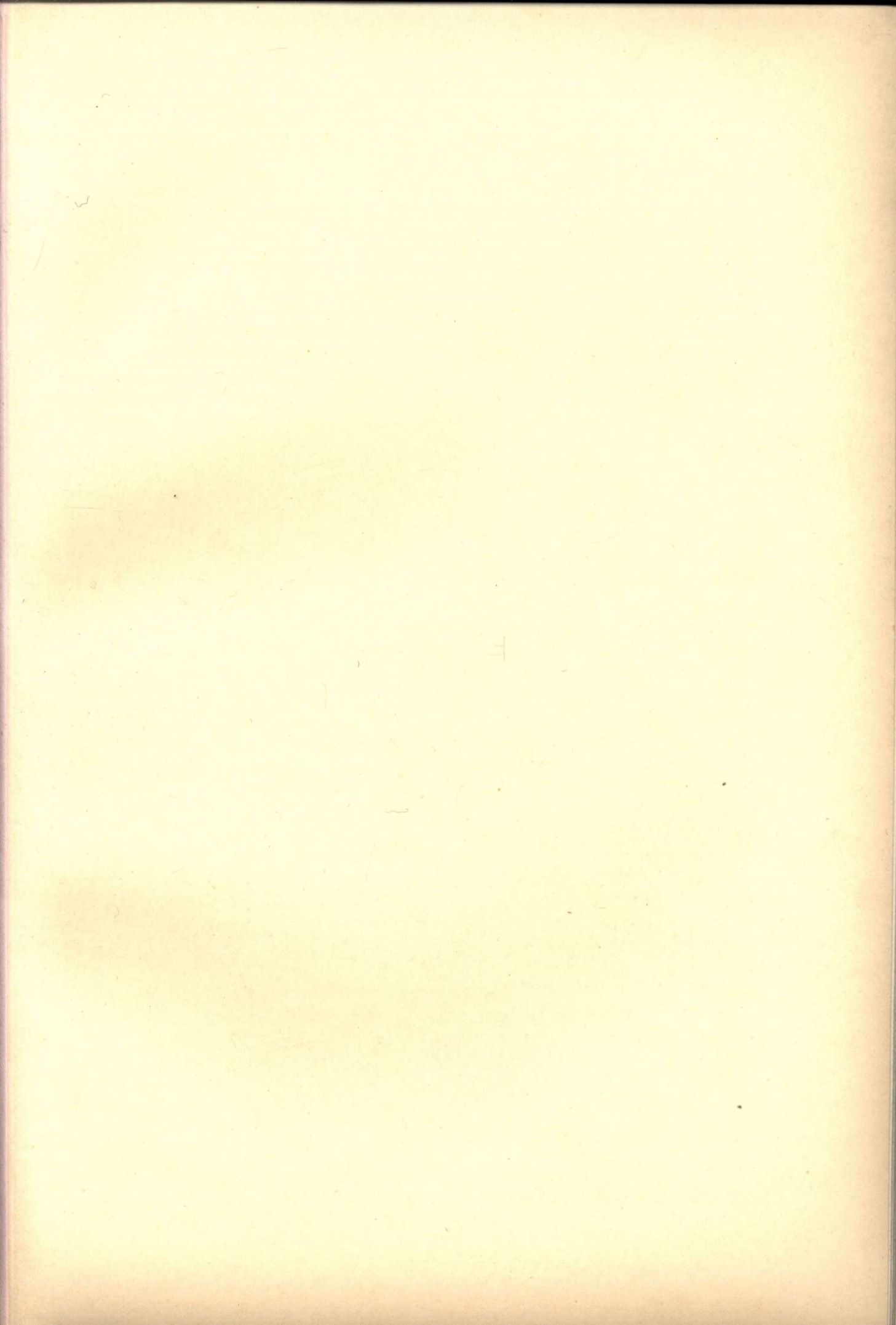
Édes néném, ha nem üsmerem is, de meg szerettem azt a leányt, a kitől írja kéd, hogy micsoda veszedelemze tette életét az annyáért; mert a jó szívét méltó szeretni. De a pogányok között is látunk olyan jó szívű leányokat. A többi között a régi rómaiak idejében a tanács Rómában egy afzszonyt halálta ítélvén, nem akarta másképpen meg öletni, hanem hogy éhel halyon meg. Azért a tömlöczben vetették, és semmi ételt, se italt nem adtanak nékie, senki vele nem is beszélhetett, hanem csak éppen a leányát bocsátották hozzája, de aztot is mindenkor jól meg vizgálták, hogy ha nem vízen-é enni az annyának. A tömlöcz tartó látván, hogy két hét mulva is az afzszony csak jó egészséges a tömlöczben, a tanács eleiben megyen, és ott meg jelenti, hogy annyi ideig az afzszony étel nélkül is jó egészségben él. A tanács arról beszélgetvén, parancsollya a tömlöcz tartónak, hogy nagyobb vigyázással légyen, és hogy az afzszony leányát is jobban meg vizgállya. A tömlöcz tartó ezeket végben vífzi, de az afzszony ötven nap mulva sem akar meg halni éhel. A tömlöcz tartó azon csudálkozván, gondolkodik magában, hogy miképen lehet az? Azt végezi el magában, hogy egyfzer meg lesi a tab afzszony leányát, hogy mit csinál, miköz az annyával vagyon. Olyan helyt keres azért magának, a honnét titkon mindent meg láthat, hogy mit csinálnak a tömlöczben. Másnap a tab afzszony leánya a szokott órában az annyához menvén, a tömlöcz tartó is a rejték helyéze megyen, és akkor láttya meg, hogy mivel élt annyi ideig a tab afzszony: mert mindennap a leánya tejivel élt. A tömlöcz tartó elő beszélvén a tanácsban, hogy miképpen szopta a tab afzszony a leányát, és hogy minden nap úgy szoptatta az annyát, a tanács azt csudálván és nagy dicsézetet adván a leánynak, az annyát ki bocsátattya, és jó téteményiért a város jofzágából meg ajándékozza. A jó szívű afzszonyt két ezer ezftendő mulva is méltó szeretni. De ilyen példát a férfiak között többet találunk; meg bocsásson kéd, hogy ezt találám mondani. Azért most nem is írök többet, hanem jó egészséget kívánván, maradok kéd szolgája.



RÉSZLET RODOSTÓBÓL.







Rodosto, 28. juny, 1724.

Annak igen örülök, hogy olyan hózas betegség után az ágyat el kezdi kéd hadni, és az egészség meg akar kéddel békélleni. Édes néném, ha békéllik kéddel, meg nem kell többé haragittani, hanem kedvit kell kezesni és gyakran meg kell ölelgetni, hogy leg alább még vagy harmincz eztendeig a kéd szolgálattjában meg maradjyon. Éppen nem volt szükség bocsánatot kérni azért, hogy annyi ideig nem izhatott kéd. Mikor valami nem az akaraton mulik el, hanem valamely más alkalmatlan akadályon, akkor könnyü és tartozunk is meg bocsátani. Talám nem volna szükséges meg írni, hogy micsoda örömmel olvastam a kéd régtől várt levelét. Közfönöm is most az egyfesz, hogy két vagy három levelemre válaft nem adott, mert az alkalmatlanságára lett volna.

Annak pedig örülök, hogy oly igen fogja kéd párttyát az afzfonyoknak, mert abból éfzte vezsem, hogy már jobb ezöben vagyunk. Nem mondtam én azt, hogy ne legyen jó fziü afzfony, de titka, és a férfiak között több jó fziü találkozik. Egy neápolisi király a királyné házában menöen, a királyné sinórt csinált. A király kérdezte, hogy minek csinállya a sinórt? «Azra csinálom ezt a sinórt — felelé a királyné — hogy tégedet meg fojtssam véle». Ezt a király tréfának vélte, de más nap a tréfa valóságza fordult, mert ugyan meg is fojtották. Édes néném, az illyent ne tegyük a jó fziü afzfonyok köziben, talám inkább tegyük a vad állatok társaságában.

Nem csak a közönséges zenden lévőek között találunk jó fziüeket, de még a fejdelmek között is, a mely titka. Dom Antonio, egy portugalliai király, látván Ferdinandussal és Izabellával való hózas és szerencsétlen való hadakozását, kéncsinnek és hadának fogyatékját, el főkéllé magában Franciaországban való menetelét, hogy ott a királytól segítséget nyerhessen. II. Lajos király udvarában érkezően királyi módon fogadák, és Lajos szép ígéretekkel biztatván fogadá, hogy meg segítené. De alkalmas idő mulva látván, hogy csak a biztatással tartanak, ujontában szorgalmaztatni kezdé kérését. Lajos nem akarván se meg szomorítani, se valósággal meg vigasztalni, azt felelé mind azokra, hogy a burgundiai herczeggel való hadakozás volt az oka, hogy annyira halasztotta a segítség adást. Dom Antonio csak az ígéréttel maradván, ismét kezdi sürgetni a dolgát. Lajos akoron világosan ki adván a válaft, meg vallá, hogy tölle nem kell semmit várni, és hogy a mely segítséget ígért, azt meg nem adhattya. Ez a szomorú válaft kétségben ejtöen a portugalliai királyt, és nagy fégyennek tartván illyen válafttal országában vízá térni, kézfőbb lett volna inkább akár mely vezedelmre adni magát. De minek előtte ki mennyen Franciaországból, két levelet ír: egyet a fiának, a ki az országára viselt addig gondot, és meg mást a francia királynak, a mely levelet egy urnak adgya kezében, hogy a királynak adgya meg, a midön az udvartól távol lefzen. És azután csak titkon Róma felé vezfi uttyát. A portugalliai király fia a levelet véöen, a nagy utakat efze gyüjté, és a levelet

el olvastatá előttök, a melyben panaszolkodik Dom Antonio a dolgainak rozsul való folyásán, mondván, hogy minden segítségtől meg fosztatván, másnak nem tulajdoníttya, hanem büneinek, amelyekért az Isten reá bocsátotta hazagját, és ha vízfá menne, az Isten a népéte is terjesztené büntetését; hogy pediglen oka ne legyen nyomoruságoknak, az országát el hadgya, Rómában megyen, és onnét Jerusalemben, ahol a klastomban akarja életét el tölteni, és népéte az Isten izgalmasságát kézni. Hanem arra kényszeritti az egész országot, hogy a fiát királyoknak üsmerjék, és nékie meg esküdgyenek. Ez a levél az iffiu fejedelmet, és az egész tanácsot meg keserítetté, de engedelmeskedni akarván a királynak, az iffiu fejedelmet azonnal királyoknak koronázák. Az alatt Lajos király is meg olvasván levelét, azon a fziwe meg esék, és mindgyárt Dom Antonio után küldé, hogy térítenék vízfá uttyától, és meg parancsolá, hogy segítséggel vinnék vízfá az országában és királyi székeiben. Dom Antonio szomorúsággal vevé ezt a hirt, tartván attól, hogy könnyü volt le tenni a királyi páltzát, de már sokkal nehezebb léfzen aztot fel venni; mind azon által Portugallia felé veszi uttyát a Lajos kérséte, de nagy fziw fájdalommal, előte által látván, hogy talám a fia ellen léfzen szükséges hadakozni, a kinek is oda engedte volt koronáját és a ki talám vízfá nem fogja engedni könnyen. Illyen gondolatokban lévén az uton, és Portugalliának első várósában érkezőn, micsoda álmélkodással látá, hogy az uj király egész udvarával ott várta volna őtet, és aki azonnal lábaihoz borulóán, néki vízfá ajánlotta a koronát, csak arra kérvén, hogy atyai szerezetétől őtet meg ne foszta. Ezt az iffiu királyt csak annak előtte két héttel koronázták vala meg, a ki is, mihent meg hallotta az atyának vízfá való térését, azonnal eleiben mene. Dom Antonio csudálkozván a fia cselekedetén, hogy egy ollyan iffiu fejdelem oly könnyen adná vízfá a koronát hozzája való szerezetéből, gondolá, hogy nem lehetne nagyobb háláadásal fiához, mint ha egészen néki hadná azt a királyi széket, a melyhez oly érdemesnek tette magát. Azonnal az atya és fiu között kegyes vetekedés támadá, a mely a jelen valókat könyhullatásza ingerlé, mivel a fiu arra kényszeritti vala az attyát, hogy ülne a királyi székeiben, az atya pedig arra kére a fiát, hogy abból le ne szállana, és mindenik helyyes és bölcs okokkal igyekezik vala egyik a másikat meg győzni, a mely viaskodás mind a meg győzőnek, mind a meg győzetettnek dicsőségekre fordulá. Végtize az atya a fia sok kézésére és könyhullatásáza meg győzetvén, a királyi székeben vízfá üle, és nagy pompával mene bé Lisbonában, a nép nagy örömmel áldván mind az atyát, mind a fiát.

Édes néném, ez a historia ha nem tettzik, izjon kéd szébbet, énnekem tettzik, azért iztam meg. Az is tettzik nekem, hogy nem lakom sátor alatt, mert már két naptól fogóást az uzunk sátorok alatt lakik, engemet itt hadtanak a ház gondviseléséte. Erte, tudom, el mondgya kéd a verset: «Bátyám itthon maradgyon, mert ő nem udvaros». Ámbár ugy legyen, mert jobban töltöm itt az időt. Még jobban tölténém, ha hozzabb leveleket izna kéd, mert még a nyul farkánál is rövidebbek. Szeret-é kéd? Visel-é kéd gondot ez egésségte? Én többet nem izhatok, ugy alhatnám.





A magyarok kútja Rodostóban.

Rodosto, 19. july, 1724.

Edes néném, ha lakat volna is a számon, még is nevetnem kellene a kéd levelén, amikor azt mondgya kéd, hogy ha kéd lett volna a felesége a portugalliai király fiának, nem engedte volna meg kéd, hogy le tegye a koronát. Meg bocsásson a királyné, azt nem mondhatni együgyűségnek, hanem nagy jó erkölcsnek, a mely példa mentől ritkább, annál dicséretesebb. A mostani spanyol király nem tette volt-é a koronát a fia fejében, le mondván a királtságáról? Azért ki dicséri, ki nem; de azért kevesen dicsérik, hogy a fia csak hamar meg halván, ismét fel vette a királtságot.

54

Azt olvassuk egy római császártól, hogy különös életet akarván élni, a császárságot a fiának engedte; de ott nyugodalomban nem maradhatván, a fiához megyen, hogy el vegye tőle a császárságot. Azta a végte ezze gyűjtővén a nagy urakat és a hadat, előttök fel megyen a fia mellé a thronusban, gondolván, hogy mindenek örülni fognak annak, és ott hoszu beszéddel ki tézsi szándékát, és a fiának a császársághoz való érdemetlen voltát. El végezvén beszédit, a fiát le taszítja a thronustól, akit is mindenek szerezvén, mindnyájan fel zendülének mellette, főképpen a hadi rend, annyira, hogy öléssel fenyegeték a vén császárt. Aki is látván, hogy nem úgy ment a dolog végben, a mint gondolta, és az élete is veszedelemben fogogna, nagy okosan tréfára fordítá a dolgot, és mindenek hallottára fel kiáltá: «Csak azt akarám meg tudni, hogy szerezitek-é a fiamot, és mint hogy szerezitek, ide hagyom nektek». Nagy szégyennel le szállván a thronustól, vízá tére a barlangjában. A portugalliai király sokkal dicséretesebben cselekvők ennel a császárnál; a való, hogy egy keresztény királynak jobb erkölcsűnek kell lenni, mint sem egy pogány császárnak.

Azt jól mondgya kéd, hogy soha sem kell hirtelenkedni, mikor az ember valamit akar kezdeni, és annak a végét kell meg tekinteni. Jaj! édes néném, ha mi ezt követtük volna, nem volnánk most bujdosók, de vannak olyan dolgok, amelyeknek a mi elménkben a ki menetelek jobbának tétzenek, mint sem a kezdetek; de az okosság azt hozza magával, hogy mindenkor mindent okosan

kell kezdeni, annak ki menetelét a bölcsesség utáta kell hadni. De mi olyan nyomozu fétgek vagyunk, hogy semmit jól el nem végezhetünk, hogy ha csak az égből segítségét nem veszünk, és amit ott el rendeltek felöllünk, a bizonyos, hogy a szerent kell izomtatnunk, és az a rendelés mindenkor az Ur dicsőségét tekintti, és a mi hafznunkra fordul, ha jól élünk véle. De ehhez is segítség kell. Ezt okozta nekünk az Ádám almája, a ki is csak könnyen engedelmeskedék a feleséginek; de jaj! ki ne szeretné az olyan szép oldal csontot?

Édes néném, azt tudgya kéd, hogy a mi uzunk egy darab időtől fogvást sátorok alatt lakott, ahol még is az egészségre való nézve jobb, mint sem a városban, noha a mulattság mind egy; hogy pediglen tegnap vízá költözött a városban, fogadgyuk fel, hogy kéd azt nem tudgya. De azt könyv nélkül is tudgya kéd, hogy szeretem kédet, ha az egészségre vigyázunk.



Rodosto, 18. aug. 1724.

55

Édes néném, ha tudná kéd, micsoda nagy búba vagyok, meg esnék a kéd szíve rajtam, és el olvadna, valamint a vaj a tűznél, és rántottát főzhetnének véle. Gondold el, édes néném, már két naptól fogvást az uzunk nincsen itt, kilencz mély földnize ment vadászni, oda lézzen vagy két hétig. Engemet itt hagyott, hogy gondot viseljek a házra és a cselédekre: «Csak bátyám itthon maradjon, mert ő nem udvaros.» Szány, édes néném, szány: ihon vadászni nem mehettem, minden nap Susihoz kell mennem, foglyot nem löhetek. Csak Susival kell befélgetnem, micsoda nagy büntetés e nekem! Bárcsak egy holnapig tartana ez a büntetés! De akár meddig tartson, de addig ugy busulok, hogy majd meg halok örömmömben.

A minap Susival befélgettünk, hogy mint lett a házasa, és hogy ennek előtte más fél eftendővel nem gondolta volna, hogy grófné legyen belölle (noha jó erkölcsiért meg érdemlette). Elég a, hogy a befélgetés közben elé beféltem neki, hogy micsoda csufos és szerencsés házasa lett egy afzszonynak. Kédnek is elé beféltem, hadd tellyék az idő.

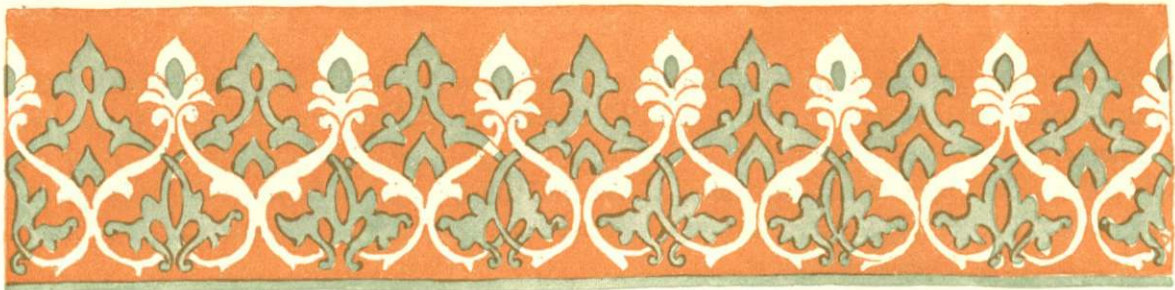
Franciaországban egy városi gazdag birónak az izó deákja, meg szeretvén egy leányt, meg kézi, és a lakadalomra napot rendelnek. Ott pediglen közönségesen az a szokás vagy, hogy a lakadalom napján az ebéd és a táncz estig tart, és estve mennek a templomban az esketésze, és onnét az ágyban. Elég a, hogy az izó deák vigan volt ebéd felett, és ebéd után tánczban vízi a mátkáját, a ki is a táncz közben örömben, vagy miképen, egy kis szelet talált bocsátani. Az izódeák azt meg hallván, el szégyenli magát, és az a kis fél ugy meg hidegitti benne a szeretetet, hogy a tánczot el hadgya, és meg izeni a mátkájának, hogy ellene mond a véle való házaságnak, és férhez mehet, a kihez neki tettzik. Elitélheti kéd, hogy micsoda szomorúsággal fogadá a leány ezt a követséget, mások pedig neveték a deák együgyűségét. Elég a, hogy a biró másnap meg tudván, hogy miben mult el a házasság, hivattya az izó deákját, és minden képpen eleiben adgya oktalan cselekedetét, hogy egy olyan csekély dologért, a melyet csak nevetni kellett volna, a házasságot félben hadta. A biró látván, hogy nem

akarna magában szállni és a leányt elvenni, mondá neki, hogy mivel a leánynak ellene mondottál, énnekem gondom léfzen, teá; hanem meny el a házamtól. Azután a bizó meg mondgya a leánynak, hogy ő elveszi, ha hozzája mégyen. A leány azt nagy szerencséjinek tartván, teá áll. A bizó csak hamar a lakadalmat meg csinállya, de öreg lévén, csak keveset lakhaték a feleségivel, és sok pénzt, jószágát a feleséginek hagyá, aki is azután Párisban ment és ott uri afzony módra kezde élni. Mint hogy szép volt, egy öreg, gazdag generális meg szereti és elveszi, de eztet is csak hamar ki szólittják a világból, és ez is mindenit a feleséginek hadgya. Nó már nagy uri és gazdag afzszony lett belölle csak hamar, de még a szerencse fellyebb vitte; mert Casimirus király le tévén a lengyel országi királyságot Párisban ment lakni, és ott meg látván a mi szerencsés afzszonyunkot, meg szereti és elveszi, de mind azon által ugy, hogy csak titkos felesége legyen. Az afzszony nem törődvén azzal, ha királynénak nem hitták is, mert valóságosan az volt, ha tilkon is.

Mind ezekből meg láttyuk, édes néném, hogy mely csudálatos uton vezetünk, ha szinte az utat nem üsméjzük is, és hogy gyakorza a szerencsétlenség szerencséte szolgál, valamint a mi titkos királynénkkel történt, mert ugyan is ki ne gondolta volna, hogy az a kis szél holtig való ártalmára ne legyen? De nem hogy ártalmára, de a tette szerencsésé, és a nélkül csak alacson rendben maradt volna és az a kis szél vitte őtet a szerencsének parttyára. De nem jóvallom mind azon által a leányoknak, hogy az olyan széltől várják szerencséjeket, mert az ilyen példa talám soha meg nem történt. De mit mondgyunk az itó deákról? Azt mondom, hogy csak az olyan szélte volt érdemes. Ugy tettzik, mint ha az a ftátez csak a szélnék csinált lakadalmat: ugyan csak azzal is maradt. A mely deákból az olyan szél ki fujja a szeretetet, meg érdemli, hogy a leányok sok babot és retket egyenek, és ugy meg füstöllyék, valamint a sódot, — tudom, hogy kéd is ette iféli őket.

Édes néném! Itt most én vagyok az ur, ugy töltöm az időt, a mint lehet, hol jól, hol rozsul, hol jóban, hol rozban, de csak telik, én is ballagok vele együtt. De azt kellene bánnom, hogy nem ugy töltöm, amint kellene, és csak akor akarok jó lenni, a mikor meg házasodom. A bizonytalan, és most kellene jó lenni, hogy akor jobb lehetnék. Csak azt kell tehát mondani, édes néném, maradok a kéd rozf szolgája.





Rodosto, 15. septembris, 1724.

56 **E**des néném, ha semmit nem írt volna is kéd az utolsó levelében az egészség felől, de által láthattam, hogy jól foly az erekben a vér, mert a kéd levelén eleget nevettem. Ki ne olvasná jó szívvel a kéd okos és nyájos leveleit, főképpen, mikor jó kedvünk van? De csak azért haragfzom, hogy némelykor tövidek, holott soha hozzu levelet nem írhatna kéd nekem, és olyan örömmel olvasom, hogy némelykor csak azért írok rövid levelet, hogy hamarébb vehessem a kéd válfzát. Csaknem minden ember ír levelet, de nem minden tud olyat írni, hogy tessék. Vannak olyanok, a kik le írják, amit akarnak mondani, de csak száraz, sótalan és izetlen; némelyek pedig leg kisebb dolgot is úgy fel tudgyák ékesíteni, olyan írt adnak annak, hogy tettzik. Megbocsásson a kéd veres orozája, hogy meg pirítottam, de kevés afzfony és férfiu tud olyan szép leveleket írni, mint kéd, a melyek úgy tettzenek az elmének, valamint a szép és jó ízü éték a szájnak. A káposztát akarám mondani, de nem mérém, ne hogy azt mondgya kéd, hogy káposztához hasonlítottam a kéd levelit. (De meg ne haragudgyunk.) Ha fízinte ahoz hasonlitanám is, mit vétenék vele? Csak azért is azt mondom, hogy a szépen írt levél az elmének úgy tettzik, valamint a szemnek a kapros és téjfellel bé borítatott káposzta, amely távultól úgy tettzik, mint egy kis ezüstből való hegyecske, a melyről ha levefzik azt a lágy ezüst fedelet, alatta drága fület lehet találni.

Erre tudom azt mondgyuk: csak a káposzta neki! Azt ne csudállya kéd, mert egy nagy könyvet akarok írni a káposztáról. Leg elsöben is azt teszem fel, hogy azok a hízes rómaiak, nem tudom, mi okból, az orvos doktorokat a városból ki tiltották, és két száz esztendeig csak a káposztával gyógyítottak minden féle betegeket. De egyéb dicséretet nem mondanék is felölle, a nem elég-é, ha azt mondom, hogy erdélyi czimer? Hogy ha pedig a könyvem el készül, azt akarom, hogy a többi hízes auctorok közü számláltassam, mert ugyan is, ha az aranytól, ezüsttől és egyéb metallumoktól, drága füvektől könyveket írnak, miért ne írhatnék a káposztáról, holott száz font réznél jobb egy tál káposzta éh gyomornak.

Mint hogy már a gyomros mateziában elegyedtem, talám követem még egy darabig. Nem lehet mindenkor bezfélleni nagy dolgokról, némelykor a cancelláriákon sem forognak zfükségesebb dolgok, mint a konyhákban; azért ma, a mint éfzte veszem, csak a konyhán maradok, és onnét írok. Azért is jutott eszemben, hogy régenten Siciliában volt egy görög város, amelyet Sybaris városának neveztek. Ott a lakosok olyan torokosok valának, hogy nagy ajándékokot adtanak az olyan szakácsoknak, akik ujabb-ujabb étkeket tudtak ki gondolni, és olyan

nagy kényességben éltenek, hogy az városban nem szenvedték az olyan mester embereket, a kiknek zöngéssel kellett dolgozni, de sőt még kakasokat sem tartottak azért, hogy fel ne ébredjék álmokból. Lehet, édes néném, ennél könnyesebb élet? Ha ezek a lakosok a mi barátinkhoz mentenek volna ebédre, mint laktanak volna? A való, hogy vannak olyan barátok, a kik jól tarthatták volna; de meg vannak olyanok, ahol a fogok meg nem szorosodott volna. De hiszem tudok olyan historiát, hogy egy afzfony meg ett egy milliumot, még sem szorosodott meg a foga.

A hites Cleopátza egyfzer azon vetekedett Antoniuossal, hogy mellyik adhat közüllök drágább ebédet. Antonius mondotta, hogy ő adhat három vagy négy száz ezer forintos ebédet. Cleopátza felelé, hogy a mind semmi, és másnap egy millium étöt elötte meg efzik. Antonius azt lehetetlennek tartván, Cleopatra másnap ebédre hija Antoniuust, az egyik fülben valóját le veszi és etzetben teszi. A gyöngy ott hamar el olvadován az ételben teszi, és egyfzeremind meg efzi, és mondgya: «Antonius, látod-é, hogy én meg ettem egy millium étöt»?

Édes néném, dicsérjük-é azért Cleopátza afzfonyomot? Csudálom, de nem dicsérem. De ha azt nem cselekedte volna, nem volna mit iznom kédenk. Édes néném, meg ne egye kéd így a gyöngyeit, mert bujdosók vagyunk. Ha az a királyné úgy bujdosott volna, mint kéd, talám ő sem cselekedett volna olyan drága bolondságot. A való, bolondság, de annak a bolondságnak tizen nyolcz száz eftendőtől meg maradt a hize. Csaknem minden bolondság ezen a világon, hát az illyen miért volna alább való a többinél?

Nagy Sándor nagyobb bolondságot cselekedett, mert a világot akarta birni, egy néhány millium embereket elvesztett, és egy kevés idő mulva ő is csak úgy holt meg, valamint egy koldus. A halál előtt mindenik egyenlő volt. Hát a nem volt-é bolondság attól a római polgár mestertől, a kinek a városon kívül egy néhány udvarháza lévén és mindenike külön-külön féle módon volt fel ékesítve, mindenikében különös udvari cselédgye, mindenikében gazdag ebédet és vacsorát készítettek minden nap, úgy hogy akár mellyikében ment a polgár mester, kéz udvart és konyhát talált? Hát Vitellius római császár felől mit mond kéd, aki egy pástétomot csináltatott ebédgyize, amely csak fátzán nyelovel volt tele, ötven vagy hatvan ezer tallérában került. E nem volt-é bolondság? Hát Cajus császár aki a lova istálóját úgy fel ékesítette, valamint a maga házát, és annak udvari tiszteket rendelt, valamint magának, arany tálban aranyos árpát adtanak enni, és némelykor ebédre hitta, valamint egy királyt hívott volna ebédre: az illyen nem bolondság-é? Ne félylen kéd, nem izok több bolondságot, hanem valóságot, hogy fzívesen fzeretvén kédet, maradok.



Rodosto, 19. novembriis, 1724.

57

Mindenkor pizongat kéd levelében, hogy meg nem izom kédnek, mint tölttyük itt az időt? A nagy vigasságban csak suhajtunk, olyan jó kedvünk van, hogy majd meg halunk bünkban, — mit kíván kéd egyebet? Ha jól volnék, jobban tölthetném, mert azta elég jó példát ad a mi urunk; de rozf vagyok, és attól tartok, hogy az is ne maradgyak. De talám az idő okosabbá téfzen, vagy akatom, vagy sem; a kételen való okosságnak pedig semmi érdeme nincsen. Akor volna valami kis érdemünk, a mikor ehetnénk a meg tiltott gyümölcsből, de nem eszünk, és nem akor, amidőn azta nem nagy egyepetyénk vagyon. De már most, ha csak egy néhány napig is, okosabb leszek, mert tegnap ide érkezett a kétek érsekje, itt fog egy néhány napot tölteni, és addig tea tarttyuk magunkot, valamint a kompodí nemes afzfony.

Édes néném, ez után hintót, mit kellett küldeni. A régi püspökök pedig azért meg nehezteltek volna, mivel az előtt főképpen a nap keleti országokban, a püspökök közönségesen gyalog jártak; nem szóllok az öregekről, akik szamárra vagy öszvértre ültenek. A görög anyafzent egyházban e mindenkor így volt szokásban, mert a püspökök, mint hogy csak közönséges rendből valának, azért nem vágytanak a féle alkalmatosságokra. Constancinápolyban annyi gazdag pátriárkák között talám csak egy volt, akizől mondgyák, hogy két száz paripát tartott. Azt nem kell csudálni, mert a császár öttse lévén, inkább szetette az urí, mint sem a püspöki szokást. Csak ebből is ki tettzik, mert egy kedves kantzája lévén, amidőn meg vemhezett, akor az officiumot mondotta a clericusival, azt meg tudván a lovász mesterétől, azonnal le vetkezik, el hadgya az officiumot, és az istállóban megyen. Azt láttyuk, hogy Constantinus császár meg parancsolta a gubernátoroknak, hogy szekereket, vagy más egyéb utra való alkalmatosságokat rendellyenek a püspököknek, a kik a nicéai gyűléste mentenek, mert mezse földektől kellett oda menni, és az öregek oda el nem mehettének volna. De ebből láttyuk, hogy a püspökök közönségesen nem tartottanak magoknak semmi alkalmatosságot az utozáste. A bizonyos, hogy egy alexandriai patriárchától, akik gazdagok valának, ki tölt volna egy hintó és egy ló, de még is azt láttyuk, hogy a hízes sz. Athanásius gyalog járta fel a thébai puszttát. A napnyugoti püspökök már inkább kezdék az alkalmatosságot keresni, és lovakot tartának, a Krisztusnak és az apostoloknak hagyván a szamáron való járáste. A való, hogy sz. Márton szamárra ült, és azon kerülte meg a diécésiste, de e még igen eleinte volt, és még akor a nagy tenden lévő familiák nem igen vágytanak a püspökségte; de mihent a nagy utak gyermekei püspöki süveget a fejekben kezdék tenni, szegyenek tartották volna szamáron vagy öszvéren járni, hanem paripákon, és nagy szeggel kísértették magokat, a midőn a diécésiste mentek látogatni, ugy annyíta, hogy a szegény plebánusok kényszeritenének panaszt tenni, hogy a püspökök sok kísértökkel szállván teájok, azok őket mindenekből ki eszik. De mindenkor nevet-

nem kell a szent Gergely panaszán, mikor ezekben jut, mert a mely diaconus viselt a siciliai jószágokra gondot, az ennek a pápának szép öszvéreket és szamárokat küldött. A pápa ezt írja neki: «Énnekem szép szamárokat küldöttél, de ha szépek is azok, csak szamárok, hanem küldgye egy lovat, a melyen járhatok.» A bizonyos, hogy ez a szent pápa inkább vigyázott a soltár szépen való éneklésire, mint sem a szép lóra. Aztot olvassuk egy más sz. pápa felől — a neve nem jut ezekben, — hogy Constancinápolyban akartván menni, a hajóból Thessalonika tájékán ki szállott, és ott valami alkalmatosságot kerestének számára, a melyen el végezhesse uttyát. Ott egy nemes ember feleséginek igen kedves lova volt, a melyen csak az afzszony járt. Az afzszony a pápának oda adgya a lovát, és a pápa azon Constancinápolyban megyen, és onnét vizá küldi a lovat, de a ló azután soha fel nem vette az afzszonyát, a ki is látván, hogy reá nem ülhet, a pápának küldi Rómában ajándékban.

Édes néném, a való, hogy mi azt igen szép dolognak tarttyuk még mostanában is, hogy a régi püspökök olyan akaratból való szegénységben éltenek, a mely élet inkább hasonlított az apostoli élethez. Azt se gondollyuk felöllök, hogy szegények lettenek volna, mert valamint mostanában, úgy régenten is elég gazdag és szegény püspök volt; hanem az a külömbség vagyon, hogy régenten a gazdag püspök is úgy viselte magát, valamint a szegény, mostanában pedig a szegény igen meg külömböztetik a gazdagtól. Hanem azt mondgyuk, hogy régenten úgy kellett lenni, mert úgy volt a szokás; mostanában pedig más szokás lévén, egy gazdag püspök meg sértene a püspöki méltóságot, ha külső képen is magát nem tiszteltetné, és csak szakadozott ruhában járna. Mit mondanának mostanában egy torentinumi érsek felől Spanyolországban, a kinek három vagy négy száz ezer azany jövedelme vagyon éftendőre, ha csak egy szolgálot tartana, aki babot főzne ebédgyire, és egy szamáron kezülné meg a diecesisét. E ha így volt is régenten, de mostanában ha úgy cselekednék, csudálnák, de nem követnék, és annyira nem tisztelnék, fősvénynek is tartanák. Miért rendelték a magyar országai gazdag püspökségeket? Azért, hogy régenten tartoztanak a török ellen fel ülni, és a királynak egyik fiát el tartani. Mit mondanánk, ha mi erdélyi püspökünköt csak egy diaconus kísértvén, szamáron menne a gyűlésben? Azt mi szégyenlenők. Csak a bé vett szokást kell követni. A ki nem jó szándékból kezd valami szokást, meg fizet érte: de a ki azt a szokást mintegy kételenségből és jó szándékkal követi, az ellen semmit nem mondhatni. Aztot tudom, hogy a jó püspökök nem az uraság kedviért tartanak udvart, hanem azért, hogy szokás, és hogy a püspöki méltóság inkább tiszteltessék.

Édes néném, most vezem észre, hogy levelet írok, és nem bízták reám, hogy az egy házi renden lévők szokásaitól írjak. Én ezt csak kédnék írom, még is tölttsük az időt, mert innét hirt nem írhatok, hanem csak azt írom, ami ezekben jut; mert mikor kédnék írok, úgy tettik, mint ha előttem volna kéd, és kéddel beszélgetnék. Elég a, hogy a mi érsekünk mind hintóban, mind gyalog meg érdemli a tiszteletet. Itt is fog maradni egy néhány napig. Én pedig el végzem leveletem, mert ha még hozabb lesz, felit sem olvassa el kéd. Kérem kédet, büntessen meg kéd egy hozabb levéllel. És az egésszgre igen vigyázzunk.



Rodosto, 13. decembris, 1724.

58

Azt izod, édes néném, hogy ha gyakrabban írnék, gyakrabban venné leveletem. A való s' igaz, de mit írjak? Itjam-é azt, hogy haragfzom? De ki ne haragudnék, mikor azt írja kéd, hogy már kédből lehetne pap, ugy meg tanulta kéd a levelemből az egyházi szokásokat? Lesz még olyan idő, hogy bofzut álllok ezért.

Micsoda szép idő volna az, a mikor az afzfzonyokat fel emelnék a papságra! Bezzeg akkor volna jó idő! Akor látnánk uj rend tartásokat. Oh! már is özülök annak az időnek, mint ha abban volnék. Már előre el látom, hogy a nagy böjt-ből igen kicsidet csinálnának, vagy talám ki törölnék a kalendáriumból, és annyi idővel meg hozabbitanák a fársángot, ugy, hogy mikor most hat hét a fársáng, akkor tizen három lenne: oh boldog idő! A hetedik szenttség akkor az első helyre tétetnék: oh szerencsés idő! Az elválasztás akkor könnyü volna, és csak egy dologra vigyáznának, nem ugy, mint most: oh kedves idő! Hát mit mondgyak a gyónásról? Mert nem tudok itéletet tenni felölle, ha el törölnék-é vagy sem. Mind azon által, ha jól meg gondolom, hogy az afzfzonyok szentnek mindent meg tudni, azt itélhetem, hogy talám meghadnák, és hogy a penitentzia rövidebb volna; de oh, mely hozu volna a gyontatás! mert oly papné keziben akadhatnék, aki mindent meg akarván tudni, fáz kérdéseket tenne, aki még a gondolatokat is meg akarná tudni, de meg ellenben könnyü penitentziát adna. Oh édes néném, mint várom azt az időt, de talám sokáig kell várnom és addig el is temetnek, — azután afzfzonymék ha soha papok nem lesznek, sem bánom.

Vallyon el hinnék-é azt nálunk, hogy micsoda melegek jáznak itt most, de kivált meleg esők és sok meny dörgések. Kéd leg alább hidgye el, mert nem hazudok. Nyárban sem hallunk nagyobb, se több meny dörgéseket, mint most; de a derék állapot, hogy igen-igen ritkán esik itt le a menykő. Tudom, hogy sok féle és csudálatos ezejét hallotta kéd a menykőnek, de talám csudálatosabbat nem hallott kéd, mint a melyet én olvastam. Mikor ezemben jut, mindenkor nevetnem kell. Nevesse kéd is. Rómában egy franczia követ, a mikor egyszer nagy meny dörgések voltak, afztalnál lévén a feleségivel, és az ablakok hogy nyitva voltak, a menykő által megyen a házban, ki-ki meg ijed, de semmi kázt nem tett. A mikor pedig által ment a házban, a követné melegséget érzett — talállya ki kéd, hol? És mint hogy afztalnál volt, nem lehetett a szoknya alá tenni a kezét, de afztal után maga is el fokad nevetve rajta, a midőn éfzte veszi, hogy a menykő meg perzelte, — gondold el, édes néném, hol kereskedett? És ki ne nevetné eztet?

Most jut ezemben, hogy egy kérdésire meg kell kédnek felelnem. Én annak egyéb okát nem tudom, hogy miért ezünk hust pönteken, amidőn azon a napon esik karácson, hanem hogy azt a szokást az ánglusok kezdték, azért, hogy az évagyéliumban a vagyon írva, hogy az ige testté lett. És idővel azt a szokást másutt is bé vették. Hát a francziák sok helyeken karácsonról fogvást gyettya

szentelő boldog afzfony napig szombatokon a hust meg eszik, azért, hogy azon időkben a boldogságos szűz gyermek ágyban fekszik.

Sok ideje vagyok már annak édes néném, hogy mi is a bujdosásban feksznünk. Ezt az esztendőt, tudgyuk, hogy csaknem egészen itt el töltöttük, de azt nem tudgyuk, ha nem tölttyük-e itt a másikat is. Mely szép dolog, hogy az ember nem tudgya a jövődőt, mert ha tudná, még előre kétségekben esnék, de nem tudván, bizik és reménli, hogy úgy fordul dolga, a mint kívánnya. Nincsen e világon hozab táncz a barát táncznál, és csak azt kell járnunk mind addig, a még vonnyák. Csak az Isten egészséget adgyon, úgy legyen, amint neki tettzik: mert szép dolog az egészség, azért arra vigyázzon kéd, és itjunk gyakrabban.



Rodosto, 16. jan. 1725

59

Új esztendőben mi vigadgyunk, és ha lehet töllünk, meg is házasodgyunk. De azt a lehetet el vették mi töllünk, és csak a gondolatot hadták szabadságunkban. De már az is unadalmas kezd lenni, mert ugyan is mi hafzna itt arról gondolkodni? A bujdosók házasága igen szomorú házaság. De kivel? A kétek görög leányival? Távol legyen. A bizonyos, hogy azok nem érdemlik a feleség nevet. Csak arra való, hogy reggeltől fogva estig a kezeveten üllyenek, leg kiszebb gondgyok a házra ne legyen, de igen sok a köntösökre, annyiza, hogy minden nagy innepre az új köntösnek meg kell lenni, és ha egyfzet el mulnék, az utának szemiben meg mondaná, hogy ha ő nem akar csináltatni, talál ollyat a ki ő neki csináltat. Ötven ezer tallér áru köves portékát adna is itt az ura a feleséginek, de abból afzfonyom meg nem segitené egy poltuzával is az urát, ha szegénységben esnék; kézebb volna szátasz kenyeret enni, mint sem egy gyöngyös nyaktavalóját el adni. Ha kétfzet vagy háromfzet napjában fel nem öltözhetik, akkor el unnya magát. A micsoda selyem matériákban és gyöngyösön láttya az ember, azt gondolná, hogy mindenik egy grófné. És az afztala is hasonlít a a köntöséhez, holott egy kis szátasz halból, vagy egy kevés ziskásából áll az ebédgye vagy vacsorája.

Francia afzfony sem kell, mert annak csak a kártya és az ének az eszében. A spanyolnék szintén úgy bujálkodnak a köntösben, valamint a görögnek, és abban, hogy kis lábok legyen. Kézebb is volna inkább mindenét meg mutatni, mint sem a lábát. Hátha még ollyan kis lábok volna, mint kínai afzfonyoknak! Ott, amikor valamely leányt jovallanak valakinek, hogy el vegye, leg előbbfzöt azt kérdi, ha nagy-e a füle, mert a leg nagyobbbat tarttyák leg szebbnek, és ha nagy-e a lába, mert ha nagyobb volna kis ujomnál, már el nem vennék. Eztet pedig nem fogja kéd csudálni, mihent azt kéd meg tudgya, hogy abban az országban a leány gyermek, mihent más fél esztendő, mind a két lábát ki tekerik, és azután az úgy marad, és nem sokat ugrándozik azután. A való, kis lábai lesznek, de holtig nyomozult lesz, és csak a házból sem mehet ki. Azt tarttyák, hogy a sánta afzfonynak ollyan forma mozgási vannak, a mely tettzik, de szezetem másoknak, nekem pedig, édes néném, erdélyi feleséget adgyon kéd, mert nem tudok ollyan országot, ahol az afzfonyok olly érdemesen visellyék

a feleség nevet, mint a mi tündéz országunkban. De a micsoda állapotban vagyunk, aztot még csak remélni sem lehet, mindenütt a nagy békesség és csendesség, nekünk pedig zavaros vízben kellene haláoznunk. Másutt nem tudunk hadakozást, csak a töröknek a perzával, ez is már egy néhány ezteendőől tart. Mi nekünk azt kell kívánnunk, hogy a török legyen győzedelmes, mert kenyerit eszünk. Nem is segítik ugy a bujdosokat másutt, mint ebben az országban. Ez a nemzet nem is olyan iztőztató, valamint a hite vagyon, nem tudok olyan nemzetet, aki oly csendességben éllyen, mint ez, és sohult olyan békeséges maradásuk nem lehetne, mint itt. Istennek légyen hála! leg kissebb szerencsétlenség még közöttünk nem történt: ákáz hol talállyunk törökököt, mindenütt jó szívvel látnak minket, mert a török leg inkább a magyarokat szereti. Leg jobbat nem kívánhatunk mind ezekért nekik, mint azt, hogy még valaha legyenek kezeftények. Amen.

Hogy ha pedig ezzel a kevély görögökkel volna dolgunk, itt eddig nem lakhattunk volna. Ezek, noha kezeftények, de bennünket gyűlölnék. A pedig bizonyos, hogy leg kissebb ártalmokra nem vagyunk; ők ártanának nekünk, ha lehetne, de nem mezik, mert leg kissebb dologért a fáz pálczát meg olvasnák tajtok, és így becsületben és tífzteleben tartat minket a bot. Mert itt azt nem tekintik, hogy micsoda tenden vagyon, hogy ha gazdag-é, vagy régi familia: mind ezek meg nem mentik, hogy a hufz körmizől le ne vonnyák, és a fáz pálczát duplán meg ne kostollya. Ki is lakhatnék az ilyen kevély nemzettséggel, hogy ha így a földig meg nem aláznák őket?

En leg inkább azon busulok itt, hogy hol nyomtassam ki a kéd leveleit? Ha olyan könnyen meg lehetne, a mint aztot meg érdemlenék, nem kellene törődnöm; mert azt tudom, hogy mások is gyönyörűséggel olvasnák. Senkit nem kell szemében dicsézni, de 25 mély földnize meg lehet. Azért ha meg fíid is kéd, azt nem hallom, de azt kívánom hallani, hogy kéd egésséges. Azta is kell vigyáznunk, mert az egésségesnek étel, ital, és más egyéb fent állva is jól esik. Adgyon Isten jó éttzakát, igen kedves álm látást, és holnapra felvirradást.



KÉZIMUNKÁZÓ LEÁNYOK (RODOSTÓ).





